

ZARZĄD POWIATU ZIELONOGÓRSKIEGO

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU ZIELONOGÓRSKIEGO NA LATA 2004 - 2011

Zielona Góra, grudzień 2003

Zamawiający:

Zarząd Powiatu Zielonogórskiego
ul. Podgórna 5
Zielona Góra

Wykonawca:

Arcadis Ekokonrem Sp. z o.o.
50-512 Wrocław
ul. Tarnogajska 18

Główni autorzy opracowania:

mgr inż. Małgorzata Juchniewicz

mgr Joanna Sokół-Woźniak

mgr Jacek Chrząstek

mgr Marcin Kościk

mgr Artur Taraziewicz

Prezes Zarządu:

mgr Marek Adamek

ARCADIS
EKOKONREM

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	7
1.1. Podstawa prawna opracowania	7
1.2. Forma realizacji zamówienia	7
1.3. Ogólna charakterystyka obszaru objętego Programem	7
1.4. Koncepcja Programu	7
1.5. Metodyka tworzenia Programu	9
1.6. Uwarunkowania Programu	10
1.6.1. Zasady polityki ekologicznej	11
1.6.2. Podstawowe założenia polityki ekologicznej	11
1.6.3. Krajowe i wojewódzkie a powiatowe limity racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych i poprawy stanu środowiska.....	12
1.6.4. Uwarunkowania wynikające ze "Strategii zrównoważonego rozwoju powiatu zielonogórskiego"	14
1.7. Zawartość dokumentu Programu	14
2. CELE I ZADANIA O CHARAKTERZE SYSTEMOWYM.....	16
2.1. Integracja aspektów ekologicznych z rozwojem społeczno-gospodarczym.....	16
2.1.1. Turystyka i rekreacja	16
2.1.1.1. Szlaki turystyczne piesze.....	17
2.1.1.2. Szlaki turystyczne wodne.....	17
2.1.1.3. Baza noclegowa, obiekty sportowe i rekreacyjne.....	17
2.1.1.4. Agroturystyka	19
2.1.1.5. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku.....	19
2.1.2. Rolnictwo.....	22
2.1.2.1. Stan wyjściowy.....	22
2.1.2.2. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku.....	23
2.1.3. Przemysł	26
2.1.3.1. Stan wyjściowy.....	26
2.1.3.2. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku.....	28
2.1.4. System transportowy	29
2.1.4.1. Transport drogowy	29
2.1.4.2. Transport rowerowy	30
2.1.4.3. Transport wodny.....	30
2.1.4.4. Transport lotniczy.....	30
2.1.4.5. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku.....	31
2.1.4.6. Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji przez gminy w latach 2004 – 2011.....	33
2.1.4.7. Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji przez Powiatowy Zarząd Dróg, w ramach wieloletniego programu inwestycyjnego w zakresie modernizacji dróg powiatowych, w latach 2004 – 2010.....	34
2.1.5. Osadnictwo	36
2.1.5.1. Stan wyjściowy.....	36
2.1.5.2. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku.....	36
2.2. Edukacja ekologiczna	38
2.2.1. Stan wyjściowy	38
2.2.1.1. Jednostki i organizacje uczestniczące w edukacji ekologicznej	38
2.2.1.2. Edukacja ekologiczna w szkołach	39
2.2.1.3. Ścieżki edukacyjne	41
2.2.2. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku.....	43
2.3. Współpraca w ramach wdrażania Programu	45
3. OCHRONA DZIEDZICTWA PRZYRODNICZEGO.....	49
I RACJONALNE UŻYTKOWANIE ZASOBÓW PRZYRODY.....	49
3.1. Ochrona przyrody i krajobrazu.....	49
3.1.1. Stan wyjściowy	49
3.1.2. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku	49

3.2. Ochrona lasów	52
3.2.1. Stan wyjściowy	52
3.2.2. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku	52
3.3. Ochrona gleb	53
3.3.1. Stan wyjściowy	53
3.3.2. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku	53
3.4. Ochrona zasobów kopalin	55
3.4.1. Stan wyjściowy	55
3.4.2. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku	55
4. JAKOŚĆ ŚRODOWISKA I BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE	57
4.1. Jakość wód	57
4.1.1. Wody powierzchniowe	57
4.1.2. Jeziora	58
4.1.3. Wody podziemne	58
4.1.4. Cele średnioterminowe i kierunki działań do 2011 roku	60
4.2. Gospodarka odpadami.....	64
4.2.1. Stan wyjściowy	64
4.3. Jakość powietrza atmosferycznego	64
4.3.1. Stan wyjściowy	64
4.3.2. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku.....	65
4.4. Hałas.....	68
4.4.1. Stan wyjściowy	68
4.4.2. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku.....	69
4.5. Promieniowanie elektromagnetyczne	70
4.5.1. Stan wyjściowy	70
4.5.2. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku.....	70
4.6. Awaryjne przemysłowe	70
4.6.1. Stan wyjściowy	70
4.6.2. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku.....	71
5. ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE SUROWCÓW, ...	72
MATERIAŁÓW, WODY I ENERGII	72
5.1. Kształtowanie stosunków wodnych i ochrona przed powodzią.....	72
5.1.1. Stan wyjściowy	72
5.1.2. Cel średnioterminowy i kierunki działań do 2011 roku.....	72
5.2. Wykorzystanie energii odnawialnej	74
5.2.1. Stan wyjściowy	74
5.2.2. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku.....	74
6. PRZEDSIĘWZIĘCIA PRZEWIDZIANE DO REALIZACJI W LATACH 2004–2007	76
.....	76
6.1. Edukacja ekologiczna	76
6.2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody	78
6.3. Ochrona lasów	82
6.4. Ochrona powierzchni ziemi (ochrona gleb i zasobów kopalin).....	83
6.5. Ochrona zasobów kopalin	84
6.6. Jakość wód	84
6.7. Jakość powietrza atmosferycznego	92
6.8. Hałas.....	94

6.9. Promieniowanie elektromagnetyczne	95
6.10. Awarie przemysłowe	95
6. 11. Kształtowanie stosunków wodnych i ochrona przed powodzią.....	96
6.12. Wykorzystanie energii odnawialnej	98
7. OCENA REALIZACJI PROGRAMU	100
7.1. Instrumenty zarządzania środowiskiem	100
7.1.1. Instrumenty finansowe.....	100
7.1.2. Instrumenty prawne	100
7.1.3. Instrumenty społeczne	101
7.1.4. Instrumenty strukturalne	103
7.1.5. Upowszechnianie informacji o środowisku	104
7.2. Organizacja zarządzania środowiskiem.....	104
7.3. Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska	105
7.3.1. Uczestnicy realizacji Programu	105
7.3.2. Monitoring wdrażania Programu	107
7.3.3. Harmonogram wdrażania Programu	108
7.4. Główne działania w ramach zarządzania Programem	109
8. ASPEKTY FINANSOWE WDRAŻANIA PROGRAMU	110
8.1. Wprowadzenie	110
8.2. Ramy finansowe wdrażania "Programu ochrony środowiska"	110
8.2.1. Potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć Programu	110
8.2.1.1. Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.....	110
8.2.1.1.1. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	111
8.2.1.1.2. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze	112
8.2.1.1.3. Powiatowe Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.....	115
8.2.1.1.4. Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.....	116
8.2.1.2. Banki	116
8.2.1.3. Ekofundusz	117
8.2.1.4. Programy pomocowe Unii Europejskiej.....	117
8.2.1.4.1. Fundusze strukturalne Unii i Fundusz Spójności	117
8.2.1.4.2. Fundusze przedakcesyjne	121
8.2.2. Oszacowanie wielkości środków możliwych do zaangażowania	123
8.3. Koszty realizacji przedsięwzięć w latach 2004 - 2007	124
8.3.1. Wprowadzenie	124
8.3.2. Koszty realizacji przedsięwzięć w latach 2004 – 2007.....	124
8.3.3. Prognoza podziału kosztów wg źródeł finansowania	125
Spis literatury	125

Załączniki: *Załącznik nr 1: Stan środowiska powiatu zielonogórskiego*
                      Załącznik nr 2: Plan operacyjny na lata 2004-2007

Spis tabel

Tabela 2.1. Szlaki turystyczne piesze w powiecie zielonogórskim.....	17
Tabela 2.2. Kompleksy przydatności rolniczej gruntów ornych powiatu zielonogórskiego w 2000 r.....	22
Tabela 2.3. Szlaki rowerowe w powiecie zielonogórskim	30
Tabela 2.4. Planowane zagospodarowanie turystyczne w zakresie znakowania ścieżek edukacyjnych i umieszczania tablic informacyjnych na terenie powiatu zielonogórskiego	45
Tabela 3.1. Obszary proponowane do sieci Natura 2000 w Polsce.....	50
Tabela 6.1. Edukacja ekologiczna - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007	76

Tabela 6.2. Ochrona przyrody i krajobrazu- Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007 .	78
Tabela 6.3. Ochrona lasów - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007	82
Tabela 6.4 Ochrona gleb - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007	83
Tabela 6.5. Ochrona zasobów kopalin - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007.....	84
Tabela 6.6.1. Zaopatrzenie w wodę - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004–2007.....	84
Tabela 6.6.2. Gospodarka ściekowa - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004–2007	88
Tabela 6.7. Jakość powietrza atmosferycznego - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007.....	92
Tabela 6.8. Hałas - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007	94
Tabela 6.9 Promieniowanie elektromagnetyczne - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007.....	95
Tabela 6.10. Awaryjne przemyśle - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004–2007	95
Tabela 6.11. Kształtowanie stosunków wodnych i ochrona przed powodzią - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 - 2007.....	96
Tabela 6.12 Wykorzystanie energii odnawialnej - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 - 2007.....	98
Tabela 7.1. Wskaźniki monitorowania Programu dla powiatu zielonogórskiego	107
Tabela 7.2. Harmonogram wdrażania "Programu ochrony środowiska powiatu zielonogórskiego"	108
Tabela 7.3. Główne działania w ramach zarządzania środowiskiem	109
Tabela 8.1. Priorytety strategii dla Funduszu Spójności	120
Tabela 8.2. Priorytety dla Sektorowego Programu Operacyjnego	121
Tabela 8.3. Źródła finansowania i koszty (tys. PLN).....	123
Tabela 8.4. Szacunkowe koszty wdrażania Programu w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	124
Tabela 8.5. Struktura finansowania wdrażania Programu Ochrony Środowiska	125

Spis rycin

Ryc. 1.1. Relacje powiatowego programu ochrony środowiska do innych opracowań	9
Ryc.1.2. Metodyka konstruowania Programu ochrony środowiska dla powiatu zielonogórskiego	10
Ryc. 3.1. Klasyfikacja gleb użytkowanych rolniczo w powiecie zielonogórskim w 2000 roku	53
Ryc.7.1. Schemat zarządzania Programem	106

Spis map

Mapa nr 1. Walory turystyczne powiatu zielonogórskiego	po str. 16
Mapa nr 2. System transportu powiatu zielonogórskiego	po str. 29

1. WSTĘP

1.1. Podstawa prawna opracowania

W celu realizacji polityki ekologicznej państwa, ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. „Prawo ochrony środowiska” (Dz. U. Z dnia 20 czerwca 2001 r. nr 62, poz. 627) nakłada na zarządy powiatów obowiązek opracowania programów ochrony środowiska.

Do realizacji „Programu ochrony środowiska dla powiatu zielonogórskiego na lata 2004 – 2011” wraz z „Planem gospodarki odpadami na lata 2004-2011” przystąpiono w oparciu o wynik przetargu przeprowadzonego przez Starostwo Powiatowe w Zielonej Górze. Na jego podstawie w dniu 9 czerwca 2003 roku pomiędzy Zarządem Powiatu Zielonogórskiego w Zielonej Górze a Arcadis Ekokonrem Sp. z o.o. zawarto umowę na opracowanie przedmiotowego „Programu...”.

1.2. Forma realizacji zamówienia

Zamówienie zostało zrealizowane w postaci dwóch podstawowych dokumentów, którymi są:

- **Program¹ ochrony środowiska dla powiatu zielonogórskiego na lata 2004 – 2011.** Dokument ten spełnia wymagania powiatowego programu ochrony środowiska.
- **Plan² gospodarki odpadami dla powiatu zielonogórskiego na lata 2004 - 2011.** Dokument Planu spełnia wymagania planu powiatowego.

1.3. Ogólna charakterystyka obszaru objętego Programem

Powiat zielonogórski jest jednym z 11 powiatów ziemskich województwa lubuskiego. Położony jest w południowo-wschodniej części województwa lubuskiego i zajmuje największą część jego powierzchni 11,23 % - 1571 km².

Powiat graniczy z :

- od północy z powiatami świebodzińskim i krośnieńskim
- od zachodu – z powiatem żarskim
- od południa z powiatami żagańskim i nowosolskim
- od wschodu z powiatem wolsztyńskim należącym do województwa wielkopolskiego.

Siedzibą powiatu jest miasto Zielona Góra, które jednocześnie jest samodzielnym powiatem grodzkim.

W skład powiatu wchodzi 10 gmin – 5 miejsko-wiejskich i 5 wiejskich.

Największa gmina to Nowogród Bobrzański – 260 km², najmniejsza zaś – Trzebiechów o powierzchni 81 km².

1.4. Koncepcja Programu

Koncepcja Programu oparta jest głównie o zapisy trzech dokumentów, którymi są:

1. *Prawo ochrony środowiska z 27 kwietnia 2001 roku.* Definiuje ono ogólne wymagania w odniesieniu do programów ochrony środowiska opracowywanych dla potrzeb województw, powiatów i gmin. Zgodnie z ustawą (Art. 14 ust. 1 poś), program ochrony środowiska, na podstawie aktualnego stanu środowiska, określa w szczególności:
  - cele ekologiczne,
  - priorytety ekologiczne,
  - rodzaj i harmonogram działań proekologicznych, środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe.

---

¹ W dalszej części dokumentu mówiąc o Programie mamy na myśli „Program ochrony środowiska”

² W dalszej części dokumentu mówiąc o Planie mamy na myśli „Plan gospodarki odpadami”

2. *Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010*”, dostosowana do wymagań ustawy Prawo ochrony środowiska. Zgodnie z zapisami tego dokumentu Program winien definiować:

- cele średniookresowe do 2010 roku
- zadania na lata 2003 – 2006
- monitoring realizacji Programu
- nakłady finansowe na jego wdrożenie.

Cele i zadania ujęte w kilku blokach tematycznych:

- cele i zadania o charakterze systemowym
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody
- zrównoważone wykorzystanie surowców
- jakość środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne

3. *Wytyczne do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym*”, które podają sposób i zakres uwzględniania polityki ekologicznej państwa w programach ochrony środowiska oraz wskazówki co do zawartości programów.

W powiatowym programie powinny być uwzględnione:

- zadania własne powiatu tzn. te przedsięwzięcia, które będą finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w dyspozycji powiatu,
- zadania koordynowane, tzn. finansowane ze środków przedsiębiorstw oraz ze środków zewnętrznych, będących w dyspozycji organów i instytucji szczebla wojewódzkiego i centralnego, bądź instytucji działających na terenie powiatu, ale podległych bezpośrednio organom wojewódzkim, bądź centralnym
- wytycznych do sporządzania programów gminnych, tzn. zadania, które muszą być w pełni wprowadzone do programów gminnych.

W Programie uwzględniono również zapisy poś (Art.14 ust.2, art. 18 ust.2) wskazujące, że program ochrony środowiska przyjmuje się na 4 lata a Zarząd Powiatu zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata raportów o wykonaniu Programu i przedstawiania ich odpowiednio radzie powiatu.

Kierując się powyższymi zapisami, Program podaje:

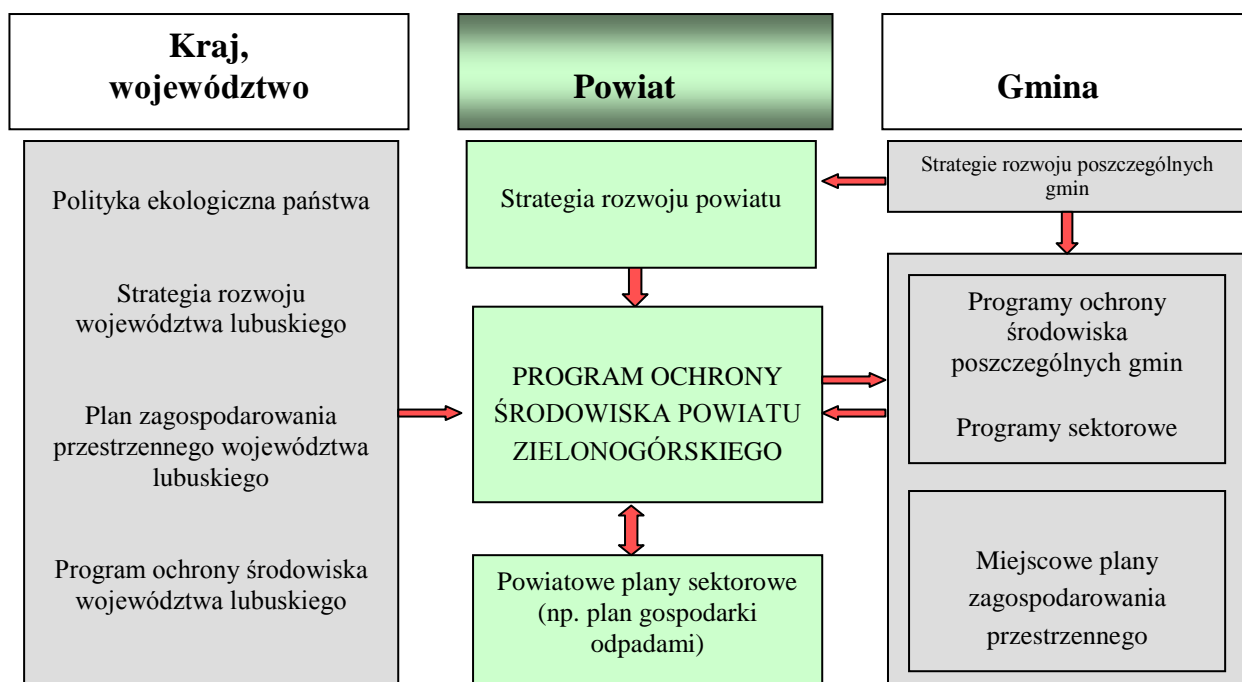
- Cele ekologiczne średniookresowe do 2011 roku wraz z kierunkami działań poprzedzone stanem wyjściowym oraz listę przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2004 – 2007 ujęte w blokach tematycznych wymienionych powyżej (pkt.2) z uwzględnieniem wskazówek zawartych powyżej (pkt.3).
- Monitoring realizacji Programu
- Aspekty finansowe wdrażania Programu

Obecnie brakuje wielu aktów wykonawczych do „Prawa ochrony środowiska” i do kilkunastu ustaw komplementarnych, których treść powinna być uwzględniana w Programie. Oznacza to, że *niniejszy „Program.....”* ma formułę otwartą i w miarę wejścia w życie wspomnianych przepisów wykonawczych będzie on korygowany i uszczegóławiany.

Program ochrony środowiska pozostaje w ścisłej relacji z "Programem ochrony środowiska dla województwa lubuskiego", "Strategią rozwoju powiatu zielonogórskiego" oraz strategiami, programami i planami zagospodarowania poszczególnych gmin powiatu. Z dokumentów tych wynikają główne kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego omawianego obszaru i związane z nimi kierunki presji na środowisko. Relację programu ochrony środowiska powiatu zielonogórskiego do innych opracowań strategicznych, programowych i planistycznych przedstawiono na *rycynie 1.1.*

Ryc. 1.1. Relacje powiatowego programu ochrony środowiska do innych opracowań

1.5. Metodyka tworzenia Programu

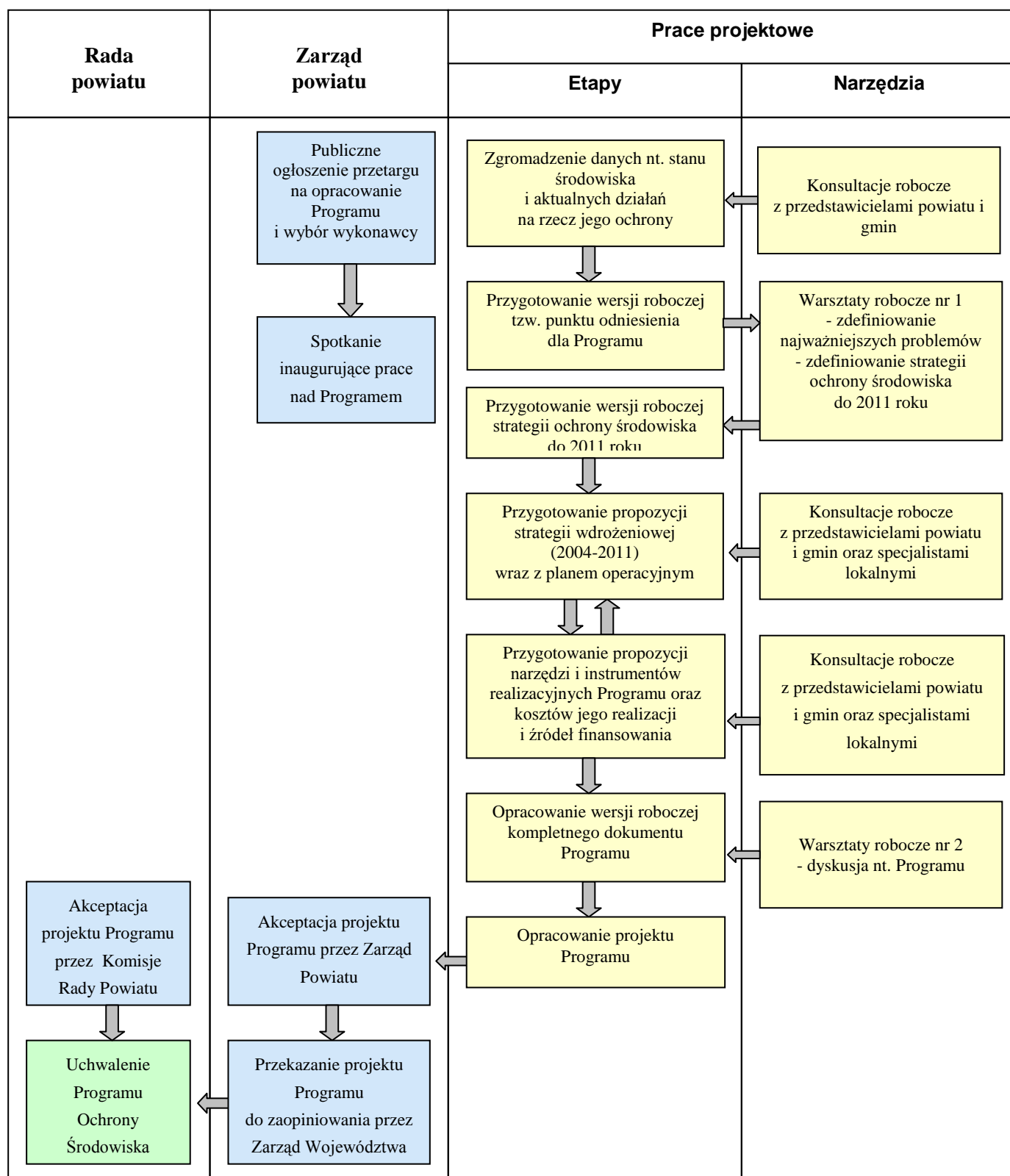
Zgodnie z wymaganiami zawartymi w ustawie „Prawo ochrony środowiska” i „Wytycznych do sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym”, w proces opracowywania, wdrażania, monitorowania i ocenę realizacji programu, duży nacisk położono na udział oraz włączenie społeczności lokalnych. Stąd w początkowych etapach prac nad Programem zwrócono szczególną uwagę na wymianę informacji i konsultacje pomiędzy administracją samorządową szczebla gminnego i powiatowego oraz administracją rządową i samorządową szczebla wojewódzkiego. W procesie tym zwanym *procesem otwartego planowania* wykorzystano takie narzędzia jak:

- *spotkania robocze,*
- *konsultacje ze specjalistami lokalnymi*
- *warsztaty robocze*

W wyniku takiego prowadzenia prac, w tworzenie Programu zaangażowanych było wiele stron, a przede wszystkim przedstawiciele gmin, starostwa powiatowego oraz przedstawiciele obiektów użyteczności komunalnej.

Projekt Programu powiatowego, uzgodniony został z Zarządem Powiatu Zielonogórskiego, a następnie zaopiniowany będzie przez komisję Rady Powiatu i przez Marszałka Województwa Lubuskiego, a następnie zostanie przedstawiony Radzie Powiatu do przyjęcia w formie uchwały. Metodyka konstruowania Programu została przedstawiona na *rycynie 1.2.*

Ryc.1.2. Metodyka konstruowania Programu ochrony środowiska dla powiatu zielonogórskiego

1.6. Uwarunkowania Programu

Jako podstawę niniejszego Programu przyjęto zasady realizacji polityki ekologicznej, cele i zadania ujęte w dokumencie "II Polityka Ekologiczna Państwa", "Programie wykonawczym do II PEP na lata 2002 - 2010" oraz w dostosowanej do wymagań ustawy "Prawo ochrony środowiska", opracowanej

"Polityce ekologicznej państwa na lata 2003-2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 - 2010".

1.6.1. Zasady polityki ekologicznej

Polityka ochrony środowiska powiatu zielonogórskiego jest oparta na zasadach polityki ekologicznej państwa. Razem z *zasadą zrównoważonego rozwoju* jako nadrzędnej, uwzględniono szereg zasad pomocniczych i konkretyzujących, m.in.:

- **Zasadę prewencji**, oznaczającą w szczególności:
  - zapobieganie powstawaniu zanieczyszczeń poprzez stosowanie najlepszych technik (BAT),
  - recykling, czyli zamykanie obiegu materiałów i surowców, odzysk, energii, wody i surowców ze ścieków i odpadów oraz gospodarcze wykorzystanie odpadów zamiast ich składowanie,
  - zintegrowane podejście do ograniczania i likwidacji zanieczyszczeń i zagrożeń zgodnie z zaleceniami Dyrektywy Rady 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania zanieczyszczeniom i kontroli (tzw. dyrektywa IPPC),
  - wprowadzanie pro-środowiskowych systemów zarządzania procesami produkcji i usługami, zgodnie z ogólnosięciowymi i europejskimi wymogami w tym zakresie, wyrażonymi m.in. w standardach ISO 14000 i EMAS, programach czystszej produkcji i Responsible Care itp.
- **Zasadę „zanieczyszczający płaci”** odnoszącą się do odpowiedzialności za skutki zanieczyszczenia i stwarzania innych zagrożeń. Odpowiedzialność tę ponosić powinny wszystkie jednostki użytkujące środowisko a więc także konsumenci, zwłaszcza, gdy mają możliwość wyboru mniej zagrażających środowisku dóbr konsumpcyjnych.
- **Zasadę integracji** polityki ekologicznej z politykami sektorowymi oznaczającą uwzględnienie w politykach sektorowych celów ekologicznych na równi z celami gospodarczymi i społecznymi.
- **Zasadę skuteczności ekologicznej i efektywności ekonomicznej**, odnoszącą się do wyboru planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych ochrony środowiska a następnie do oceny osiągniętych wyników, a oznaczającą potrzebę minimalizacji nakładów na jednostkę uzyskanego efektu.

1.6.2. Podstawowe założenia polityki ekologicznej

Najważniejszymi źródłami zagrożeń zdrowia człowieka w województwie lubuskim są: zanieczyszczenia wód i jakość wody do picia, odpady komunalne i przemysłowe oraz zagrożenie powodziowe i hałas.

Cele polityki ekologicznej państwa, a także wojewódzkiego programu ochrony środowiska nakreślają *konkretne wyzwania i obszary zainteresowania dla programu ochrony środowiska powiatu zielonogórskiego*. Są to m.in.:

1. W zakresie jakości wód:
  - Ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł punktowych: miejskich, przemysłowych i wiejskich;
  - Zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł przestrzennych (rozproszonych), trafiających do wód wraz ze spływami powierzchniowymi (przede wszystkim z terenów rolnych oraz z terenów zurbanizowanych).
2. W zakresie gospodarki odpadami:
  - Stworzenie podstaw dla nowoczesnego gospodarowania odpadami komunalnymi, zapewniającego wzrost odzysku tych odpadów
  - Zwiększenie poziomu odzysku odpadów przemysłowych
  - Dopasowanie - w perspektywie do 2010 roku - gospodarki odpadami niebezpiecznymi w województwie do krajowego systemu gospodarowania odpadami niebezpiecznymi
  - Rozwiązanie problemu odpadów wielkogabarytowych, powierzących i azbestowych
3. W zakresie ochrony przeciwpowodziowej
  - poprawę stanu wałów przeciwpowodziowych i odpowiednie utrzymanie urządzeń melioracji podstawowych
4. W zakresie ochrony środowiska przed hałasem:

- Ograniczenie hałasu na obszarach miejskich oraz na odcinkach zamieszkałych wzdłuż głównych dróg do poziomu równoważnego nie przekraczającego w porze nocnej 55 dB
5. W zakresie racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych:
    - Konieczność zaniechania nieuzasadnionego wykorzystywania wód podziemnych na cele przemysłowe,
    - Wprowadzanie nowoczesnych technologii w przemyśle i energetyce w celu zmniejszenia wodochłonności, materiałochłonności, energochłonności i odpadowości produkcji oraz redukcji emisji zanieczyszczeń do środowiska (BAT)
    - Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych - do 2010 roku co najmniej podwojenie wykorzystania tej energii w stosunku do roku 2000, zgodnie z celami Unii Europejskiej wyrażonymi w *Białej Księdze (COM(97)599)*
    - Ochrona ekosystemów leśnych oraz zalesianie gruntów nieprzydatnych rolniczo
    - Zachowanie zasobów przyrody, w tym różnorodności biologicznej, dobrego stanu ekosystemów oraz walorów krajobrazu, w tym krajobrazu rolniczego (m.in. poprzez zachowanie tradycyjnych metod gospodarowania).
  6. Wdrożenie systemu Natura 2000 oraz zapewnienie spójności ekologicznej województwa poprzez tworzenie i powiększanie sieci obszarów chronionych (ESOCh – Parki narodowe, krajobrazowe i OChK).
  7. Współpraca z województwami sąsiednimi i Brandenburgią ukierunkowana m.in. na: poprawę stanu czystości wód rzeki Odry, Nysy Łużyckiej, Obry i innych rzek, ochrony przed powodzią, tworzenie obszarów chronionych w ramach systemu NATURA 2000, itd.
  8. Dostosowanie polityk sektorowych do zadania zrównoważonego gospodarowania i ochrony zasobów naturalnych (ekologizacja polityk sektorowych).
  9. Kształtowanie proekologicznych wzorców konsumpcji i zachowań mieszkańców w duchu zasady zrównoważonego rozwoju oraz zapewnienie dostępu mieszkańców województwa do informacji o środowisku, do udziału w podejmowaniu decyzji w sprawach dotyczących ochrony środowiska, w tym udziału w procedurze opracowywania i wdrażania "Programu ochrony środowiska" (konieczność dalszego rozwoju świadomości ekologicznej szerokich kręgów społeczeństwa, wzrost ich aktywnego uczestnictwa w konkretnych działaniach na rzecz środowiska i poprawa efektywności tych działań).
  10. Doskonalenie struktur zarządzania środowiskiem w skali województwa.

1.6.3. Krajowe i wojewódzkie a powiatowe limity racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych i poprawy stanu środowiska

Limity krajowe

W "II Polityce ekologicznej państwa", przyjętej przez Sejm RP w sierpniu 2001 roku, zostały ustalone limity krajowe (do osiągnięcia do 2010 roku), związane z racjonalnym wykorzystaniem zasobów naturalnych i poprawą stanu środowiska. Limity te nie zostały zmienione w "Polityce ekologicznej państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 -2010". Są to:

- Zmniejszenie wodochłonności produkcji o 50% w stosunku do stanu w 1990 r. (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle),
- Ograniczenie materiałochłonności produkcji o 50% w stosunku do 1990 r. w taki sposób, aby uzyskać co najmniej średnie wielkości dla państw OECD (w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB),
- Ograniczenie zużycia energii o 50% w stosunku do 1990 r. i o 25% w stosunku do 2000 r. (w przeliczeniu na jednostkę produkcji, wartość produkcji lub PKB),
- Dwukrotne zwiększenie udziału odzyskiwanych i ponownie wykorzystywanych w procesach produkcyjnych odpadów przemysłowych w porównaniu ze stanem z 1990 r,
- Odzyskanie i powtórne wykorzystanie, co najmniej 50% papieru i szkła z odpadów komunalnych,
- Pełna likwidacja zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów przemysłowych,

- Zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych, w stosunku do stanu z 1990 r., z przemysłu o 50%, z gospodarki komunalnej (na terenie miast i osiedli wiejskich) o 30% i ze spływu powierzchniowego - również o 30%,
- Ograniczenie emisji pyłów o 75%, dwutlenku siarki o 56%, tlenków azotu o 31%, niemetanowych lotnych związków organicznych o 4% i amoniaku o 8% w stosunku do stanu z 1990 r.,
- Do końca 2005 r. wyczołfać z użytkowania etylinę i przejść wyłącznie na stosowanie benzyny bezołowiowej (limit nie ma przeniesienia na limit wojewódzki)

Limity województwa lubuskiego

Zarówno II PEP jak i ustawa *Prawo ochrony środowiska* nie podają procedur podziału limitów krajowych na regionalne, co wynika z braku dostatecznych podstaw planistycznych.

Obecnie, tylko w jednym przypadku, w odniesieniu do *gospodarowania odpadami*, zostały określone limity wojewódzkie w ramach *Wojewódzkiego Planu gospodarki odpadami*. W Planie określono następujące cele szczegółowe do 2010 roku, będące równocześnie limitami wojewódzkimi:

Odpady z sektora komunalnego:

1. Objęcie wszystkich mieszkańców woj. lubuskiego zorganizowaną zbiórką odpadów komunalnych.
2. Deponowanie na składowiskach nie więcej niż 65% wszystkich odpadów komunalnych.
3. Skierowanie w roku 2010 na składowiska nie więcej niż 75% (wagowo) całkowitej ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji (w stosunku do roku 1995).
4. Osiągnięcie w roku 2010 zakładanych limitów odzysku i recyklingu poszczególnych odpadów:
  - opakowania z papieru i tektury: 50%,
  - opakowania ze szkła: 45%,
  - opakowania z tworzyw sztucznych: 30%,
  - opakowania metalowe: 45%,
  - opakowania wielomateriałowe: 30%,
  - odpady wielkogabarytowe: 50%
  - odpady budowlane: 40%
  - odpady niebezpieczne (z grupy odpadów komunalnych): 50%

Odpady z sektora gospodarczego:

1. Udział gospodarczo wykorzystywanych odpadów przemysłowych w 2010 roku na poziomie 90% ogólnej ilości odpadów wytworzonych.
- 2.. Bezpieczne dla środowiska unieszkodliwienie odpadów azbestowych oraz odpadów i urządzeń zawierających PCB.

W odniesieniu do *zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza* - wg oceny jakości powietrza w strefach w województwie lubuskim wynika, że dla żadnej ze stref nie ma potrzeby opracowywania programów ochrony powietrza, gdzie takie limity powinny się znaleźć.

W odniesieniu do *zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych - program ochrony wód*, zawierający działania mające zapewnić dotrzymanie wymaganych poziomów jakości wód. Ustalając limit wojewódzki dla ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych ze ściekami, można też będzie skorzystać z *Krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych*, gdzie zostaną określone wymagane zmniejszenie ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych ze ściekami komunalnymi i ściekami z zakładów przemysłu rolno-spożywczego dla poszczególnych aglomeracji. Obecnie na podstawie aktualnych danych i planowanych działań można przyjąć, że do 2010 roku będzie miała miejsce *pełna likwidacja zrzutów ścieków nieoczyszczonych z miast i zakładów przemysłowych województwa lubuskiego*.

Wojewódzkie limity ograniczenia wodochłonności i materiałochłonności produkcji oraz zużycia energii są trudne do określenia, co wynika z braku odpowiednich wskaźników w odniesieniu do konkretnych procesów technologicznych bądź instalacji. Punktem odniesienia limitów krajowych jest rok 1990 a więc rok istnienia 49 województw, co zasadniczo wpływa na trudność określenia średniej wielkości ww. limitów dla obszaru nowych województw.

Limity powiatowe

Proponuje się identyczne podejście do limitów powiatowych jak do limitów wojewódzkich i oszacowanie ich na takim samym poziomie.

1.6.4. Uwarunkowania wynikające ze "Strategii zrównoważonego rozwoju powiatu zielonogórskiego"

„Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu zielonogórskiego” jest dokumentem będącym podstawą programowania rozwoju powiatu. Powiatowe programy, w tym program ochrony środowiska, są realizacją strategii rozwoju. Strategia rozwoju powiatu zielonogórskiego stanowi deklarację wspólnej realizacji misji, która identyfikuje powiat zielonogórski i odróżnia go tym samym od innych powiatów w województwie.

Misją powiatu jest : „*Wzrost poziomu życia mieszkańców i zapewnienie silnej pozycji powiatu na zewnątrz, dzięki rozwojowi potencjału ludzkiego, gospodarczego, technologicznego, kulturalnego i ekologicznego oraz mądrego wykorzystania walorów położenia geograficznego, procesu integracji europejskiej, efektów współpracy transgenicjno-międzyregionalnej i atutów środowiska przyrodniczego. Integracja i promocja gmin powiatu zielonogórskiego przy wydatnym udziale Starostwa Powiatowego, występującego w roli inspiratora, mentora i koordynatora, oraz w ścisłej współpracy z władzami i samorządem szczebla wojewódzkiego*”

Przy opracowywaniu „Program...” wykorzystano propozycje zawarte w "Strategii zrównoważonego rozwoju powiatu zielonogórskiego" oraz w strategiach rozwoju i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych gmin.

Jako podstawy przyjęto określone w Strategii Powiatu nadrzędny cel, który brzmi:

Zapewnienie wysokiej jakości życia mieszkańcom powiatu, zbliżonej do standardów Unii Europejskiej

oraz cel główny:

Poprawa stanu środowiska i efektywne wykorzystanie jego zasobów

Spośród celów szczegółowych (zawarte w „Strategii zrównoważonego rozwoju powiatu zielonogórskiego”) dla potrzeb programu omówiono:

1. stan nawierzchni dróg
2. gospodarkę wodno-ściekową
3. stan wałów przeciwpowodziowych
4. turystykę
5. podniesienie świadomości ekologicznej
6. zmian systemu ogrzewania i stosowanych paliw

1.7. Zawartość dokumentu Programu

Konstrukcja dokumentu opiera się na schemacie identycznym jak w „Polityce ekologicznej państwa na lata 2003 – 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 – 2010”. Program będzie zawierał, oprócz niniejszego rozdziału I (***Wstęp***), następujące rozdziały:

- **Rozdział 2 Cele i zadania o charakterze systemowym.** Rozdział ten ujmuje następujące zagadnienia:
  - integracja aspektów ekologicznych z rozwojem społeczno-gospodarczym,
  - edukacja ekologiczna i udział społeczeństwa w sprawach ochrony środowiska,
  - współpraca ponadlokalna
- **Rozdział 3 Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody.** W rozdziale przedstawiono następujące zagadnienia:
  - ochrona przyrody i krajobrazu
  - ochrona lasów
  - ochrona gleb
  - ochrona zasobów kopalin
- **Rozdział 4 Jakość środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne:** jakość wód, gospodarowanie odpadami, zanieczyszczenia powietrza, oddziaływanie hałasu, promieniowanie elektromagnetyczne i awarie przemysłowe
- **Rozdział 5 Zrównoważone wykorzystanie surowców, materiałów wody i energii:** kształtowanie stosunków wodnych, wykorzystanie energii odnawialnej
- **Rozdział 6 Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004-2007**
- **Rozdział 7 Ocena realizacji Programu:** zarządzanie Programem, kontrola wdrażania Programu, wskaźniki efektywności Programu, harmonogram procesu wdrażania Programu
- **Rozdział 8 Aspekty finansowe wdrażania Programu;** koszty wdrożenia przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2004 – 2007 i źródła finansowania. Koszty obejmują zarówno koszty zarządzania środowiskiem, współpracy, ewentualnych badań i opracowań oraz koszty inwestycyjne.

Zagadnienia ujęte w rozdziałach 3 do 5 oraz edukacja ekologiczna (ujęta w rozdziale 2) zostały opracowane poprzez podanie stanu wyjściowego (w oparciu o załącznik nr 1: Stan środowiska powiatu zielonogórskiego) i celów średniookresowych do 2011 roku wraz z kierunkami działań .

Niniejszy dokument posiada:

- załącznik nr 1 Stan środowiska powiatu zielonogórskiego
- załącznik nr 2 Program operacyjny na lata 2004-2007

2. CELE I ZADANIA O CHARAKTERZE SYSTEMOWYM

2.1. Integracja aspektów ekologicznych z rozwojem społeczno-gospodarczym

Istotnym czynnikiem wpływającym na stan środowiska naturalnego powiatu zielonogórskiego jest rozwój społeczny i gospodarczy. Analiza poszczególnych dziedzin gospodarki, tendencji i kierunków zmian w ich rozwoju z punktu widzenia negatywnej presji na środowisko pozwoli na przewidzenie działań minimalizujących to oddziaływanie. Przedstawiając perspektywiczny rozwój poszczególnych dziedzin gospodarki w relacji do środowiska, pod uwagę wzięto następujące dziedziny rozwoju:

- Turystyka i rekreacja
- Rolnictwo
- Przemysł
- System transportowy
- Osadnictwo

Dla każdego kierunku rozwojowego przedstawiono stan wyjściowy i tendencje zmian. Kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju sformułowano średnioterminowy cel zintegrowany z ochroną środowiska, strategię realizacji celu, w tym działania minimalizujące zagrożenia wynikające z danego kierunku rozwojowego.

Opracowując poniższy rozdział wykorzystano propozycje zawarte w "Strategii zrównoważonego rozwoju powiatu zielonogórskiego" oraz w strategiach rozwoju i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych gmin.

2.1.1. Turystyka i rekreacja

Stan wyjściowy

Turystyka i rekreacja z uwagi na dogodne uwarunkowania środowiskowe i architektoniczne tej części regionu, w której położony jest powiat zielonogórski są szczególnie istotną, choć nie w pełni jeszcze rozwiniętą gałęzią tutejszej gospodarki. Dodatkowa zaleta to bliskość miasta Zielona Góra oraz położenie przygraniczne, skąd mieszkańcy będą przybywać na odpoczynek letni czy sobotnio-niedzielnny (mapa nr 1).

Do podstawowych zalet powiatu predysponujących do rozwoju turystyki i rekreacji należą:

- duży udział lasów, będących doskonałym miejscem dla grzybiarzy i zbieraczy runa leśnego a także terenów nie narażonych na uciążliwości wywoływane przez przemysł i komunikację samochodową
- łagodny klimat (szczególnie gmina Kargowa)
- jeziora pełne ryb
- obecność wydm
- gęsta sieć hydrograficzna rzek
- występowanie szeregu obiektów o wartościach archeologicznych
- lotniska w Babimoście i Przylepie
- pałac w Kargowej i Zaborze
- skansen dawnego budownictwa wiejskiego w Ochli (gmina Zielona Góra)
- obecność na terenie Nadleśnictwa Zielona Góra (Nietków) arboretum, stanowiącego unikalną kolekcję egzotycznych drzew iglastych i liściastych
- kościółek w Klempsku (gmina Sulechów)

Atrakcyjność turystyczną powiatu zwiększają corocznie odbywające się na ziemi lubuskiej imprezy i wydarzenia kulturalne. Do najpopularniejszych z nich należą:

- Flis Odrzański głoszący i rozpowszechniający hasła, zmierzające do zrównoważonego zagospodarowania Odry, pełnego i ekologicznego wykorzystania jej walorów przyrodniczych (*Gmina Sulechów*)
- Dni Ziemi Świdnickiej oraz - organizowany w ich ramach - cykliczny Amatorski Wyścig Kolarski w różnych kategoriach (*Gmina Świdnica*)
- występowanie zagadkowych, poniemieckich budowli z okresu II wojny światowej (*Gmina Świdnica*).

Atrakcją w gminie Świdnica jest wykorzystywanie po zrekultywowanym wysypisku śmieci w Świdnicy wzniesienia, do startów lotni.

Gmina Trzebiechów

- na rzece Obrzyca organizowane są Ogólnopolskie Mistrzostwa Spinningowe o Puchar Obrzycy.

2.1.1.1. Szlaki turystyczne piesze

Tabela 2.1. Szlaki turystyczne piesze w powiecie zielonogórskim

Gmina	Kolor	Długość [km]	Trasa przebiegu
Babimost		2	Rezerwat Laski
Świdnica	zielony	22,4	Szlak podmiejski; Zielona Góra – lasy na wschód od Wilkanowa-Góra Wilkanowska-(wieża przeciwpożarowa) – skansen w Ochli – Zielona Góra
	czarny	25 (całość 30,5)	Podgórzycze-Bogaczów-Grabowiec-Drzonów-Buchałów-Góra Wilkanowska
	niebieski	56,8	Zielona Góra-GóraWilkanowska-Ochla-Otyń-Milsko-Zielona Góra
	czerwony	97,2	Bytom Odrzański-Nowe Miasteczko-Kozuchów-Niwiska-Świdnica-Wilkanowo-Góra Wilkanowska-Zielona Góra-Racula-Milsko
Nowogród Bobrzański	zielony	bd	Zagań – Bobroszów Mały - Nowogród Bobrzański – Wysoka – Tarnawa Krośnieńska
Trzebiechów	czerwony		Zielona Góra-Trzebiechów - Podlegórz
Zabór			Zielona Góra – Stary Kisielin-Łaz-Zabór
			Zielona Góra – Nowy Kisielin – Droszków – Zabór – dąb Napoleon – Milsko
			Milsko – skarpa wzdłuż Odry – Dąbrowa – Bukowa Góra
			Zabór – Proczki - Milsko
Zielona Góra			Rezerwat leśny Zimna Woda – park zabytkowy Zatonie

2.1.1.2. Szlaki turystyczne wodne

W gminie Babimost bliskie położenie wodnego szlaku Pojezierza Lubuskiego sprzyja również uprawianiu turystyki kajakowej. Przez teren gminy *Nowogród Bobrzański* (na rzece Bóbr) przebiega szlak kajakowy.

2.1.1.3. Baza noclegowa, obiekty sportowe i rekreacyjne

Oprócz poniżej wymienionych ośrodków oferujących bazę noclegową, dodatkowe miejsca noclegowe oferują również gospodarstwa agroturystyczne, wymienione w pkt. 2.1.1.4.

W gminie Świdnica bazę noclegową oferuje zespół hotelarsko-gastronomiczny i kilka mniejszych obiektów małej gastronomii. Atrakcją jest zalew retencyjno-rekreacyjny masowo wykorzystywany przez mieszkańców gminy i Zielonej Góry. W planach jest rozbudowa zalewu. Dodatkowym atutem terenu jest możliwość przeprowadzania polowań w obwodach należących do kół łowieckich. W Lipnie i w Świdnicy znajdują się stadniny koni. W Drzonowie znajduje się pałac, w którym obecnie gospodaruje Lubuskie Muzeum Wojskowe w Zielonej Górze z siedzibą w Drzonowie. Poza tym nad rzeką Ochłą znajdują się zagadkowe budowle z okresu II wojny światowej.

W *gminie Trzebiechów* organizowaniem imprez sportowych i rekreacyjnych zajmuje się Trzebiechowski Ośrodek Kultury. Na terenie gminy znajduje się hala sportowa w Trzebiechowie, boiska sportowe w Trzebiechowie, Głuchowie, Swarzynicach i Podlegórzcu.

W *gminie Nowogród Bobrzański* znajdują się 2 leśniczówki oferujące około 20 miejsc noclegowych. Rozwinęła się tutaj turystyka konna (Krzywa) i kajakowa.

W *gminie Zabór* na bazę noclegową składa się schronisko młodzieżowe klasy międzynarodowej z 42 miejscami noclegowymi (znajduje się ono w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Przytoku). Nad jeziorem Liwno oraz w akwenach wodnych, na bazie poeksploatacyjnej kopalni kredy jeziornej, możliwe jest uprawianie wędkarstwa sportowego. Atrakcją gminy jest zespół pałacowy, zbudowany w XVI w. w stylu wczesnobarokowym. Styl pałacu, niezłe zachował się do dzisiaj, pomimo dokonanej przebudowy po pożarach w 1745r. i w 1956r. Wnętrze pałacu stanowi bogaty wystrój barokowy z motywami roślin i ptaków, głównie w trzech salach: rotundowej na osi parteru, balowej na piętrze i sali na trzeciej kondygnacji w południowo-wschodnim narożniku budowli. Ostatnim właścicielem zespołu był Fryderyk August Cosel. Przy zespole pałacowym znajduje się park o powierzchni 20 ha, z bardzo bogatym drzewostanem.

W *gminie Zielona Góra* bazę noclegową oferują Ośrodki Jeździeckie:

- Ośrodek Jeździecki przy Centralnym Ośrodku Sportu w Drzonkowie (rajdy konne, obozy młodzieżowe), posiadający bazę noclegowo – gastronomiczną;
- Ośrodek Jeździecki „Podkowa” w Ochli, znajdujący się w sąsiedztwie Zielonogórskiego Parku Etnograficznego i kąpieliska, oferujący zakwaterowanie i wyżywienie (baza hotelowa na 90 miejsc);
- Ośrodek Aeroklubu Ziemi Lubuskiej w Przylepie (baza hotelowo-gastronomiczna na 50 osób, kort tenisowy);
- Ośrodek Jeździecki w Przylepie.

Na terenie Drzonkowa znajduje się Ośrodek Pięcioboju Nowoczesnego (baza hotelowa na 75 miejsc, z krytą pływalnią, kortami tenisowymi) i Ośrodek Jeździecki o znaczeniu ogólnopolskim. Dodatkową atrakcją jest Muzeum Etnograficzne z parkiem budownictwa ludowego (13 ha).

Ponadto znajdują się tutaj liczne boiska i place sportowe (Jeleniów, Nowy Kisielin, Stary Kisielin, Jany, Kiełpin, Łęzyca, Krępa, Barcikowice).

W *gminie Babimost* bazę turystyczną stanowi :

- Ośrodek Kultury i Sportu i Rekreacji w Babimoście (30 miejsc noclegowych). Na terenie ośrodka znajduje się sala gimnastyczna, boiska do piłki nożnej i siatkówki oraz kort tenisowy, a w sezonie czynne jest pole biwakowe;
- Hotel Wojskowy w Babimoście – 95 miejsc noclegowych.

Znajdują się tutaj 3 stadniny koni, które oferują naukę jazdy konnej, a także przejażdżki bryczką do powożenia.

W *gminie Sulechów* noclegi oferują:

- Motel „Texicana” w Kalsku (30 pokoi)
- Hotel ODR w Kalsku (50 pokoi)
- Gościniec „Alicja” (9 pokoi).

Ponadto w Sulechowie znajduje się Sulechowski Ośrodek Kultury i Sportu oraz Sala widowiskowo-sportowa.

Atutem *gminy Kargowa* jest występowanie dwóch czystych jezior: Jezioro Wojnowskie i Linie, stanowiących wspaniałą bazę dla rozwoju turystyki i wypoczynku (również wędkarstwo).

Zlokalizowane są nad nimi ośrodki wypoczynkowe, dysponujące własnymi terenami sportowo-rekreacyjnymi, ponadto kąpieliska i pola biwakowe (nad Jeziorem Wojnowskim znajduje się ośrodek posiadający 120 miejsc z wolnostojącymi domkami, z pełnym wyposażeniem sanitarnym, stołówkami i kortem tenisowym). Z kolei nad Jezioro Liny można dotrzeć ścieżką rowerową. Nad w/w jeziorami znajdują się pola biwakowe.

Łagodny mikroklimat Wojnowa stał się motywacją do utworzenia ośrodka leczenia chorób układu oddechowego.

Dodatkową atrakcją gminy jest pałac w *Kargowej* z przylegającym parkiem, w którym występuje 25 gatunków drzew, dwa kościoły w *Kargowej*, a także w *Karszynie* i *Smolnie Wielkim*, pałac w *Wojnowie*, ratusz w *Kargowej*.

Bazę gastronomiczną i noclegową stanowią ponadto :

- Hotel przy filii Banku Zachodniego - *Kargowa*
- Ośrodek Wypoczynkowy w *Wojnowie* - *Anna Aleksandrowicz*
- Schronisko Młodzieżowe - *Nowy Jaromierz*

2.1.1.4. Agroturystyka

W gminie *Babimost* znajduje się:

- Gospodarstwo agroturystyczne w *Babimoście* na 8 miejsc noclegowych;
- Gospodarstwo agroturystyczne *Agrotabera* (pensjonat prywatny) w *Janowcu* – 10 miejsc noclegowych.

W gminie *Bojadła* znajduje się jedno gospodarstwo agroturystyczne we wsi *Bojadła*.

W gminie *Kargowa* agroturystyka rozwinęła się w gospodarstwach:

- *Sławomir Bosiacki* - *Stary Jaromierz* 54;
- *Władysław Rusewicz* - *Smolno Małe*;
- *Danuta Wilińska* - *Grzesiuk* , *Wojnowo* .

W gminie *Czerwieńsk* działa jedno gospodarstwo agroturystyczne w miejscowości *Nietków*.

W gminie *Sulechów* znajdują się 3 gospodarstwa agroturystyczne:

- “*Uni - Moden*” w miejscowości *Kłępsk* na 16 miejsc noclegowych;
- w *Brodach* na 10 miejsc noclegowych.

W gminie *Świdnica* działają 2 gospodarstwa agroturystyczne w *Koźli* i *Letnicy*.

W gminie *Trzebiechów* w Pałacu w *Trzebiechowie* znajduje się hotel.

W gminie *Zabór* istnieje jedno gospodarstwo agroturystyczne (*Czarna*).

W gminie *Nowogród Bobrzański* noclegi oferują:

- *Krzysztof Gozdowski* – *Wysoka*;
- *Marcin Bednarski* – *Dobroszów Wielki*;
- *Longin Niedzielski* – *Podgórzyce*;
- *Paweł Naigebauer* – *Łagoda*.

Mimo dość interesującej oferty dla odwiedzających w powiecie zielonogórskim, znacznego rozwoju wymaga infrastruktura turystyczna. Brakuje taniej bazy noclegowej, jak np. schroniska młodzieżowe, motele, mało jest również (jak na możliwości powiatu) kąpielisk strzeżonych, campingów itp.

2.1.1.5. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku.

Cel do 2011:

Rozwój turystyki i agroturystyki poprzez optymalne wykorzystanie walorów przyrodniczych powiatu.

Jednym z ważniejszych celów zawartych w „Strategii ...” jest wspieranie różnych form turystyki i wypoczynku na terenie powiatu; rozwój turystyki wiejskiej i agroturystyki. Ponadto w ramach innego celu również wymienia się zwiększenie wydatków budżetowych na gospodarkę rolną poprzez zakładanie gospodarstw agroturystycznych.

Turystyka przyjazna środowisku

Położenie powiatu zielonogórskiego na terenach o wysokich walorach przyrodniczych jest szansą dla rozwoju turystyki przyjaznej środowisku lub turystyki harmonijnej (z zasobami środowiska), czyli ekoturystyki. W związku z tym, większy nacisk kładziony będzie na rozwój lokalny i marketing wakacyjny. Powstawanie gospodarstw agroturystycznych będzie dla indywidualnych rolników alternatywą poszukiwania innych źródeł dochodu. Jednocześnie gospodarstwa te powinny być wyposażone w sprzęt do pływania, wędkowania i uprawiania czynnych form turystyki. Przemysłany

rozwój ekoturystyki będzie się przyczyniał do zdrowego spędzenia czasu wolnego jak również do ochrony środowiska naturalnego i kulturowego.

Dalszy rozwój turystyki kwalifikowanej

W ostatnich latach obserwuje się modę na uprawianie aktywnej turystyki. Jest to widoczne również na terenie gmin powiatu. Dlatego niezbędne stanie się wyznaczanie kolejnych szlaków turystycznych, ścieżek rowerowych, konnych, szlaków kajakowych oraz właściwe ich zagospodarowanie: wyznaczenie miejsc odpoczynku i biwakowania, uzupełnienie oznakowania. Na terenach jeziornych powinny być tworzone warunki do uprawiania żeglarstwa. Teren powiatu daje również perspektywy dla rozwoju turystyki łowieckiej - partnerami będą nadleśnictwa i posiadana przez nie baza noclegowa oraz turystyki korzystającej ze specjalistycznych walorów środowiska np. birdwatching – obserwacje ptaków, rozwijający na obszarach chronionych.

Rozwój infrastruktury towarzyszącej turystyce

Aby rozwój turystyki w jak najmniejszy sposób oddziaływał na środowisko naturalne regionu, należy przystosować istniejące obiekty do intensywnego wykorzystania okresowego. W tym celu konieczna będzie rozbudowa infrastruktury technicznej (kanalizacji, oczyszczalni ścieków, zagospodarowanie odpadów stałych). Powstawać będą również nowe obiekty sportowe i rekreacyjne.

Do powstawania nowych obiektów będą wyznaczane obszary selektywnie wybrane, odpowiednio przygotowane, o wysokim standardzie uzbrojenia. Akceptacja ich budowy będzie zależna od spełnienia wymogów ochrony środowiska i krajobrazu. Ważne będzie dostosowanie przyszłego budownictwa do wymagań architektonicznych, wynikających z planu zagospodarowania przestrzennego, istniejącej zabudowy i warunków krajobrazowych.

Istotnym zagadnieniem jest modernizacja dróg dojazdowych do obiektów turystycznych, budowa parkingów i miejsc postojowych. Remont nawierzchni dróg przyczyni się do wzrostu ilości turystów odwiedzających tak ciekawe tereny. W planach niektórych Nadleśnictw powiatu jest remont dróg w tym również pożarowych (Nadleśnictwo Babimost).

Przystosowanie szlaków turystycznych do funkcji edukacyjnych

Na terenie powiatu zielonogórskiego znajduje się wiele niezagospodarowanych jeszcze szlaków turystycznych pieszych i rowerowych (również wodne), przebiegających przez tereny atrakcyjne turystycznie. Z opracowań udostępnionych przez gminy wynika, że w najbliższych latach będzie wzrastała liczba szlaków turystycznych i odwiedzających je turystów, stąd ważne staje się ich odpowiednie oznakowanie zgodnie z przyjętymi normami unijnymi (plany sytuacyjne, informacje porządkowe, informacje o walorach przyrodniczych). Konieczne jest również wyposażenie szlaków turystycznych w ławki, kosze na śmieci, toalety. Również szlaki wodne powinny zostać zaopatrzone w podstawowe elementy edukacji przyrodniczej (informacje o roślinności przybrzeżnej, występujących gatunkach fauny i flory). Wszystkie te działania przyczynią się do poprawy stanu środowiska przyrodniczego, wzrostu świadomości ekologicznej turystów.

W planie Nadleśnictwa Babimost jest doposażanie i remont elementów zagospodarowania pola namiotowego.

Poniżej zamieszczono działania, jakie poszczególne gminy będą podejmować w celu dalszego rozwoju turystyki i agroturystyki.

W *gminie Babimost* planuje się dalszą budowę ścieżek rowerowych, a na trasie jednej z nich (ul. Żwirki i Wigury) w Babimoście kompleks oświatowo-sportowo-rekreacyjny (budowa jest planowana na 2005-2006r.). Jednocześnie kierunkiem rozwojowym będzie powiększanie bazy agroturystycznej i turystycznej z uwagi na dogodne warunki krajobrazowe gminy (duża lesistość oraz Jezioro Wojnowskie).

W *gminie Czerwieńsk* planuje się wraz z budową ścieżek rowerowych, budowę bazy wypoczynkowej jak również tworzenie gospodarstw agroturystycznych i rolniczych. Ponadto w mieście utworzenie zbiorników małej retencji.

Z uwagi na brak przemysłu oraz duży procent lesistości, jednym z głównych kierunków rozwoju *gminy Kargowa* będzie agroturystyka i turystyka (za turystyką przemawia również fakt dużej ilości zbiorników wodnych pozostałych po wydobywaniu surowców mineralnych).

Gmina Sulechów opracowuje (2003 r.) „Program rozwoju turystyki wodnej na Odrze i jej dopływach”. W Brzeziu Pomorskim planuje się udostępnienie terenów pokopalnianych na działalność turystyczną i rekreacyjną, wspieranie budowy bazy rekreacyjnej i tworzenie małej infrastruktury turystycznej, a także wytyczenie szlaków turystycznych i tras rowerowych.

W gminie Bojadła przewiduje się rozwój agroturystyki w następujących miejscowościach: Pyrnik, Młynkowo, Sosnówka, Pólko.

W gminie Świdnica – w Świdnicy, Słonem, Wilkanowie, Piaskach, Letnicy, Drzonowie konieczne jest rozbudowanie sieci szlaków turystycznych, pieszych i rowerowych (wytypowanie i wyznakowanie w terenie) oraz bazy noclegowej i gastronomicznej dla aktywizacji funkcji turystycznej. W zagospodarowaniu turystycznym ważną rolę odgrywać będzie wieża widokowa w Kosowej Górze, gdzie krzyżuje się kilka szlaków turystycznych. W gminie zakłada się budowę centrum sportowo-rekreacyjnego, pól golfowych i kortów tenisowych - w sąsiedztwie zbiornika wodnego w Świdnicy. Na południe od osiedla Łochowa w Świdnicy, będą rozwijać się tereny rekreacyjno-sportowe (zalew wodny z plażami, obiektami hotelowymi, polami biwakowymi). Ponadto konieczne jest powiększenie istniejącego zbiornika wodnego w Świdnicy przy częściowej partycypacji powiatu grodzkiego Zielona Góra.

W gminie Trzebiechów konieczne jest uzupełnienie sieci szlaków pieszych oraz zwiększanie standardu istniejących obiektów wraz z dalszą budową. Planuje się również tworzenie terenów pod turystykę w sołectwach Podlegórz, Radowice i budowę sztucznego zbiornika wodnego z możliwością wykorzystania jako kąpieliska. Gmina przewiduje również adaptację terenów (Radowice, Ostrzyce) na cele budowy boisk sportowych. Konieczna jest adaptacja zespołu pałacowo-parkowego w Trzebiechowie i zabudowań folwarcznych na hotele, zajazdy lub pensjonaty wraz z budową ośrodków sportowych (np. jeździeckich). Dodatkową atrakcją terenu powinien stać się szlak wodny relacji Sława-Jezioro Sławskie-Obrzyca-Jezioro Rudno-Obrzyca-Odra.

W gminie Zabór planuje się turystyczne zagospodarowanie zbiorników wodnych, posiadających I klasę czystości. Ponadto planuje się dalsze poszerzenie bazy agroturystycznej m.in. w miejscowości Tarnawa oraz jej rozwój w Droszkowie i Czarnej. Ponadto dalszy rozwój szlaków pieszych i w tym celu adaptację tras istniejących oraz wytyczenie nowych :

- Droszków – Przytok – do szlaku w Starym Kisielinie;
- „Bukowa Góra” – Czarna – Zabór z rozgałęzieniem Czarna – Droszków;
- Zabór – Tarnawa – Wieloblota – Rajewo – Jany.

Główne zagrożenia środowiska i kierunki działań minimalizujących zagrożenia

Główne zagrożenia środowiska

- zaśmiecanie i niszczenie miejsc o dużych walorach przyrodniczych
- infrastruktura techniczna nie spełniająca wymogów ochrony środowiska
- wzrastająca liczba turystów szczególnie zmotoryzowanych
- używanie łodzi motorowych na niektórych jeziorach w powiecie
- „dzikie zagospodarowywanie” obszarów cennych przyrodniczo

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia

- rozważenie możliwości wprowadzenia zakazu używania łodzi motorowych na niektórych jeziorach w powiecie
- wsparcie rozwoju gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych
- współdziałanie samorządów z nadleśnictwami odnośnie rozwoju turystyki
- przestrzeganie wymagań ochrony środowiska w odniesieniu do nowo powstających obiektów turystycznych i rekreacyjnych
- opracowanie tras turystyki rowerowej, pieszej, konnej i wodnej (wykorzystanie do celów turystycznych rzeki Odry, Bobru i Obrzycy)
- rozbudowa infrastruktury informacyjnej przy szlakach turystycznych
- edukacja ekologiczna mieszkańców
- promowanie powiatu

2.1.2. Rolnictwo

2.1.2.1. Stan wyjściowy

Powiat zielonogórski, podobnie jak całe województwo lubuskie, charakteryzuje się najniższym w Polsce udziałem terenów użytkowanych rolniczo w stosunku do powierzchni ogólnej. Wartość ta wynosi 38,98 % (dla województwa 39,4 %), przy 51 % udziale lasów i gruntów leśnych i 10 % udziale pozostałych gruntów i nieużytków. W strukturze użytków rolnych 72,24 % zajmują grunty orne, 19,14 % - łąki, 7,8 % pastwiska, a 0,82 % sady.

Biorąc pod uwagę poszczególne gminy powiatu, można wyróżnić tylko jedną gminę o zdecydowanym (ponad 50 %) udziale użytków rolnych - gminę Trzebiechów (59,88 %).

Gleby użytkowane rolniczo powiatu zielonogórskiego jakościowo nie odbiegają od jakości gleb całego województwa lubuskiego: 48 % stanowią grunty bardzo słabe (V-VI klasa bonitacyjna), 40 % -średnie, natomiast pozostałe 10 % to gleby I-III klasy bonitacyjnej, czyli od średnio-dobrych do najlepszych.

Warunki glebowe odgrywają najistotniejszą rolę w produkcji roślinnej. Duży udział mają kompleksy najsłabszych gruntów ornych- 6 (żytni słaby) i 7 (żytni bardzo słaby). W kilku gminach (Bojadła, Czerwieńsk, Sulechów, Trzebiechów) 20- 30 % udział mają gleby dobre, kompleksów 2-4. Natomiast użytki zielone zaliczane są generalnie do średnich, mimo że spora ich część leży na żyznych madach.

Tabela 2.2. Kompleksy przydatności rolniczej gruntów ornych powiatu zielonogórskiego w 2000 r.

GMINA	UŻYTKI ROLNE (ha)	PROCENT KOMPLEKSÓW PRZYDATNOŚCI ROLNICZEJ							
		GRUNTY ORNE							
		2	3	4	5	6	7	8	9
BABIMOST	4510	4,8	1,3	18,9	28,0	27,8	16,5	0,4	2,3
BOJADŁA	4292	7,2	0,0	21,6	23,5	24,3	11,4	10,3	1,7
CZERWIEŃSK	6930	10,0	0,1	10,0	9,5	18,3	32,2	11,7	8,1
KARGOWA	5417	1,2	0,8	7,7	8,9	33,1	41,7	1,1	5,1
NOWOGRÓD BOBRZAŃSKI	7873	5,5	2,2	10,0	9,5	29,7	22,1	12,2	8,8
SULECHÓW	11442	9,1	1,8	17,9	31,5	25,8	9,0	2,0	2,2
ŚWIDNICA	4989	3,8	1,0	5,0	13,8	37,1	33,2	2,8	3,3
TRZEBIECHÓW	4850	11,6	4,1	14,5	19,5	20,4	15,2	14,1	0,6
ZABÓR	3456	0,7	4,1	7,8	11,3	32,9	39,3	1,7	2,2
ZIELONA GÓRA	7472	4,8	0,4	7,1	6,8	28,6	37,0	8,1	7,2

Kompleksy przydatności rolniczej: 2-pszenny dobry, 3-pszenny wadliwy, 4-żytni bardzo dobry, 5- żytni dobry, 6- żytni słaby, 7- żytni bardzo słaby, 8- zbożowo-pastewny mocny, 9- zbożowo- pastewny słaby

Źródło: „Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Zielonogórskiego.”, 2000

Większość gmin powiatu ma charakter rolniczy. W *gminie Świdnica*, mającej charakter rolniczy oprócz terenów wykorzystywanych pod tradycyjne uprawy, można znaleźć uprawy sadownicze (Buchalów, Letnica, Wilkanowo) nastawione głównie na produkcję porzeczki, truskawki, brzoskwini i wiśni. Ponadto występują tu gospodarstwa zajmujące się uprawą kwiatów. W Wilkanowie i Słonym zlokalizowane są dwie przemysłowe fermy drobiu.

Gospodarka rybacka

Powiat zielonogórski obfituje w zasoby wodne, co powinno sprzyjać rozwojowi rybactwa.

W gminie *Kargowa* na Jeziorze Liniem i Wojnowskim można wędkować; istnieje tu możliwość wykupu pozwolenia na jednodniowy połów.

W gminie Sulechów w miejscowości Brzezie Pomorskie istnieją stawy pokopalniane dzierżawione przez Koło Wędkarskie PZW nr 1 Sulechów – sukcesywnie (każdego roku na jesień) zarybiane przez Zarząd Okręgu PZW w Zielonej Górze.

W gminie Świdnica znajduje się gospodarstwo rybackie, które umożliwi komercyjny połów ryb. W gminie Zabór na południe od wsi Zabór tworzone są, na bazie poeksploatacyjnej kopalni kredy jeziornej-akweny. Szczególnie atrakcyjne jest Jezioro LIWNO a pływające w nim ryby, pozwalają na czynne uprawianie wędkarstwa sportowego.

2.1.2.2. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku.

Cele do 2011:

- 1. Kształtowanie w sposób racjonalny przestrzeni rolniczej z uwzględnieniem uwarunkowań środowiska**
- 2. Rozwój rolnictwa ekologicznego**

Strategia rozwoju województwa lubuskiego zakłada następujące cele odnośnie rozwoju rolnictwa:

- aktywizację obszarów wiejskich, szczególnie obszarów popegeerowskich,
- modernizację obszarów wiejskich poprzez pomoc w zarządzaniu, tworzeniu nowych gospodarstw, przebranżowianiu,
- restrukturyzację towarowych gospodarstw rolnych i przetwórstwa żywności,
- poprawę jakości produktów rolnych i przetworzonej żywności.

W „Strategii zrównoważonego rozwoju powiatu zielonogórskiego” szansami dla rozwoju rolnictwa są:

- produkcja zdrowej żywności, w tym warzyw na rynek wewnętrzny i eksport
- sady owocowe
- wykorzystanie łąk i pastwisk dla produkcji mleka i wołowiny
- zakładanie pełnorolnych przedsiębiorstw na gruntach AWRSP.

Podobnie, jak w całym kraju obserwowane będzie odchodzenie rolników do zajęć pozarolniczych i zmniejszanie udziału zatrudnienia w rolnictwie. Kształtowanie ośrodków wiejskich i modernizacja sektora rolno-spożywczego jest jednym z głównych kierunków stwarzających możliwości rozwojowe gospodarstw rolnych.

W kontekście ochrony środowiska należy zwracać uwagę (zgodnie z kierunkami rozwoju rolnictwa w województwie lubuskim zawartymi w PZPW) na prowadzenie produkcji rolnej metodami ekologicznymi i racjonalne zużycie środków chemicznych, budowę i modernizację urządzeń ograniczających zagrożenia środowiska, a także zachowanie różnorodności biologicznej produkcji rolniczej.

Podwyższenie poziomu wykształcenia na obszarach wiejskich, jako jedno z celów operacyjnych „Strategii powiatu...” należy równocześnie połączyć z podnoszeniem świadomości ekologicznej mieszkańców.

Z punktu widzenia ochrony środowiska ważne będą działania prowadzące do minimalizacji wpływu gospodarki rolnej na środowisko i rozwoju infrastruktury ochrony środowiska obszarów wiejskich, jak również działania edukacyjne rolników z zakresu stosowania zasad Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej.

Jednym z celów operacyjnych „Strategii...” ze względu na mało skażone środowisko, jest promocja w obszarze gospodarki rolnej i leśnej.

W gminach, gdzie rolnictwo może być wiodącą dziedziną rozwoju (Babimost, Kargowa, Nowogród Bobrzański, Bojadła, Trzebiechów), za kluczowe należy uznać skuteczne zrestrukturyzowanie lokalnego rolnictwa.

W gminie Bojadła z uwagi na konieczność ochrony wód, zakłada się rozwój rolnictwa biodynamicznego, polegającego na takim ukształtowaniu środowiska, w którym pożądane gatunki będą dominowały, oraz na uruchomieniu naturalnych procesów hamujących rozwój chwastów i

szkodników. Zakłada się również ochronę użytków zielonych, którymi również powinno zagospodarowywać się obszary międzywala.

W gminie Świdnica oprócz uprawiania tradycyjnych form rolnictwa, zakłada się wprowadzanie nowych form gospodarowania – uprawianie rolnictwa ekologicznego oraz prowadzenie gospodarstw agroturystycznych.

W gminie Trzebiechów konieczne będzie przywrócenie wartości użytkowej gruntów ornych, zniszczonych podczas powodzi (rekultywacja). Tereny, które przynoszą małe korzyści ekonomiczne powinny się objąć rewaloryzacją biologiczną.

Kierunki działań

Rozwój rolnictwa ekologicznego

Ze względu na stosunkowo małe skażenie środowiska naturalnego, a jednocześnie zmniejszającą się ilość małych tradycyjnych gospodarstw rolnych, coraz silniej popierane powinno być rolnictwo ekologiczne. Taki system związany jest ze stosowaniem małych ilości nawozów sztucznych i środków ochrony roślin, bądź w przypadku rolnictwa ekologicznego - stosowaniem tylko i wyłącznie naturalnych nawozów i biologicznych środków ochrony.

Zharmonizowanie rolnictwa ekologicznego z przyjaznym dla środowiska przetwórstwem będzie ważnym czynnikiem podnoszenia efektywności samego rolnictwa, poprzez pełniejsze wykorzystanie walorów ziemi, tworzenie miejsc pracy i aktywizację zawodową osób zamieszkałych na terenach wiejskich. Rolnictwo ekologiczne, zwłaszcza połączone z turystyką, czy też agroturystyką może stać się szansą dla rolników gmin (m.in. Czerwieńsk, Nowogród Bobrzański i Bojadła).

„Po integracji z UE znikną bariery celne w handlu z państwami wspólnoty i polska zdrowa żywność będzie mogła łatwiej trafiać do państw UE. Należy wziąć pod uwagę, że rolnicy, którzy zdecydują się uprawiać rośliny i hodować zwierzęta w naturalny sposób, mogą liczyć na dopłaty państwowe i unijne”. Jednocześnie ważną stanie się wzajemna współpraca rolników, między sobą i konsumentami w produkcji i dystrybucji produktów rolnych. Rolnicy zajmujący się rolnictwem ekologicznym powinni tworzyć grupy producenckie, produkujące żywność o jednakowych parametrach. Aby wspomóc rozwój tej nowej formy rolnictwa, musi być zorganizowana sieć dystrybucji zdrowej żywności. Dzięki intensywnej promocji i profesjonalnej działalności marketingowej „zdrowa żywność”, powinna stać się hasłem promocyjnym powiatu.

Poprawa struktury jakościowej, wartości przyrodniczej i gospodarczej użytków rolnych

Rewaloryzacja użytków rolnych będzie prowadziła do podwyższenia ich wartości przyrodniczej i gospodarczej, jak również przyczyni się do poprawy struktury jakościowej gruntów. Systematycznie wyłączane będą z użytkowania rolniczego grunty marginalne – V i VI klasy. Z drugiej strony, ochronie podlegać będą grunty klasy II-III oraz grunty na glebach pochodzenia organicznego. Systematycznie prowadzone będą zalesienia gruntów klasy V i VI (zgodnie z ustawą o zalesianiu) co wpłynie korzystnie na środowisko ze względu na poprawę bilansu wodnego i przeciwdziałanie erozji.

Metody gospodarowania – tradycyjne i nowoczesne

Niekorzystna struktura gospodarstw rolnych, a także ich rozdrobnienie będzie wymagało przekształceń prowadzących do powiększenia indywidualnych gospodarstw produkcyjnych i tworzenia gospodarstw nowoczesnych, zmechanizowanych, o wyspecjalizowanym kierunku produkcji. Współpracujący między sobą rolnicy tworzyć będą związki gmin w celu regulacji rynku rolnego.

Zachowanie wartości przyrodniczych obszaru powiatu uzależnione jest od tradycyjnych metod gospodarowania, opartego o gospodarstwa małe, prowadzone indywidualnie, bądź współpracujące między sobą.

Modernizacja i rozbudowa gospodarstw rolnych wraz z koncentracją ziemi

Zmiany związane z wejściem Polski do Unii Europejskiej spowodują konieczność powiększania areалу gospodarstw rolnych i nawiązania współpracy między nimi (w celu sprostania konkurencji Zachodu). W planach dotyczących rozwoju rolnictwa w gminach powiatu przewiduje się, w perspektywie długoterminowej, zmniejszenie gospodarstw rolnych, których głównym źródłem

utrzymania jest rolnictwo. Jednocześnie dla tych „drobnych” rolników, którzy zrezygnują z aktywności rolniczej trzeba będzie tworzyć warunki do podejmowania innych działalności gospodarczych.

Zostanie zoptymalizowane stosowanie nawozów sztucznych i pestycydów. Integrowana produkcja i obowiązek atestacji sprzętu ochrony roślin oraz kontrola stosowania środków ochrony (przestrzeganie okresu karencji i prewencji) przyczynią się do zapewnienia zrównoważonego rozwoju rolnictwa.

Aby gospodarstwa małe mogły wytrzymać konkurencję silnych ekonomicznie gospodarstw dużych, muszą być one prowadzone w sposób nowoczesny, przy uwzględnieniu dobrej współpracy między nimi. W strukturze współpracy, właściciele tych gospodarstw muszą określić system wspólnego używania maszyn, urządzeń oraz organizacji rynku zbytu.

Rozwój infrastruktury technicznej

W związku z rozwojem infrastruktury nastąpi podniesienie poziomu życia mieszkańców gmin. Teren powiatu stanie się bardziej atrakcyjny dla potencjalnych inwestorów i zwiększy się możliwość wykorzystania obszarów wiejskich dla rozwoju turystyki, w tym agroturystyki.

Budowa kanalizacji, oczyszczalni ścieków, sieci wodociągowej, obiektów gospodarki odpadami będzie niezbędna dla prawidłowego funkcjonowania gospodarstw rolnych i poprawy życia mieszkańców obszarów wiejskich. Największe braki dotyczą gospodarki ściekowej i występują na całym obszarze powiatu zielonogórskiego. Dla zrealizowania niezbędnych inwestycji konieczne będzie wsparcie z funduszy unijnych i budżetowych. Ważną potrzebą jest systematyczna modernizacja i budowa systemów melioracji podstawowej, która została zaniedbana na terenie każdej z gmin.

Produkcja roślin energetycznych

Szansę dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw stwarza produkcja specjalnych roślin na cele energetyczne. Dają one możliwość pozyskania biopaliw, wykorzystania mniej urodzajnych gleb oraz szerokiego wykorzystania produktów na cele przemysłowe. Zgodnie ze „Strategią powiatu...” należy opracować i wprowadzić do praktyki program wykorzystania do celów energetycznych: odpadów drzewnych i drzewa nieprzydatnego do przeróbki, biogazu z gnojownicy i innych odpadów organicznych, nadmiaru słomy.

Ponadto planuje się tu wprowadzanie upraw wierzby energetycznej, którą będzie się wykorzystywać w energetyce lokalnej.

Strategia powiatu...” zakłada, że istotną rolę w systemie energetycznym powiatu pełnić będą alternatywne źródła energii np. energia wodna, wiatrowa, wody geotermalne.

W gminie Świdnica i Trzebiechów jest możliwość wykorzystania gruntów pod uprawę wierzby energetycznej.

Również w północnej części gminy Czerwieńsk planuje się wprowadzanie nowych upraw wraz z przetwórstwem.

Właściwe prowadzenie gospodarki rybackiej

Ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym określa zasady chowu, hodowli i połowu ryb w powierzchniowych wodach śródlądowych oraz zasady ich ochrony. W myśl tej ustawy – za chów ryb uważa się działania zmierzające do utrzymania i zwiększenia produkcji – za hodowlę uważa się chów połączony z doбором i selekcją w celu zachowania i poprawienia wartości użytkowej ryb.

Stawy hodowlane, będące zbiornikami przepływowymi wpływają na stan i jakość rzek przez nie przepływających. Ponadto duży pobór wody na wiosnę w celu napełnienia stawu (w przypadku stawów napełnianych) jak i jesienny zrzut wody, mogą prowadzić do zakłóceń ekosystemów.

Dodatkowo woda spuszczana na jesień zanieczyszczona jest mułami i odchodami, co prowadzi do wzrostu fosforanów i ma negatywny wpływ na jakość wody. W przypadku stawów przepływowych czynnikiem mogącym ujemnie wpływać na jakość wód jest pokarm dla ryb. Używanie niewłaściwego z punktu widzenia ochrony środowiska pokarmu typu odpadki mięsne, preparaty może prowadzić do wzrostu ilości azotanów w wodzie.

Obecność w wodzie nadmiernych ilości odchodów i moczu ryb oraz resztek pokarmu może spowodować eutrofizację rzek i jezior. Stąd koniecznym działaniem jest kontrola przez właściwe

służby ochrony środowiska, przestrzegania przez właścicieli tuczarni ryb, wydanych pozwoleń wodno-prawnych oraz prowadzenie racjonalnej gospodarki rybackiej przez właścicieli stawów. Poza tym ważne jest wyznaczenie miejsc do budowy przepławek w miejscach gdzie migrację ryb utrudniają obiekty infrastruktury wodnej.

Jest to istotne ze względu na obserwowany w wielu rejonach kraju zanik ryb drapieżnych, co powoduje, że w jeziorach biomasę ryb stanowią licznie występujące gatunki, takie jak płoć, leszcz i karp, których około połowa ginie śmiercią naturalną dając dużą dawkę substancji organicznych sprzyjających procesom eutrofizacji.

Główne zagrożenia środowiska i kierunki działań minimalizujących zagrożenia

Główne zagrożenia środowiska

- zły stan techniczny oraz brak systemu melioracji pól
- zanieczyszczenia obszarowe
- niewłaściwe użytkowanie gruntów podatnych na erozję wodną i wietrzną
- chemizacja i intensyfikacja rolnictwa

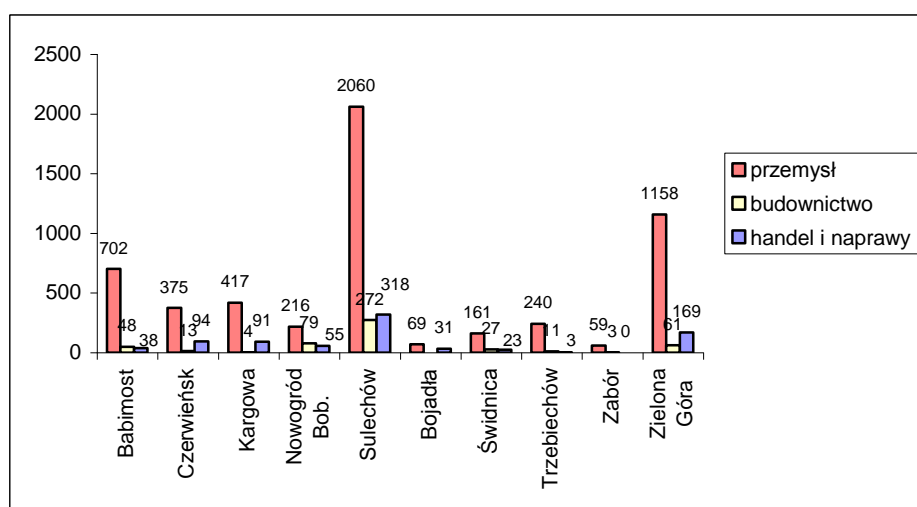
Kierunki działań minimalizujących zagrożenia

- rozwój rolnictwa ekologicznego
- edukacji rolników, w tym wdrażanie „Kodeksu dobrych praktyk rolniczych”
- poprawa struktury jakościowej i wartości przyrodniczej użytków rolnych
- rozwój infrastruktury technicznej ochrony środowiska (obiekty gospodarki odpadami, kanalizacja, oczyszczalnie ścieków)
- produkcja roślin energetycznych
- właściwe prowadzenie gospodarki rybackiej
- modernizacja technologii produkcji rolnej i zmniejszanie uciążliwości ścieków
- wdrażanie programów rolno-środowiskowych

2.1.3. Przemysł

2.1.3.1. Stan wyjściowy

W powiecie spośród ludności pracującej 41,1% zatrudnionych jest w przemyśle, 3,9% w budownictwie, a 6,2% w handlu i naprawach.

Ryc. 2.1. Pracujący w przemyśle, budownictwie, handlu i naprawach w powiecie zielonogórskim w 2001r.

Powiat zielonogórski charakteryzuje się niskim stopniem uprzemysłowienia. Dominuje tu przemysł wykorzystujący lokalne surowce (w tym spożywczy i drzewny), brak jest natomiast tzw. przemysłu zaawansowanych technologii.

Największym centrum przemysłowym w powiecie jest *gmina Sulechów*, będąca miejscem lokalizacji najważniejszych zakładów przemysłowych. Tutaj działa ok. 2537 podmiotów gospodarczych, z czego 98,6 % stanowią firmy prywatne. Udział kapitału zagranicznego posiada 25 firm. Do największych przedsiębiorstw działających na terenie gminy należą:

- Rockwool Polska Sp. z o.o.- producent wełny mineralnej (zarazem największy inwestor zagraniczny- kapitał duński),
- Przedsiębiorstwo Budowlane PeBeRol Sp. z o.o.,
- Producent urządzeń do uzdatniania wody i ścieków, zbiorników Prodwodrol-Sulechów S.A.,
- Producent makaronów i kasz P.P.H. SULMA Sp. z o.o.,
- Zakład Inżynierii Sanitarnej i Elektrycznej HOSSA s.c.,
- Lubuskie Przedsiębiorstwo Inżynieryjno - Ekologiczne EKOMEL Sp. z o.o.,
- Producent urządzeń grzewczych PPHU Przemysłowiec.

oraz spółki z kapitałem obcym:

- DBW Polen Sp. z o.o., Zakład Usługowo-Handlowy FRANZ-POL Sp. z o.o., INTER-PIAST Sp. z o.o (kapitał niemiecki),
- SUMA Sp. z o.o., Spółka Rolna Kalsk Sp. z o.o. (kapitał włoski),
- TIPPERARY FARM Sp. z o.o. (kapitał irlandzki).

Na terenie *gminy Babimost* działa wiele zakładów rzemieślniczych , a ogółem zarejestrowanych jest 432 podmiotów gospodarczych. Przeważają małe zakłady produkcyjne branży dziewiarskiej i obuwniczej, a także zakłady przerobu drewna produkujące meble. Za najważniejszy zakład należy uznać - Zakład produkcji mebli , Swedwood Poland SA.Fabryka Mebli Zakład w Babimoście (koncern IKEA).

Na terenie *gminy Czerwieńsk* zakładami mającymi wpływ na środowisko naturalne są:

- CPN EKOSERWIS Sp. z o. o. (gm. Czerwieńsk),
- ARCOBALENO Sp. z o. o. Czerwieńsk (sektor obuwniczy),
- PKP Zakład Taboru Kolejowego w Czerwieńsku.

Na terenie *gminy Kargowa* działa 400 podmiotów gospodarczych i małych firm produkcyjnych, w tym ubojnie drobiu (6), gorzelnie (2), zakłady budowlane.Na terenie miasta zlokalizowano filię "Nestle" – Fabrykę Cukierków.

W *gminie Nowogród Bobrzański* na stan środowiska mają wpływ Zielonogórskie Kopalnie Surowców Mineralnych – żwirownie, PozBud Sp. z o.o. –żwirownia (eksploatacja rzeki Bóbr). Ponadto działa tu około 400 podmiotów gospodarczych a do największych z nich należą : Bumet sp. z .o.o., reprezentująca przemysł drzewny , Elewarr – spichlerze zbożowe, Elemarr – przetwórstwo zbożowe.

W *gminie Bojadła* rozwinięte są usługi i handel, a także przemysł drzewny, rolniczy i spirytusowy.

Nie ma tu podmiotów gospodarczych mających wpływ na środowisko naturalne.

Gmina Świdnica nie posiada większych zakładów przemysłowych. Istniejące zakłady rzemieślnicze nastawione są głównie na obsługę pojazdów samochodowych dla potrzeb mieszkańców gminy, jak i miasta Zielona Góra.

W *gminie Trzebiechów* o charakterze rolniczym, większość mieszkańców pracuje we własnych gospodarstwach rolnych. Wśród zakładów produkcyjnych dominują firmy związane z produkcją i przetwórstwem rolno – spożywczym oraz budownictwo mieszkaniowe. Do najważniejszych należy zaliczyć PHU „Bomadek” zajmujący się produkcją i przetwórstwem mięsa drobiowego.

Gmina Zabór o rolniczym charakterze nie posiada znaczących zakładów przemysłowych.

W *gminie Zielona Góra* dominują małe zakłady produkcyjne i usługowe. Jednym z ważniejszych jest Regent Manufacturing (w miejscowości Krępa).

Cel do 2011:

Tworzenie warunków do dalszego rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw minimalnie oddziałujących na środowisko

W „Strategii powiatu zielonogórskiego” jednym z celów podstawowych jest „stworzenie warunków sprzyjających rozwijaniu działalności gospodarczej”. W związku z tym, że powiat ma charakter rolniczo-turystyczno-leśny, nie powinien się tu rozwijać przemysł szkodzący środowisku. Przygraniczne położenie daje szansę dla powstawania firm handlowych, turystycznych i transportowo-przewozowych. Udział działalności małych i średnich podmiotów gospodarczych będzie przeważał nad ilością dużych firm.

Położenie powiatu, przebieg ważnych dróg o znaczeniu krajowym, żeglowna rzeka Odra oraz niewielka odległość od granicy z Niemcami stwarzają duże możliwości rozwoju gospodarczego i przestrzennego powiatu.

W powiecie w ciągu następnych lat nastąpi rozwój handlu i usług (w tym usług turystyczno-rekreacyjnych). Rozwój alternatywnych form działalności gospodarczej dotyczył będzie przemysłu spożywczego i drzewnego oraz usług o charakterze rekreacyjnym.

Aktywność zakładów na rzecz ochrony środowiska

Zakłady przemysłowe w coraz większym stopniu ponoszą odpowiedzialność za ochronę środowiska. Zadania z tym związane, nie ograniczają się do naprawy zaistniałych szkód i spełnienia wymogów zdefiniowanych w pozwoleniach na korzystanie ze środowiska, ale zmiierają do zapobiegania powstawaniu negatywnych oddziaływań i szkód w środowisku. Respektowanie zasady zrównoważonego rozwoju w przemyśle, jest jednym z warunków skutecznej realizacji polityki ekologicznej państwa. Osiągnięcie celów polityki ekologicznej nie jest możliwe bez aktywnego włączenia się przedsiębiorstw przy jednoczesnym zewnętrznym wsparciu finansowym i merytorycznym w spełnianiu obligatoryjnych wymagań. Jednym z koniecznych działań będzie dostosowanie się zakładów do tzw. zintegrowanych pozwoleń, obejmujących wszystkie elementy środowiska (zgodnie z Dyrektywą IPPC). Na terenie powiatu w chwili obecnej 2 zakłady posiadają instalacje wymagające zintegrowanego pozwolenia. Są to: Rockwool Polska Sp. z o. o. z Cigacic, PHU „Bomadek”, 2 składowiska, ferma drobiu z Kargowej.

Istotne również jest podejmowanie przez przedsiębiorstwa dobrowolnych działań na rzecz środowiska jak również upowszechnienie systemów zarządzania środowiskowego.

W systemach zarządzania środowiskowego zwracana jest uwaga na:

- oszczędne korzystanie z surowców,
- stosowanie surowców ekologicznych,
- energochłonność i wodochłonność,
- prewencję odpadów,
- systemy rejestracji emisji i zużytych surowców,
- efektywne procesy produkcyjne.

Cechą zarządzania środowiskowego jest włączenie środowiska i jego ochrony do celów strategicznych firmy i przypisanie tych zagadnień do kompetencji zarządu firmy. Systemy zarządzania środowiskiem (ISO 14000) i systemy zarządzania jakością (ISO 9000) posiadają: Rockwool Polska Sp. z o.o. z Cigacic (lider polskiej ekologii)– ISO 9001, Swedwood Poland SA.Fabryka Mebli Zakład w Babimoście – ISO 9001, ISO 14001, Nestle Polska S.A. z Kargowej – ISO 9001/2000 .

Restrukturyzacja istniejących zakładów

Z punktu widzenia ochrony środowiska ważne będą wszystkie działania zmierzające do zminimalizowania wpływu przedsiębiorstwa na środowisko. Zaostrzenie wymogów ekologicznych i wzrost konkurencyjności rynku stawia zakłady przed koniecznością restrukturyzacji.

Wg Programu Ochrony Środowiska dla województwa zielonogórskiego i Strategii województwa, restrukturyzacji wymagają szczególnie zakłady przemysłu spożywczego. Dla powiatu zielonogórskiego ważna jest restrukturyzacja EC Zielona Góra. Planowana jest modernizacja i budowa bloku gazowo-parowego.

W gminie Świdnica zakłada się utrzymanie i restrukturyzację istniejących obiektów produkcyjnych.

Dalszy rozwój przemysłu rolno-spożywczego i drzewnego

W miarę rozwoju wyspecjalizowanego rolnictwa, jak również rolnictwa ekologicznego w gminach istotny będzie rozwój przemysłu związanego z rolnictwem: przetwórstwo mięsa, mleka, zbóż, wytwarzanie pasz, a przede wszystkim przetwórstwo owoców i warzyw. Rynkiem zbytu dla tej branży przemysłu będą większe okoliczne miasta – oprócz najbliższej położonej Zielonej Góry - Wrocław, Poznań czy nawet Berlin.

Innym, ważnym źródłem rozwoju przemysłu w powiecie jest lokalna baza surowcowa w postaci lasów. „Przetwórstwo drewna to działalność prowadzona na szeroką skalę we wszystkich gminach powiatu. Różne profile działalności zakładów przemysłu drzewnego zaspokajają zapotrzebowanie na szeroki asortyment produktów drewnopochodnych, a jednocześnie stwarzają możliwości współpracy pomiędzy poszczególnymi placówkami na kolejnych etapach obróbki drewna. Daje to pełną możliwość dalszego rozwoju przemysłu drzewnego w powiecie przy systematycznym zwiększaniu wydajności produkcji”.

Główne zagrożenia środowiska i kierunki działań minimalizujących zagrożenia

Główne zagrożenia środowiska

- emisja zanieczyszczeń do powietrza
- emisja hałasu
- awarie przemysłowe
- ścieki
- odpady przemysłowe

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia

- większa aktywność zakładów na rzecz ochrony środowiska
- rozwój przemysłu przyjaznego środowisku
- restrukturyzacja przemysłu
- właściwe gospodarowanie terenami przemysłowymi
- wprowadzanie ISO i EMAS
- edukacja

2.1.4. System transportowy

2.1.4.1. Transport drogowy

Przez powiat zielonogórski przebiegają 3 drogi krajowe, z których najbardziej uciążliwą jest droga nr 3 północ- południe (Świnoujście-Szczecin–Gorzów Wlkp.–Zielona Góra–Lubin- granica Państwa), przenosząca ruch międzynarodowy, tranzytowy i regionalny.

Ponadto 16 dróg wojewódzkich (najbardziej uciążliwe to droga nr 279 i 280 - gmina Czerwieńsk, 295 - gmina Nowogród Bobrzański – wg badań natężenia hałasu przeprowadzonego w 2000 roku).

Z kolei na drogach powiatowych największy ruch zaobserwowano na drodze F11187 Zawada – Cigacice.

Mapa nr 2 obrazuje system transportu na terenie powiatu.

W Gminie Bojadła problemem jest przeprawa promowa przez Odrę na drodze wojewódzkiej Zielona Góra-Bojadła. Konieczne jest również budowanie nowych połączeń komunikacyjnych na trasie Zielona Góra - nowy most na rzece Odrze (Milsko-Przewóz) dalej do Leszna, Kalisza i Łodzi.

W gminie Świdnica najbardziej uciążliwe drogi to droga krajowa nr 27 i droga wojewódzka nr 279.

Jednocześnie droga nr 27 w gminie Świdnica jest jedną z najbardziej niebezpiecznych dróg w lubuskim (wzmoczony ruch pieszych w miejscowości Piaski, Świdnica, Wilkanów).

W gminie Zabór poruszanie się po drodze wojewódzkiej nr 282 należy uznać za trudne ze względu na małą szerokość jezdni oraz przede wszystkim na ograniczoną widoczność.

W gminie Zielona Góra drogi wojewódzkie i powiatowe łączą wszystkie jednostki osadnicze oraz z miastem Zielona Góra.

Generalnie we wszystkich gminach wszystkie drogi – wojewódzkie i powiatowe, a w szczególności gminne wymagają remontu i modernizacji.

Aby poprawić warunki życia mieszkańców obszarów, przez które przechodzą w szczególności drogi krajowe oraz ważniejsze wojewódzkie należałoby zmniejszyć uciążliwość wywołaną ruchem drogowym, poprzez budowę obejść miejscowości, segregację ruchu pieszego i kołowego, izolację zabudowy oraz budowę obwodnic. Ponadto w celu zmniejszenia emisji konieczna jest poprawa standardu sieci drogowych, zapewnienie przejeźdności w każdych warunkach atmosferycznych dróg gminnych. Na dzień dzisiejszy w powiecie zielonogórskim wybudowano jedną obwodnicę w Sulechowie dla drogi krajowej nr 3.

2.1.4.2. Transport rowerowy

W poniższej tabeli przedstawiono szlaki rowerowe w powiecie zielonogórskim i ich krótką charakterystykę

Tabela 2.3. Szlaki rowerowe w powiecie zielonogórskim

gmina	km	przebieg	Charakterystyka
Babimost	2	Miasto Babimost-w kierunku na Kargowę do Jeziora Linie	-
Kargowa	2	Kargowa –Jezioro Linie	-
Nowogród Bobrzański	20	Nowa Wieś - Nowogród Bobrzański – Brzeźnica	Trasa biegnie przez tereny Fabryki Amunicji oraz wzdłuż rzeki Brzeźniczanki
Zabór	47	Nowa Sól—Modrzyca-Bobrownik-Czarna-Zabór	Na trasie pałac Fryderyka Augusta von Cosel
Świdnica	6,910	Osiedle „Cegielnia” Zielona Góra – ogródki działkowe-okolice wieży Bismarcka – skansen Olcha	-
Zielona Góra	65	Zielona Góra – Muzeum Etnograficzne w Ochli – Ochla – Kiełpin – „Zimna Woda”-Zatonie	-

2.1.4.3. Transport wodny

Rzeka Odra w powiecie zielonogórskim jest żeglowna na całym odcinku. Żegluga może być prowadzona na Odrze średnio przez 220 dni.

Na terenie gminy Bojadła na rzece Odrze znajduje się krajowy szlak komunikacji wodnej, łączący Górny Śląsk z portami morskimi w Szczecinie i Świnoujściu. Najbliższe porty rzeczne znajdują się Cigacicach (gmina Sulechów), Nowej Soli i Krośnie Odrzańskim.

W gminie Trzebiechów - szlak wodny relacji Sława-Jezioro Sławskie-Obrzyca-Jezioro Rudno-Obrzyca-Odra.

Promy działają w następujących miejscowościach:

- w Milsku (gmina Zabór) - w ciągu drogi wojewódzkiej nr 282,
- w Pomorsku (gmina Sulechów),
- w Brodach (gmina Sulechów).

2.1.4.4. Transport lotniczy

Na terenie gminy Zielona Góra znajduje się lotnisko sportowo-sanitarne AZL w Przylepie, którego właścicielem jest Aeroklub Ziemi Lubuskiej.

Ponadto lotnisko cywilno-wojskowe w Babimoście, którego właścicielem są (część cywilna) PP Porty Lotnicze. Parametry lotniska oceniane są jako dobre – szeroki pas startowy, budynek dworca pasażerskiego z bazą do przewozów towarowych, własna bocznicą kolejową.

2.1.4.5. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku.

Cele do 2011:	
1.	Poprawa dostępności komunikacyjnej oraz tworzenie warunków dla sprawnego i bezpiecznego przemieszczania się ludzi i towarów przy jednoczesnym minimalizowaniu wpływu na środowisko naturalne
2.	Osiągnięcie dobrego stanu technicznego dróg i pozostałej infrastruktury drogowej
3.	Wzrost wykorzystania transportu przyjaznego środowisku(wodnego i lotniczego)

Transport drogowy

Praktycznie we wszystkich gminach powiatu zielonogórskiego prowadzone będą inwestycje, mające na celu ograniczenie hałasu, emisji zanieczyszczeń do atmosfery.

I tak w *gminie Babimost* planuje się budowę obwodnicy dla miasta Babimost oraz budowę dróg i ciągów pieszych i pieszo-jezdnych w Nowym Kramsku, Starym Kramsku, Kolesinie, Janowcu, Podmokłach Małych, Podmokłach Wielkich i w mieście Babimost jak również modernizację dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich. Na terenie *gminy Czerwieńsk* planowana jest budowa dróg dojazdowych do osad Boryń, Dobrzęcin i Wyrzyna, a także drogi objazdowej dla miasta Czerwieńsk. W *gminie Kargowa* przewiduje się remont nawierzchni ulic: Dworcowej, Słodowej, Więckowskiego i Pocztowej. Do 2005 roku będzie wybudowana obwodnica przy drodze nr 32.

Na terenie *miasta Sulechów* planuje się budowę ulic i ciągów pieszo-jezdnych, a także budowę drogi w Brzeziu Sulechowskim. Ponadto powstaną tu kolejne odcinki obwodnic usprawniające ruch tranzytowy.

W *gminie Świdnica* planuje się budowę obwodnicy w Wilkanowie, Leśniowie Wielkim oraz modernizację dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych.

W *gminie Trzebiechów* również planowany jest remont drogi wojewódzkiej nr 279 oraz dróg powiatowych.

W *Nowogrodzie Bobrzańskim* planowana jest budowa obwodnicy przy drodze krajowej nr 27. Do 2010 roku planowane są remonty na drodze krajowej nr 3.

We wszystkich gminach powiatu konieczne jest budowanie urządzeń obsługi podróżnych (parkingi, urządzenia sanitarne). Ponadto na głównych drogach powinny pojawić się bariery architektoniczne na trasach migracji zwierząt. We wszystkich miejscowościach przy przejściu dróg przez tereny zabudowane należy dążyć do segregacji ruchu kołowego i pieszego.

Według przewidywań do roku 2020 transport drogowy będzie podstawowym rodzajem transportu. Wiązać się z tym będzie wzrost liczby użytkowanych samochodów i natężenia ruchu. Wzrośnie również międzynarodowy ruch tranzytowy. Stąd istotne dla rozwoju ruchu drogowego w kontekście powiatu zielonogórskiego będzie:

- Opracowanie planów w zakresie modernizacji i rozbudowy dróg powiatowych
- budowa i modernizacja drogowej infrastruktury towarzyszącej (oznakowanie, mosty, sygnalizacja)
- opracowanie i wdrożenie 10-letniego programu rozwoju systemu dróg na terenie powiatu
- budowa parkingów
- zmiana powierzchni wszystkich powiatowych dróg gruntowych na asfaltowe oraz budowa czy poprawa nawierzchni chodników.

Transport rowerowy

Ze względu na małą ilość szlaków rowerowych w powiecie planuje się dalszy ich rozwój.

W gminie Babimost planuje się budowę ścieżek rowerowych: Babimost Liny, Podmokle Małe – Wielkie, Babimost – Nowe Kramsko i Nowe Kramsko – Stare Kramsko. Podobnie w gminie Czerwieńsk, Sulechów, Świdnica, Zielona Góra.

W gminie Kargowa planuje się budowę ścieżek rowerowych: Kargowa – Liny, Kargowa – Chwalim – Wojnowo.

W gminie Trzebiechów i Bojadła planuje się utworzenie ścieżek rowerowych na torowisku do Sulechowa. Ponadto w gminie Bojadła – przedłużenie projektowanego szlaku z terenu gminy Zabór na trasie przepływu promu rzeczno-żelaznego we wsiach Miłsko-Przewóz.

W gminie Trzebiechów proponowane trasy przejazdu to :

- granica gminy Sulechów – Sadowa – Borek – Trzebiechów – Swarzynice – granica gminy Bojadła (wzdłuż nasypu po nieczynnej linii kolejowej) – ok. 8km
- Trzebiechów – Ostrzyce – granica gminy Kargowa – 5 km
- Trzebiechów – Podlegórz – Radowice – granica gminy Sulechów – 7 km.

W gminie Zabór planuje się tworzenie ścieżek rowerowych :

- o znaczeniu regionalnym z przebiegiem : Zielona Góra – Nowy Kisielin – Droszków – Łaz – Zabór – Miłsko – Bojadła wzdłuż istniejącej drogi wojewódzkiej,
- o znaczeniu lokalnym :
  - Zielona Góra – Stary Kisielin – Przytok – Łaz
  - Przytok – Droszków – Czarna – Dąbrowa
  - Miłsko – Dąbrowa – Bobrowniki
  - Zabór – jeziora i stawy – Czarna – Niedoradz
  - Zabór – dąb Napoleon – Miłsko.

Ponadto wytyczenie szlaków do turystyki konnej przebiegających przez miejscowości : Droszków, Czarna, Zabór, Proczki, Miłsko, Tarnawa, Wieloblota, Rajewo, Przytok oraz ośrodków jeździeckich w Miłsku, Droszkowie, Zaborze, Czarnej i Proczkach.

Transport wodny

W powiecie w celu zwiększenia roli transportu wodnego konieczna byłaby modernizacja portu rzeczno-żelaznego w Cigacicach. Ponadto konieczna jest budowa nowych obiektów służących obsłudze statków pasażerskich (gmina Bojadła). Gmina Sulechów wspólnie z gminą Siedlisko oraz miastami Bytom Odrzański, Nowa Sól, Zielona Góra, Krosno Odrzańskie przystąpiła do projektu budowy infrastruktury turystycznej w nadodrzańskich portach.

W miejscowości Miłsko (gmina Zabór) projektuje się budowę mostu przez rzekę „Odra” oraz stanicę wodnej .

Transport lotniczy

W związku z funkcjonowaniem dwóch lotnisk w powiecie konieczne jest również przeprowadzenie ich modernizacji w celu przyszłego ich dostosowania do celów ochrony środowiska, turystycznych i sportowych.

Planuje się modernizację obiektów lotniska w Przylepie oraz budowę utwardzonego pasa startowego. Przewiduje się zmianę funkcji (po modernizacji) na lotnisko dyspozycyjne (patrolowanie najruchliwszych ciągów komunikacyjnych, patrolowanie przeciwpożarowe, transport lotniczy do lotnisk pasażerskich).

Z kolei lotnisko w Babimoście zostanie zmodernizowane i rozbudowane jako krajowe i interregionalne. W planach jest budowa portu przeładunkowego typu Cargo.

Transport kolejowy

W gminach, przez które przebiegają linie kolejowe planuje się utrzymanie ewentualnie modernizację linii kolejowej i towarzyszących im urządzeń. W gminie Nowogród Bobrzański Urząd Marszałkowski planuje zakup szynobusów. W gminie Świdnica planowana jest elektryfikacja linii kolejowej relacji Żary-Zielona Góra z węzłem kolejowym stacji Zielona Góra .

Główne zagrożenia środowiska i kierunki działań minimalizujących zagrożenia

Główne zagrożenia środowiska

- Emisja spalin i hałasu
- Poważne awarie
- Powódź

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia

- Poprawa standardów technicznych sieci (budowa i modernizacja)
- Zwiększenie płynności i przepustowości sieci drogowej
- Zabezpieczenie mieszkańców przed nadmierną emisją hałasu do środowiska (ekrany akustyczne)
- Usprawnianie systemu transportu tranzytowego oraz budowa obwodnic przy trasach uciążliwych
- Rozwój przyjaznych środowisku form transportu (transport rowerowy, lotniczy, wodny)
- Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców

2.1.4.6. Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji przez gminy w latach 2004 – 2011

Infrastruktura drogowa						
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE						
1	Przedsięwzięcie	Budowa drogi Nowe Kramsko				
	Jednostki realizujące	Gmina Babimost				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	100,0				100,0
2	Przedsięwzięcie	Budowa dróg w Babimoście (Zawiszy, Żegockiego, Jagielly, Królowej Jadwigi)				
	Jednostki realizujące	Gmina Babimost				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	500,0	198,0			698,0
3	Przedsięwzięcie	Budowa dróg i chodników w m. Nowe Kramsko				
	Jednostki realizujące	Gmina Babimost				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2009-2010				
	Koszty w latach 2004 – 2011 (w tys. PLN)	2008	2009	2010	2011	razem
	Źródła finansowania			210,0		
4	Przedsięwzięcie	Budowa obwodnicy Bogaczowa				
	Jednostki realizujące	WZD				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2005-2006				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania		bd	bd		
5	Przedsięwzięcie	Budowa drogi objazdowej miasta Czerwieńsk				
	Jednostki realizujące	DWDP				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2005				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania		bd			
6	Przedsięwzięcie	Budowa dróg dojazdowych do osad: Boryń, Dobrzęcin, Wyrzyna				

	Jednostki realizujące	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2005-2007				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	Budżet gminy Czerwieńsk, środki pomocowe				
7	Przedsięwzięcie	Budowa dróg w Kargowej (ul. Dworcowa, Więckowskiego, Słodowa, Pocztowa)				
	Jednostki realizujące	Gmina				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2006-2007				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	środki własne, środki pomocowe				
8	Przedsięwzięcie	Budowa drogi w Brzeziu k/Sulechowa				
	Jednostki realizujące	Gmina Sulechów				
	Rodzaj przedsięwzięcia	własne				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	Środki własne i pomocowe				
9	Przedsięwzięcie	Budowa ulic w Sulechowie (Morelowa, Kolejowa, Silaczki i Radka, Kwiatowej, Łączna)				
	Jednostki realizujące	Gmina Sulechów				
	Rodzaj przedsięwzięcia	własne				
	Lata realizacji	2004-2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	Środki własne i pomocowe				
10	Przedsięwzięcie	Budowa obwodnicy Drzonkowa w kierunku Zatonia (gm. Zielona Góra)				
	Jednostki realizujące	WZD				
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne				
	Lata realizacji	2005				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	WZD				
Koszty inwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 6586,7, tys. PLN						

2.1.4.7. Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji przez Powiatowy Zarząd Dróg, w ramach wieloletniego programu inwestycyjnego w zakresie modernizacji dróg powiatowych, w latach 2004 – 2010

Infrastruktura drogowa						
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE						
1	Przedsięwzięcie	Modernizacja ul. Żagańskiej w Ochli w gminie Zielona Góra				
	Jednostki realizujące	Powiatowy Zarząd Dróg				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 – 2010 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	750,0 tys. PLN budżet powiatu, 630,0 tys. PLN dotacja SAPARD				
2	Przedsięwzięcie	Droga 49222/124F Bojadla-Pyrnik w gminie Bojadla				
	Jednostki realizujące	Powiatowy Zarząd Dróg				
	Lata realizacji	2005-2010				
	Koszty w latach 2004 – 2010 (w tys. PLN)	2005-2010				razem

	tys. PLN)	500,0	500,0
	Źródła finansowania	250,0 tys.PLN budżet powiatu, 250,0 tys.PLN programy strukturalne	
3	Przedsięwzięcie	Droga nr 49433/288F Kolesin-Wojnowo w gminie Babimost	
	Jednostki realizujące	Powiatowy Zarząd Dróg	
	Lata realizacji	2005-2010	
	Koszty w latach 2004 – 2010 (w tys. PLN)	2005-2010	razem
		5000,0	5000,0
	Źródła finansowania	2500,0 tys.PLN budżet powiatu, 2500,0 tys.PLN programy strukturalne	
4	Przedsięwzięcie	Droga nr 49209/273F Ploty-Leśniów Wielki	
	Jednostki realizujące	Powiatowy Zarząd Dróg	
	Lata realizacji	2005-2010	
	Koszty w latach 2004 – 2010 (w tys. PLN)	2005-2010	razem
		5000,0	5000,0
	Źródła finansowania	2500,0 tys.PLN budżet powiatu, 2500,0 tys.PLN programy strukturalne	
5	Przedsięwzięcie	Droga nr 49228/280F Nowogród Bobrzański-Skibice w gminie Nowogród Bobrzański	
	Jednostki realizujące	Powiatowy Zarząd Dróg	
	Lata realizacji	2005-2010	
	Koszty w latach 2004 – 2010 (w tys. PLN)	2005-2010	razem
		12000,0	12000,0
	Źródła finansowania	6000,0 tys.PLN budżet powiatu, 6000,0 tys.PLN programy strukturalne	
6	Przedsięwzięcie	Droga nr 49351/296F Cigacice, skrzyżowanie z drogą nr 317 (gmina Sulechów)	
	Jednostki realizujące	Powiatowy Zarząd Dróg	
	Rodzaj przedsięwzięcia	Własne	
	Lata realizacji	2005-2010	
	Koszty w latach 2004 – 2010 (w tys. PLN)	2005-2010	razem
		12000,0	12000,0
	Źródła finansowania	6000,0 tys.PLN budżet powiatu, 6000,0 tys.PLN programy strukturalne	
7	Przedsięwzięcie	Skrzyżowanie ulic: Świerczewskiego, Kopernika, Łukasiewicza, Al. Wielkopolskiej w Sulechowie	
	Jednostki realizujące	Powiatowy Zarząd Dróg	
	Lata realizacji	2005-2010	
	Koszty w latach 2004 – 2010 (w tys. PLN)	2005-2010	razem
		4000,0	4000,0
	Źródła finansowania	2000,0 tys.PLN budżet powiatu, 2000,0 tys.PLN programy strukturalne	
8	Przedsięwzięcie	Droga nr 49255/277F Koźła-Bogaczów w gminie Świdnica	
	Jednostki realizujące	Powiatowy Zarząd Dróg	
	Lata realizacji	2005-2010	
	Koszty w latach 2004 – 2010 (w tys. PLN)	2005-2010	razem
		2600,0	2600,0
	Źródła finansowania	1300,0 tys.PLN budżet powiatu, 1300,0 tys.PLN programy strukturalne	
9	Przedsięwzięcie	Droga nr 49351/296F od skrzyżowania drogi nr 317 do miejscowości Trzebiechów (gmina Trzebiechów)	
	Jednostki realizujące	Powiatowy Zarząd Dróg	
	Lata realizacji	2005-2010	
	Koszty w latach 2004 – 2010 (w tys. PLN)	2005-2010	razem
		3400,0	3400,0
	Źródła finansowania	1700,0 tys.PLN budżet powiatu, 1700,0 tys.PLN programy strukturalne	
10	Przedsięwzięcie	Droga nr 49212/281F Droszków-Czarna-Dąbrowa w gminie Zabór	
	Jednostki realizujące	Powiatowy Zarząd Dróg	
	Lata realizacji	2005-2010	
	Koszty w latach 2004 – 2010 (w tys. PLN)	2005-2010	razem
		4400,0	4400,0
	Źródła finansowania	2200,0 tys.PLN budżet powiatu, 2200,0 tys.PLN programy strukturalne	
11	Przedsięwzięcie	Droga nr 49245/272F Drzonków-Sucha do skrzyżowania z drogą krajową nr 3	
	Jednostki realizujące	Powiatowy Zarząd Dróg	

Lata realizacji	2005-2010	
Koszty w latach 2004 – 2010 (w tys. PLN)	2005-2010 4400,0	razem 4400,0
Źródła finansowania	2200,0 tys.PLN budżet powiatu, 2200,0 tys.PLN programy strukturalne	
Koszty inwestycyjne w latach 2004 - 2010 - 54680,0 tys. PLN		

2.1.5. Osadnictwo

2.1.5.1. Stan wyjściowy

Gmina *Babimost*, będąca gminą miejsko-wiejską graniczy z następującymi gminami :Sulechów, Kargowa, Zbąszynek, Szczaniec, Zbąszyń, Siedlec. Jednostkę miejską stanowi miasto Babimost natomiast jednostki wiejskie to: Kolesin, Laski, Podmokle Wielkie, Podmokle Małe, Nowe Kramsko, Stare Kramsko. Osadą jest Janowiec a przysiółkami następujące miejscowości :Laski Dolne, Zdziaław, Podzamcze, Kuligowo, Leśniki, Młynisko.

Sieć osadniczą *gminy Bojadła* tworzy 9 wsi sołeckich (Bojadła, Bełcze, Kartno, Klenica, Młynkowo, Pyrnik, Przewóz, Siadca, Susłów), 4 przysiółki (Karczemka, Namuły, Pólko, Sosnówka) i 2 osady (Wirówek, Kliniczki).

Największymi ośrodkami są dwie wsie sołeckie :Bojadła i Klenica, które koncentrują więcej niż 70% ludności gminy. Równocześnie wieś sołecka Bojadła jest ośrodkiem wielofunkcyjnym - pełni funkcję rolniczą, produkcyjną, administracyjną, usługową.

W gminie *Nowogród Bobrzański* znajduje się 20 sołectw (Białowice, Bogaczów, Cieszów, Dobroszów Mały i Wielki, Drągowina, Kaczenice, Klepina, Kotowice, Krzewiny, Krzywa, Łagoda, Niwiska, Pierzwin, Podgórzyce, Przybymierz, Skibice, Sterków, Urzuty, Wysoka).

W *gminie Świdnica* dominuje zwarta zabudowa ulicowo-pałacowa – Słone, Wilkanowo, Koźła, Buchałów; ulicówka – Radomia, Piaski; wielodrożnica – Lipno, Letnica; z kolei na planie owalnicy – Grabowiec, Drzonów. Siedziba gminy Świdnica, stanowi centrum administracyjno-usługowe.

Pozostałe ośrodki usługowe to: Letnica, Koźła, Słone.

W osadnictwie *gminy Trzebiechów* większość wsi zlokalizowana jest przy drogach. Dawniej przeważały ulicówki bądź owalnice, a późniejszy rozwój osadnictwa przekształcił je w wielodrożnice. Osadnictwo należy do zwartych. Zabudowa wielorodzinna zlokalizowana jest w Trzebiechowie, Swarzynicach, Głuchowie, Głębokiej i Lednie.

Gminę Zielona Góra cechuje następująca zabudowa mieszkalna :

- zwarta kaletnicowa – Barcikowice, Jeleniów, Krępa, Nowy Kisielin, Przylep, Racula, Strożne
- Zwarta szczytowa – Barcikowiczki, Drzonków, Jarogniewice, Kiełpin, Łężyca, Ługowo, Stary Kisielin, Zatonie i Zawada
- Rozproszona kaletnicowo – szczytowa - Ochła, Sucha, Włosań
- Zwarta kaletnicowo-szczytowa – Jany.

2.1.5.2. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku.

Cel do 2011:

Podniesienie jakości życia mieszkańców przy uwzględnieniu istniejących walorów kulturowo-krajobrazowych z zachowaniem ład przestrzennego i funkcjonalnego

Zapewnienie dostępu do terenów turystyczno-rekreacyjnych

Łatwy dostęp do terenów o dużych walorach turystycznych ma istotne znaczenie dla dalszego rozwoju ruchu turystycznego na terenie powiatu. Modernizacja i budowa nowych dróg, wpłynie na powiększenie liczby turystów polskich i zagranicznych. Korzyści odniosą również mieszkańcy powiatu, właściciele gospodarstw agroturystycznych itp. Sieci komunikacyjnej powinna towarzyszyć

infrastruktura w postaci parkingów samochodowych i rowerowych, miejsc postojowych, obiektów małej gastronomii.

Wyposażenie obszarów wiejskich i miejskich w pełną infrastrukturę techniczną

Na terenie gmin podmiotowego obszaru szczególnie ważne jest dalsze porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej (rozbudowa sieci kanalizacyjnej wraz z budową nowych oczyszczalni ścieków, likwidacja starych nieekonomicznych oczyszczalni, modernizacja i rozbudowa sieci wodociągowej). Kolejnym ważnym elementem jest ograniczanie emisji niskiej, dzięki stopniowemu przechodzeniu gospodarstw indywidualnych na ekologiczne nośniki energii cieplnej.

Kontynuowanie przedsięwzięć związanych z rozbudową i modernizacją wyposażenia w infrastrukturę, musi być zgodne z założeniami wynikającymi ze studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych miast i gmin.

Dzięki postępom w rozwoju infrastruktury technicznej podniesie się poziom życia mieszkańców powiatu, wzrośnie atrakcyjność powiatu zarówno dla inwestorów jak i potencjalnych nowych mieszkańców, wzrośnie popyt na usługi turystyczne i agroturystyczne rozwijane w gminach powiatu.

Udział społeczeństwa

Główną rolę w podejmowaniu działań zmierzających do poprawy warunków życia mieszkańców odgrywają sami mieszkańcy, ich zaangażowanie w problemy środowiska naturalnego, świadomość ekologiczna i chęć wprowadzania zmian służących poprawie jakości życia.

Zagadnienie to nabrało większego znaczenia po wejściu w życie ustawy „Prawo ochrony środowiska” określającej zasady:

- udostępniania informacji o środowisku,
- udziału społeczeństwa w postępowaniu w sprawie ochrony środowiska,
- postępowaniu w sprawie oceny oddziaływania na środowisko.

Jak już wcześniej wspomniano udział mieszkańców w działaniach na rzecz ochrony środowiska zależy od stanu ich świadomości ekologicznej. Stąd ważne jest inicjowanie i wspieranie przez władze gmin i powiatu, działań zmierzających do podniesienia świadomości ekologicznej mieszkańców w celu rozbudzenia współodpowiedzialności w procesie rozwiązywania procesów ekologicznych.

Działania edukacyjne powinny być skierowane nie tylko do dzieci i młodzieży, ale również do osób dorosłych, a formy i metody edukacji odpowiednio przystosowane do odbiorców.

Główne zagrożenia środowiska i kierunki działań minimalizujących zagrożenia

Główne zagrożenia środowiska

- emisja niska
- ścieki
- odpady komunalne

Kierunki działań minimalizujących zagrożenia

- stworzenie mieszkańcom powiatu odpowiednich warunków socjalno-bytowych
- zmiana systemu ogrzewania: wprowadzanie ekologicznych nośników energii, podłączenie do sieci c.o., wprowadzanie niekonwencjonalnych źródeł energii
- uporządkowanie gospodarki ściekowej i odpadowej
- właściwa polityka zagospodarowania przestrzennego
- ochrona istniejących i tworzenie nowych enklaw zieleni wśród zabudowy
- edukacja ekologiczna mieszkańców

2.2. Edukacja ekologiczna

2.2.1. Stan wyjściowy

2.2.1.1. Jednostki i organizacje uczestniczące w edukacji ekologicznej

Aby w sposób właściwy realizować politykę ochrony środowiska, konieczne jest włączenie się do tego zadania całego społeczeństwa. Związane to będzie ze zmianą podejścia do spraw rozwoju gospodarczego, przewartościowaniem hierarchii potrzeb i zrozumienia, czym jest dla człowieka przyroda i środowisko, w którym przebywa. Dlatego już wśród dzieci i młodzieży koniecznym staje się wprowadzanie edukacji ekologicznej. Edukacja ekologiczna propagowana jest na terenie powiatu zielonogórskiego również wśród dzieci z rodzin dysfunkcyjnych, patologicznych czy osieroconych. Działalność edukacyjna obejmuje następujące formy działania:

- Teoretyczno-praktyczne – szkolna edukacja ekologiczna,
- Poznawcze – czynny udział w kształtowaniu środowiska, wycieczki krajoznawcze,
- Popularyzacyjne – imprezy, festyny, konkursy.

Organizacjami i placówkami, które czynnie uczestniczą w edukacji ekologicznej są :

- Samorząd Gminy Babimost, wydający „Biuletyn Informacyjny”, szeroko propagujący inicjatywy prac ekologicznych oraz na bieżąco informujący o planowanych i realizowanych inwestycjach takich jak: budowa kanalizacji, wodociągów, selektywna zbiórka odpadów czy zaangażowanie grup społecznych w ekologię,
- Liga Ochrony Przyrody oddział w Babimoście,
- Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Zielonej Górze
- W gminie *Nowogród Bobrzański* edukację ekologiczną prowadzi również Gazeta Nowogrodzka.

Innymi jednostkami realizującymi zadania z zakresu edukacji ekologicznej są :

1. gmina Babimost

- imprezy, akcje, publikacje ekologiczne i materiały publikacyjne podnoszące świadomość ekologiczną odbiorców - dzieci, młodzieży, a także turystów
- coroczny konkurs na „Najładniejszą posesję”
- LOP w Babimoście prowadzi szeroko zakrojoną aktywność ekologiczną. Koła pozyskują nieodpłatnie sadzonki drzew i krzewów z nadleśnictwa Babimost.

2. gmina Nowogród Bobrzański

- Urząd Gminy od 10 lat przeprowadza konkurs „Piękna Wieś” dotyczący zagospodarowania posesji wiejskich ,
- organizowanie imprez, akcji, przedstawianie publikacji ekologicznych i materiałów publikacyjnych, podnoszących świadomość ekologiczną ,
- „Kampania społeczna Ratujmy Skowronki poświęcona zakazowi wypalania traw”

3. gmina Trzebiechów

- Urząd Gminy od 10 lat przeprowadza konkurs na „Estetyczne Zagospodarowanie Zagrody Wiejskiej” i „Najładniejszą posesję”,
- edukuje poprzez przedstawianie publikacji ekologicznych, plakatów podnoszących świadomość ekologiczną społeczeństwa,
- „Kampania społeczna Ratujmy Skowronki poświęcona zakazowi wypalania traw”

4. Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Zielonej Górze.

Wszystkie gminy powiatu uczestniczą w organizowaniu akcji „Sprzątanie Świata”.

2.2.1.2. Edukacja ekologiczna w szkołach

Praktycznie wszystkie szkoły znajdujące się na terenie powiatu zielonogórskiego, podejmują działania związane z edukacją ekologiczną. Poniżej przedstawiono formy wyżej wymienionej edukacji, realizowanej w wybranych szkołach.

Gmina Nowogród Bobrzański

Zajęcia szkolne zawierające elementy edukacji ekologicznej prowadzone są już w przedszkolach. Organizowane są również wycieczki mające na celu uwrażliwienie dzieci na piękno otaczającej jej przyrody oraz konkursy o tematyce ekologicznej.

W szkołach podstawowych począwszy od klasy zerowej oraz w klasach gimnazjalnych, prowadzone są lekcje o treści ekologicznej. W ramach tych zajęć dzieci uczestniczą w różnych zajęciach na terenie i poza terenem szkoły.

Od roku 1994 roku szkoły biorą udział w akcji „Sprzątanie Świata”. Corocznie organizowana jest akcja „Ratujmy Skowronki”, „Wiosna bez płomieni”, „Stop pożarom”, „Oszczędzamy wodę”.

Realizowane są projekty „Szukamy drzew pomnikowych”, „Chrońmy nietoperze”.

Konkursy międzyszkolne organizowane przez szkoły to: „Mój las”, „Mistrz puszkowego biznesu”, „Kulturotwórcza rola lasu”, „Woda, ziemia, powietrze”.

Z innych konkursów organizowanych z kolei przez instytucje wymienić należy: „Barwy ziemi”, „Sprzątanie świata”, „Czysta woda”, „Złota Puszka”.

W szkole podstawowej w Bogaczowie, edukacja ekologiczna prowadzona jest w ramach lekcji biologii, lekcji wychowawczych, wycieczek krajoznawczych. Młodzież była tu inicjatorem zamontowania gniazda dla bociana. Z kolei młodzież z gimnazjum corocznie organizuje akcję liczenia białego bociana.

W szkole podstawowej w Niwiskach dzieci były współtwórcami ścieżki edukacyjno-ekologicznej.

W szkole podstawowej w Drągowinie działa klub „Błękitny kciuk”, należący do Regionalnego Ośrodka Edukacji Ekologicznej w Krakowie, powstałego w 1993 roku na bazie projektu „Woda dla ludzi”. Nauczycielka prowadzi zajęcia bezpłatnie, stosując opracowane przez siebie bloki tematyczne oraz wykorzystując pomoce i prace wykonane przez uczniów szkoły. Projekt „Błękitni ratują ziemię” otrzymał od Fundacji Batorego środki finansowe, które zostały przeznaczone na pomoce naukowe.

W lutym 2001 roku szkoła otrzymała dyplom uznania za projekt „Szkoła po lekcjach”. W 2002 roku zorganizowano I Błękitny Festiwal Twórczości Dziecięcej, którego celem była promocja ekologii i poszukiwanie coraz liczniejszego grona sojuszników działań, na rzecz ochrony środowiska. W kwietniu 2003 roku odbyła się II edycja Błękitnego Festiwalu, gdzie brały udział dzieci ze wszystkich szkół podstawowych gminy Nowogród Bobrzański.

W szkole podstawowej w Nowogrodzie Bobrzańskim od roku 1995 realizowany jest program „Kultura ekologiczna z elementami wychowania zdrowotnego”, autorstwa pani Bożeny Kapusty. Drugim programem jest prowadzony od 1998 roku program pani Grażyny Kilm „Kultura ekologiczna”, mający na celu ukształtowanie podstaw proekologicznych wśród uczniów. Szereg zajęć prowadzonych jest w terenie w bezpośrednim kontakcie z przyrodą. Organizowane są wycieczki piesze i rowerowe w ciekawe miejsca ekologicznie m.in. na wieże obserwacyjne, składowiska śmieci czy też szkółki leśne jak również wycieczki krajoznawcze po parkach narodowych.

Gmina Babimost

W szkołach podstawowych i gimnazjach szeroko promuje się zasady ekologii. Wielokrotnie w ciągu roku prowadzona jest zbiórka surowców wtórnych. Dzieci z własnej inicjatywy podejmują się zagospodarowania i opieki nad kilkoma zieleńcami na terenie miasta Babimost.

Młodzież szkolna wraz z przedstawicielami zakładów pracy, organizacjami społecznymi i władzami zajmuje się sadzeniami drzew (sadzonki dębów). Drzewa zostały posadzone wzdłuż drogi rowerowej, która powstała w celach rekreacyjno-turystycznych.

Gmina Czerwieńsk

Publiczna Szkoła Podstawowa w Czerwieńsku od 1999 roku organizuje coroczny konkurs „Dzień Czystej Wody”, którego celem jest propagowanie działań proekologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem czystości wód, promowania zdrowego stylu życia, a także wskazywanie walorów przyrodniczych i turystycznych okolicznych miejsc. Uczestnikami konkursu jest młodzież szkolna, studenci wyższych uczelni, a także pracownicy instytucji i organizacji zajmujących się ochroną środowiska. W ramach projektu, w 2003 roku organizowane były konkurs plastyczny „Nasze Środowisko”, szkolny konkurs wiedzy „Zdrowa woda” oraz IV Sympozjum Naukowe „Nie ma wody - nie ma szans”.

Gmina Kargowa

Zespół Szkół Specjalnych w Wojnowie zorganizował w 2003 roku „Przygodę z ekologią” – program edukacji przyrodniczo-ekologicznej i prozdrowotnej dzieci niepełnosprawnych i wiejskich. Projekt zakładał prowadzenie szeroko rozumianej edukacji przyrodniczo-ekologicznej, przy wsparciu Nadleśnictw (Babimost, Sulechów), władz powiatowych i gminnych (Kargowa, Sulechów) oraz Rady Sołectkiej wsi Wojnowo. W ramach projektu przewidziano m.in. zapoznanie się z walorami przyrodniczymi Wojnowa i okolic, zorganizowanie wycieczek i konkursów ekologicznych, promowanie wzorów zdrowego trybu życia, utworzenie bazy materiałowo-sprzętowej, umożliwiającej w przyszłości realizację różnorodnych działań na rzecz dzieci.

Gmina Sulechów

Szkoły Podstawowe w Sulechowie w ramach projektu „Przyjaźni Środowisku” w roku 2002-2003 promują wśród młodzieży szkolnej kształtowanie postaw proekologicznych, pobudzanie świadomości ekologicznej oraz promowanie zdrowego trybu życia. Realizacja zadania przebiega poprzez prowadzenie godzin wychowawczych i spotkań z rodzicami, wycieczek szkolnych, organizowaniu wystaw, gablotek i gazetek, prowadzenie konkursów i olimpiad, pogadanek oraz organizowanie obchodów dni związanych z ochroną środowiska.

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Sulechowie zorganizował w 2003 roku „Wiosenne spotkania integracyjne - „Świat, który nie może zginąć”. Projekt skierowany był do uczniów Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego. W ramach projektu przewidziano m.in. zagospodarowanie terenów zielonych, konkursy plastyczne o tematyce ekologicznej, wystawę fotograficzną.

Gmina Trzebiechów

- okazjonalne gazetki ekologiczne, np. Dzień Ziemi,
- konkursy z okazji Dnia Ziemi, przyrodnicze,
- funkcjonuje Klub „Młodych Przyrodników” w Szkole Podstawowej,
- w zabytkowym parku w Trzebiechowie powstała ścieżka dydaktyczna – przyrodnicza z tablicami informacyjnymi do prowadzenia zajęć w plenerze. W okresie zimowym prowadzony jest monitoring i dokarmianie ptaków przez członków klubu. W szkole podstawowej i gimnazjum przeprowadzane są akcje zbierania odpadów wtórnych, mające na celu gospodarowanie odpadami (recykling) oraz wdrożenie ekologicznego sposobu życia.

Jednostkami, które również uczestniczą w edukacji ekologicznej są nadleśnictwa.

Nadleśnictwo Nowa Sól utworzyło ścieżkę edukacyjną Niwiska. Ścieżka ta prezentuje walory przyrodnicze okolic a jej główną atrakcją jest Park Pałacowy z końca XVI wieku. Ponadto przez tereny nadleśnictwa przebiega ścieżka rowerowa wyznaczona przy ścieżce edukacyjnej. W zależności od potrzeb zgłaszanych przez placówki oświatowe, Nadleśnictwo bierze udział w imprezach ekologicznych, zajęciach lekcyjnych i plenerowych.

Nadleśnictwo Sulechów bierze aktywny udział w tworzeniu 4 ścieżek przyrodniczych: Do Waligóry, Nad Jabłonną, Radowice, Zakątki Karszyna. Aktywnie współpracuje ze szkolnymi kołami ekologicznymi, działającymi w gimnazjum i szkole średniej.

Nadleśnictwo Krzystkowie ma zorganizowaną ścieżkę edukacyjną z tablicami i planszami informacyjnymi o tematyce leśnej i ekologicznej. Tablice te są wykorzystywane głównie w działalności edukacyjnej na rzecz dzieci i młodzieży szkolnej. Ponadto w ramach zadań stałych dla młodzieży, organizowane są prelekcje poświęcone zagadnieniom związanym z ekologią oraz konkursy, między innymi: „Wiosna bez płomieni”.

Nadleśnictwo Przytok zorganizowało ścieżkę dydaktyczną przy leśniczówce w Starym Kisielinie. Bierze udział w prowadzeniu i przygotowaniu konkursów: „Poznań swój las, jego piękno i tajemnice”, „Wiosna bez płomieni”, „Czysty las” i pogadanek w szkołach podstawowych i gimnazjalnych. Organizuje zielone lekcje po lesie oraz oprowadza grupy zorganizowane po ścieżce edukacyjnej. Pomaga szkołom w międzynarodowej akcji „Sprzątanie Świata”.

Nadleśnictwo Wolsztyn nie posiada na swoim terenie ścieżek edukacyjnych. Do tej pory nie prowadziło edukacji ekologicznej. Planuje się jednak przeprowadzenie w najbliższym czasie pogadanek i zajęć w terenie dla młodzieży z gimnazjów oraz szkół średnich i podstawowych, których tematem będzie: gospodarka leśna i środowisko przyrodnicze.

Nadleśnictwo Babimost posiada ścieżkę edukacyjną Laski. Ścieżka ta prezentuje walory przyrodnicze okolic a jej główną atrakcją jest Rezerwat Naturalnego Lasu Liściastego. Ponadto przez tereny nadleśnictwa przebiega ścieżka rowerowa wyznaczona przy ścieżce edukacyjnej. W zależności od potrzeb zgłaszanych przez placówki oświatowe nadleśnictwo bierze udział w imprezach ekologicznych, zajęciach lekcyjnych i plenerowych.

Nadleśnictwo Zielona Góra posiada ścieżkę edukacyjną „Do wieży” z tablicami i planszami informacyjnymi o tematyce leśnej i ekologicznej. Tablice te są wykorzystywane głównie w działalności edukacyjnej na rzecz dzieci i młodzieży szkolnej. Ponadto w ramach zadań stałych dla młodzieży organizowane są prelekcje poświęcone zagadnieniom związanych z ekologią.

Święto lasu jest drugą edycją cylicznego przedsięwzięcia o charakterze ekologicznym pod nazwą „TERCET EKOLOGICZNY – LAS, POWIETRZE , WODA”.

W ramach tego przedsięwzięcia, w 2003 przeprowadzono następujące inwestycje:

- nasadzenie lasu w gminie Czerwieńsk,
- pogadanki o ochronie środowiska w szkołach gminy,
- konkurs plastyczny dla szkół podstawowych i przedszkoli pt „ Drzewo”,
- planer plastyczny „ Świat wokół nas:”

2.2.1.3. Ścieżki edukacyjne

„Niwiska”

Ścieżka powstała dzięki Nadleśnictwu Nowa Sól przy współpracy Szkoły Podstawowej w Niwiskach. Trasa ścieżki została zaprojektowana tak, aby korzystać z niej mogli zarówno rowerzyści, jak i piesi – jest ona w sposób wystarczający oznakowana (również zagospodarowana – ławy, stoły, miejsce na ognisko). Tablice informacyjne umieszczone w kilku punktach postojowych, dostarczają informacji o ekosystemie leśnym i polnym, ich walorach przyrodniczych, rekreacyjnych i gospodarczych. Trasa ścieżki obejmuje 17 przystanków tematycznych, które charakteryzują gospodarkę leśną i walory przyrodnicze okolicznych lasów. Trasa ścieżki przebiega m.in. przez Park Pałacowy z XVI-XVII wieku, oraz wokół pomników przyrody.

„Do Waligóry”

Trasa ścieżki została wytyczona na terenie Leśnictwa Kłęsko i przebiega od zjazdu z drogi Sulechów-Poznań w kierunku leśniczówki na skraju wsi Kłępsk. Całkowita długość trasy wynosi 3,4 km. Ścieżkę można zwiedzać pieszo, rowerem indywidualnie lub w zorganizowanych grupach. Trasa ścieżki jest wytyczona i oznakowana zielonym liściem na tle białej strzałki kierunkowej. Atrakcją turystyczną ścieżki jest pomnik przyrody - sosna pospolita "Waligóra" o obwodzie 625 cm, (najgrubsza sosna, ze zgłoszonych w konkursie w roku 2002, organizowanym przez Przegląd Leśniczy; wiek sosny 170 lat, wysokość 17 m).

„Nad Jabłonną”

Jest to 5 kilometrowy szlak w kształcie pętli, której początkiem i końcem jest leśniczówka w Laskowie. Atrakcją turystyczną ścieżki są: Leśniczówka w Laskowie, przełomy Jabłonnej, wzgórza widokowe "Łysa Góra" z panoramą okolic i Zielonej Góry, grupa starych pomnikowych dębów, stawy pokopalniane stanowiące bogaty świat wodny flory i fauny.

„Leśna”

W m. Czerwieńsk oraz w południowej części gminy wytyczona została ścieżka przyrodniczo-dydaktyczna o dł. 5 km z 8 przystankami, oznaczona tablicami informacyjnymi. Stworzono tu miejsca wypoczynku wraz z ławeczkami. Ścieżka ciągnie się poczynając od cmentarza w Czerwieńsku, lasem do ciek wodnego Strużyna (kładka dla pieszych), na cmentarz poniemiecki w Płotach, gdzie znajdują się szczątkowe dowody pochówku i dalej wzdłuż cieku Łacza (na którym planowany jest zbiornik wodny) w stronę parku za Komisariatem Policji w Czerwieńsku. Ponadto w gminie Czerwieńsk wyznaczone są wartościowo-przyrodnicze szlaki turystyczne (czarny, zielony, czerwony).

„Radowice”

Szlak ścieżki długości 3,3 km wytyczono w 2000 r. Jest to typowa ścieżka piesza ze względu na nierówności terenu. Trasa ścieżki przebiega m.in. przez Leśno-Krajobrazowy rezerwat "Radowice", liczne źródłiska, potoki w głębokich wąwozach, okazałe drzewa w tym pomniki przyrody, starodrzewia z udziałem buka, dębu, sosny, daglezji i modrzewia oraz nieczynną zwirownię.

„Zakątki Karszyna”

Na ścieżce znajduje się pomnik przyrody "Długosz Królewski", drzewostany różnowiekowe i wielogatunkowe.

„Krzystkowice”

Leśna ścieżka przyrodniczo edukacyjna została otwarta w 1998 roku. Trasa jej przemarszu wynosi 2,5 km, a spacer trwa około półtora godziny. Na tym odcinku usytuowanych zostało 16 punktów tematycznych, ukazujących las w różnych ujęciach. Poprzez prezentację urządzeń i przedmiotów wkomponowanych w krajobraz leśny, zwiedzający mogą się zrelaksować, a oprócz tego poznać różne zagadnienia dotyczące gospodarki leśnej takie jak ochrona lasu, jego hodowla czy gospodarka łowiecka. Ścieżka została wyposażona w szereg elementów dydaktycznych i rekreacyjnych. Trasa ścieżki przebiega przez ambonę łowiecką, leśniczówkę, budki lęgowe i drzewa dziuplaste oraz źródłisko.

„Kisielin”

Jest to ścieżka dydaktyczna przy leśniczówce w Starym Kisielinie. Do wyboru są tu dwie trasy:

- krótsza ok. 2 km dla dzieci młodszych
- dłuższa ok. 4 km dla młodzieży starszej i dorosłych.

Na początku trasy, przy leśniczówce umieszczono punkt dydaktyczny, gdzie na oprawionych tablicach znajdują się informacje o lesie. Tam także przygotowano miejsce na odpoczynek i na ognisko. Dodatkowo przy leśniczówce utworzono Sanatorium dla Zwierząt Dziko Żyjących, które znajdują tutaj opiekę i schronienie na czas choroby. Jest także do obejrzenia wystawa sprzętu leśnego stosowanego dawniej i dziś oraz mini arboretum z ozdobnymi gatunkami drzew i krzewów. Trasa ścieżki obejmuje 14 przystanków tematycznych, które charakteryzują gospodarkę leśną i walory

przyrodnicze okolicznych lasów. Trasa ścieżki przebiega m.in. przez leśniczówkę, mrowiska, punkt monitoringu technicznego powietrza, wieżę obserwacyjną p.poż.

„Laski”

Ścieżka ta wytyczona jest na terenie rezerwatu „Laski”. Długość ścieżki wynosi 2 km, a czas przejścia około półtorej godziny. Na trasie zlokalizowano 10 przystanków tematycznych z tablicami informacyjnymi. Trasa wiedzie przez rezerwat utworzony dla ochrony naturalnego lasu liściastego. Przewodnikami po ścieżce są leśniczy i podleśniczy leśnictwa Laski.

„Do wieży”

Ścieżka prowadzi dwoma niezależnymi szlakami do zabytkowej, murowanej wieży p.pożarowej, zbudowanej na najwyższym wzniesieniu tych okolic, czyli na Kosowej Górze. Jeden ze szlaków ścieżki rozpoczyna się w pobliżu siedziby nadleśnictwa, przy której powstaje mini arboretum gatunków iglastych. Drugim szlakiem zaopatrzonym w ciekawe tablice edukacyjne można wędrować od Amfiteatru w Zielonej Górze. Oba szlaki mają łącznie około 5 km długości.

2.2.2. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku

Warunkiem zapewniającym Polsce miejsce w zjednoczonej Europie powinno być podnoszenie stanu świadomości ekologicznej mieszkańców. Konieczne będzie rozwiązywanie problemów wywołanych urbanizacją, motoryzacją, nadmierną eksploatacją ekosystemów. Dbając o rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu zielonogórskiego, cel do 2011 roku brzmi:

Cel do 2011 r. :

Zapewnienie maksymalnej ochrony środowiska, oszczędnego gospodarowania i korzystania z jego zasobów poprzez wykształcenie u mieszkańców postawy przyjaznej środowisku

Powyższy cel wpisuje się w podstawowe cele sformułowane w Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej.

Należy zadbać aby został on osiągnięty zarówno wśród młodego pokolenia, jak i u ludzi dorosłych, pracujących, określonych grup zawodowych. Dlatego strategii realizacji ogólnego celu zogniskowano wokół dwóch zagadnień:

- edukacja ekologiczna w szkolnictwie,
- edukacja ekologiczna dorosłych.

Edukacja ekologiczna w formalnym systemie kształcenia

Formalny system kształcenia obejmuje wychowanie przedszkolne, szkolnictwo podstawowe i ponadpodstawowe oraz szkolnictwo wyższe.

Rozporządzenie MEN z dn. 15.02. 1999 dotyczące podstawy programowej kształcenia ogólnego określa podstawowe zadania szkoły w zakresie nauczania, umiejętności i pracy wychowawczej uwzględniając w nich działania mające na celu wzrost świadomości ekologicznej uczniów.

Rozporządzenie to wprowadza również obok przedmiotów i bloków przedmiotowych realizację ścieżki międzyprzedmiotowej. Wymóg ten do 2003 roku obejmował tylko szkoły podstawowe i gimnazja, od 2003 roku obejmie również szkoły średnie. Jedną ze ścieżek interdyscyplinarnych jest edukacja ekologiczna. Tematyka ekologiczna stanowi element wielu przedmiotów a jej właściwa realizacja zależy przede wszystkim od zaangażowania nauczycieli, od ich znajomości najważniejszych problemów gminy i powiatu.

Jednym z głównych problemów w powiecie zielonogórskim jest emisja niska, gospodarka odpadami oraz gospodarka wodno-ściekowa. Stąd ważnym zadaniem jest wprowadzanie do programów szkolnych zagadnień związanych z edukacją ekologiczną ze szczególnym uwzględnieniem stosowania ekologicznych źródeł energii, selektywnej zbiórki odpadów, właściwej gospodarki wodno-ściekowej. Zadaniem nauczyciela w szeroko pojętej edukacji ekologicznej jest:

- kształtowanie u ucznia postawy odpowiedzialności za stan środowiska,
- zachęcanie ucznia do prowadzenia własnych obserwacji, badań i analizy środowiska,
- kształtowanie umiejętności rozwiązywania problemów zgodnie z posiadaną wiedzą,
- umożliwienie dzieciom i młodzieży podejmowania praktycznych działań na rzecz ochrony środowiska w ich otoczeniu.

Nauczyciele podejmujący się realizacji zagadnień związanych z edukacją ekologiczną na terenie gmin powiatu powinni nie tylko współpracować między sobą tworząc wspólne Programy edukacji ekologicznej dla szkół gminy, ale również powinni kontynuować dotychczasową współpracę z instytucjami wspierającymi lub prowadzącymi taką działalność:

- Starostwo Powiatowe,
- LOP,
- Nadleśnictwa.

Kierunki działań

- Aktywna edukacja ekologiczna młodzieży w formalnym systemie kształcenia
- Wspieranie działań edukacji szkolnej przez instytucje samorządowe i państwowe.

Pozaszkolna edukacja ekologiczna

Nadal rozwijana powinna być edukacja leśno-przyrodnicza prowadzona przez pracowników Lasów Państwowych przy współdziałaniu jednostek samorządu terytorialnego, kół łowieckich itp. Warto byłoby zinwentaryzować istniejące obiekty i poszerzyć liczbę miejsc do prowadzenia edukacji przyrodniczej o istniejące na terenie powiatu liczne założenia parkowo-pałacowe, rozbudować system ścieżek ekologicznych.

Powiat zielonogórski to również obszar dający możliwości dla rozwoju turystyki i wypoczynku (ekoturystyki, agroturystyki). Niewłaściwie organizowana masowa turystyka i rekreacja negatywnie oddziałuje na środowisko, zatem konieczne jest objęcie edukacją ekologiczną zarówno organizatorów turystyki i wypoczynku, osób korzystających z oferowanych usług, jak i ludność mieszkającą na terenach cennych przyrodniczo.

Równie istotna jest kwestia edukacji w miejscu pracy, ponieważ większość czynnych zawodowo osób ma mniej lub bardziej bezpośredni wpływ na stan środowiska.

Nowym i ważnym wezwaniem dla edukacji jest zmieniająca się pozycja polskiego rolnictwa i wsi w procesie integracji z UE. Przemianom tym musi towarzyszyć zwiększenie świadomości ekologicznej rolników i zachowanie tradycji przyjaznego dla środowiska rolnictwa.

Zdecydowanie największy wpływ na poziom wiedzy o stanie środowiska naturalnego mają media. Najczęściej wskazywanym źródłem informacji o problemach ochrony środowiska jest telewizja, radio i prasa. W kolejnych latach rosnąć będzie rola mediów lokalnych w procesie informowania i edukowania społeczeństwa. Dlatego istotne znaczenie ma sposób przekazywanych informacji: tematyczne programy publicystyczne, cykle artykułów, reklama społeczna promująca działania przyjazne środowisku, książki, foldery.

Kierunki działań

- Aktywna edukacja ekologiczna na terenach obszarów chronionych i innych cennych przyrodniczo
- Podnoszenie świadomości ekologicznej rolników, organizatorów turystyki i agroturystyki
- Edukacja ekologiczna w miejscu pracy
- Promowanie przez środki masowego przekazu stylu życia i zachowań przyjaznych środowisku
- Zapewnienie społeczeństwu niezbędnych informacji o stanie środowiska naturalnego

Ścieżki edukacyjno-informacyjne

Pomimo istnienia na terenie powiatu zielonogórskiego szeregu ścieżek edukacyjnych brakuje na nich odpowiedniego oznakowania. Ponadto planuje się uzupełnienie ścieżek w tablice informacyjne – tabela 2.4.

Tabela 2.4. Planowane zagospodarowanie turystyczne w zakresie znakowania ścieżek edukacyjnych i umieszczania tablic informacyjnych na terenie powiatu zielonogórskiego

Gmina	Znakowanie ścieżek edukacyjno-informacyjnych	Dł. ścieżki [km]	tablice informacyjne [szt]
Babimost	Laski	2	Remont i zakup nowych plansz na ścieżkę edukacyjną
Zielona Góra	Do wieży	5	Rozbudowa ścieżki

2.3. Współpraca w ramach wdrażania Programu

Współpraca z gminami, sąsiednimi powiatami i województwami

Powiat zielonogórski, zajmujący największą część województwa lubuskiego graniczy z 5 powiatami (świebodzińskim, krośnieńskim, żarskim, żagańskim i nowosolskim) województwa lubuskiego oraz z powiatem wolsztyńskim wchodzącym w skład województwa wielkopolskiego.

W skład powiatu zielonogórskiego wchodzi 10 gmin, stąd skuteczność różnorodnych działań w tym również działań z zakresu ochrony środowiska zależy od współpracy Starostwa ze wszystkimi gminami powiatu, z sąsiednimi powiatami, również tymi, które wchodzi w skład innych województw. Z uwagi na bliskość położenia względem granicy niemieckiej ważna jest również współpraca z zachodnim sąsiadem w szczególności z Brandenburgią.

Z kolei dzięki przynależności wszystkich gmin powiatu zielonogórskiego do Stowarzyszenia Gmin Rzeczypospolitej Polskiej **Euregion Sprewa-Nysa-Bóbr** z siedzibą w Gubinie istnieje możliwość starania się przez powiat o fundusze europejskie celem realizowania lokalnych inwestycji w zakresie m.in. ochrony środowiska.

Konieczność współpracy zostaje podkreślona w „Strategii rozwoju powiatu zielonogórskiego”, gdzie misją powiatu jest „wzrost poziomu życia mieszkańców i zapewnienie silnej pozycji powiatu na zewnątrz dzięki rozwojowi potencjału ludzkiego, gospodarczego, technologicznego, kulturalnego i ekologicznego oraz mądrego wykorzystania walorów położenia geograficznego, procesu integracji europejskiej, efektów współpracy transgraniczno-regionalnej i atutów środowiska przyrodniczego.” Integracja i promocja gmin powiatu powinna odbywać się za pośrednictwem „Starostwa Powiatowego, występującego w roli inspiratora, mentora, koordynatora oraz przy ścisłej współpracy z władzami i samorządem szczebla wojewódzkiego” (za Strategią).

Również w „Strategii rozwoju województwa lubuskiego”, wskazuje się na **wszechstronną współpracę transgraniczną** (jeden z celów).

Konieczność współpracy jest ważna przy chociażby poprawie stanu czystości rzek, które mogą przepływać przez powiat zielonogórski a zanieczyszczenia jakie niosą mogą mieć swoje źródło poza powiatem a nawet województwem. Stąd działania, które mają poprawić stan czystości rzek w powiecie powinny obejmować swym zasięgiem całe zlewnie.

Współpraca z sąsiednimi powiatami a dalej województwami powinna dotyczyć również:

- Tworzenia obszarów chronionych oraz wdrażanie systemu Natura 2000
- Rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa: restrukturyzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- Modernizacji infrastruktury i urządzeń melioracyjnych
- Systemu powiązań komunikacyjnych: budowa i modernizacja głównych korytarzy transportowych (drogi krajowe).

Te działania realizowane są w powiecie poprzez m.in. przynależność gmin powiatu do różnych Związków Gmin.

Współpraca ze Związkami Gmin i samorządami gminnymi

Jak już wspomniano wszystkie gminy powiatu należą do Stowarzyszenia Gmin Rzeczypospolitej Polskiej **Euregion Sprewa-Nysa-Bóbr** z siedzibą w Gubinie, którego celem jest również współpraca z zachodnim sąsiadem w zakresie ekologii. Ponadto Miasto i Gmina Babimost oraz Kargowa (również

kilka innych gmin spoza powiatu zielonogórskiego) należą do Stowarzyszenia Gmin RP **Region Kozła**, którego celem jest m.in.:

- koordynacja wspólnych projektów gospodarczych, takich jak: lotnisko, linie autobusowe, autostrada, wysypisko itp.
- aktywne oczyszczanie rzeki Obry
- organizacja i współuczestnictwo w ruchu turystycznym,
- przygotowanie tras i informacji turystycznych, ścieżek rowerowych, programów agroturystyki.

Gminy Bojadła i Trzebiechów należą do **Związku Gmin Wiejskich RP** w Poznaniu, którego celem jest zajmowanie wspólnego stanowiska i zgłaszanie wniosków do komisji wspólnej rządu i samorządu w kwestiach finansowych dotyczących np. finansów oświaty, pozyskiwania dochodów własnych dla samorządów.

Gmina Świdnica oraz Miasto i Gmina Nowogród Bobrz. są członkami (obok Brzeźnicy i Bobrowic) **Związku Nadbobrzańskich Gmin Ekologicznych**. Zadaniem Związku jest wspólne rozwiązywanie zagadnień dotyczących ochrony naturalnego środowiska ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki odpadami.

Powiat przynależy do Związku Powiatów Polskich.

Do głównych kompetencji samorządu gminnego w zakresie ochrony środowiska należy:

- gospodarka odpadami komunalnymi,
- zaopatrzenie w wodę dla celów komunalnych,
- oczyszczanie ścieków komunalnych,
- tworzenie prawa miejscowego w zakresie gospodarki przestrzennej,
- tworzenie niektórych obszarów chronionych,
- ochrona i tworzenie terenów zieleni miejskiej i parkowej,
- wydawanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
- prowadzenie kampanii i programów edukacyjnych.

W rozdziałach od 2 do 4, w ramach zagadnienia edukacji ekologicznej podano wiele działań, których wdrożenie wymaga uczestnictwa gmin. Do nich należą przede wszystkim zadania z zakresu: gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami komunalnymi, zbiórki odpadów niebezpiecznych (szczegóły w planie gospodarki odpadami dla powiatu zielonogórskiego). Bardzo ważnym tematem będzie edukacja ekologiczna, gdzie udział gmin będzie ściśle sprecyzowany poprzez zdefiniowanie form współpracy zarówno z władzami powiatu, województwa, jak i pozarządowymi organizacjami ekologicznymi.

Współpraca z instytucjami finansującymi działania z zakresu ochrony środowiska

Posiadanie odpowiednich środków finansowych jest bardzo ważnym warunkiem wdrożenia programu ochrony środowiska. Pochodzenie tych środków może być różnorodne. W Polsce od początku lat dziewięćdziesiątych funkcjonuje zintegrowany system finansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska.

Podstawę tego systemu stanowią przede wszystkim fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, funkcjonujące obecnie na czterech poziomach administracji państwowej. Fundusze te gromadzą wpływy z opłat płaconych przez podmioty gospodarcze za korzystanie ze środowiska (emisję zanieczyszczeń do powietrza, zrzut ścieków, pobór wody, składowanie odpadów) oraz z kar nakładanych za przekraczanie wymogów ochrony środowiska.

Zebrane środki i fundusze przeznaczają na dofinansowywanie, głównie w formie dotacji i preferencyjnych pożyczek, proekologicznych przedsięwzięć, podejmowanych przede wszystkim przez samorządy lokalne i podmioty gospodarcze.

System ten uzupełniają banki komercyjne, z Bankiem Ochrony Środowiska na czele, fundacja Ekofundusz, wydatkująca środki pochodzące z tzw. ekokonwersji, czyli zamiany zagranicznego długu polskiego na krajowe wydatki proekologiczne, realizowana także w innych formach pomocy zagranicznej, fundusze inwestycyjne, towarzystwa leasingowe, a wreszcie budżet centralny i budżety lokalne.

System ten podlega ciągłym przemianom, pojawiają się nowe źródła finansowania, zmieniają się ich udziały w łącznych wydatkach na ochronę środowiska w Polsce, rozszerzają się formy finansowania ochrony środowiska.

W latach 1999-2000 podjęto w Komisji Europejskiej zasadnicze prace nad uruchomieniem trzech **programów przedakcesyjnych**: PHARE 2 (dotyczący rozwoju instytucjonalnego oraz wsparcia inwestycyjnego), ISPA (dotyczący przedsięwzięć ochrony środowiska i transportu), SAPARD (dotyczący rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich).

Po wejściu do Unii Europejskiej uzyskamy dostęp do znacznie większych funduszy pomocowych, w postaci funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w ramach których miasta (obszary zurbanizowane) otrzymają duże środki na rozwiązanie swych problemów środowiskowych, być może przekraczające zdolności absorpcyjne samorządów, a procedury ich wykorzystania są bardzo skomplikowane. W trakcie programowania Funduszu Spójności i Sektorowego Programu Operacyjnego, większy udział przypisano tym rodzajom działań, które są realizowane w ramach programu ISPA (poprzednika Funduszu Spójności). W praktyce jednak istnieją zewnętrzne uwarunkowania, które znacznie ograniczają możliwość absorpcji tych środków. Taką trudnością jest wielkość projektów (10 mln Euro). W sferze oczyszczania ścieków i budowy kanalizacji tak duże projekty są możliwe (co pokazała ISPA), ale w przypadku uzdatniania wody, gospodarki odpadami czy ochrony powietrza takie projekty są trudne do zorganizowania siłami jednej gminy. Dlatego należy szukać rozwiązań polegających na tworzeniu projektów o charakterze zintegrowanym, tzn. łączącym w jednym projekcie kilka zagadnień (np. ponadgminne inwestycje w zakresie gospodarki odpadami, ochrona wód w układzie zlewniowym, itp.)

Współpraca z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) w rozwoju przedsiębiorczości na wsi spełnia rolę znaczącą. ARiMR bierze udział we wspieraniu rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej poprzez:

- dopłaty do oprocentowania kredytu w ramach linii na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym i usługach dla rolnictwa
- realizację przedsięwzięć objętych branżowym programem restrukturyzacji i modernizacji mleczarstwa
- realizację przedsięwzięć objętych branżowym programem restrukturyzacji i modernizacji produkcji mięsa
- wspieranie realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych tworzących nowe, stałe miejsca pracy w działalnościach pozarolniczych w gminach wiejskich oraz gminach miejsko-wiejskich gwarantujących zatrudnienie ludności wiejskiej
- wspieranie rozwoju usług mechanicznych w ramach realizacji branżowego programu wspólnego użytkowania maszyn rolniczych
- udzielanie rolnikom zainteresowanym prowadzeniem działalności agroturystycznej w gospodarstwie rolnym pomocy finansowej w formie dopłat do oprocentowania kredytu w ramach linii na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym i usługach dla rolnictwa
- pożyczki na tworzenie nowych miejsc pracy w działalnościach pozarolniczych
- dofinansowanie działalności związanej z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych

Współpraca z pozarządowymi organizacjami ekologicznymi (POE)

Organizacje pozarządowe coraz częściej biorą udział w pracach nad programami ochrony środowiska, a przede wszystkim w działaniach związanych z edukacją i informacją ekologiczną.

Z punktu widzenia władz powiatowych, pozarządowe organizacje ekologiczne mogą spełniać następujące zadania:

- wyjaśniać znaczenie działań, mających na celu ochronę przyrody i środowiska,
- reprezentować opinie społeczeństwa szczególnie w przypadku, gdy cieszą się szerokim poparciem społecznym

- brać udział w komunikacji środowiskowej, edukacji ekologicznej i promowaniu zrównoważonego rozwoju,
- zabiegać o coraz to większe poparcie opinii publicznej dla polityki władz powiatowych i wojewódzkich w zakresie ochrony środowiska,
- stanowić przeciwwagę dla interesów, które brane są pod uwagę w procesie podejmowania decyzji dotyczących środowiska naturalnego,
- brać udział w opracowywaniu i wdrażaniu programu ochrony środowiska,
- wносить wiedzę oraz dostarczać alternatywne ekspertyzy przydatne w procesie opracowywania polityki ochrony środowiska i podejmowania decyzji

Oczekuje się, że organizacje ekologiczne, w oparciu o własne siły, wykażą inicjatywę ukierunkowaną na mieszkańców i placówki edukacyjne, takie jak szkoły podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne, aby rozszerzyć edukację ekologiczną nastawioną na podniesienie świadomości ekologicznej oraz wdrożyć projekty pilotażowe i specjalne programy realizowane w ścisłej współpracy z samorządem wojewódzkim i samorządami gminnymi.

W układzie sił - pozarządowe organizacje ekologiczne mają określoną pozycję (tworzą oddzielną siłę). Przeniesienie swojego wpływu na politykę ochrony środowiska i możliwości zmian np. decyzji dot. inwestycji ważnych w skali regionu, stanowi zagrożenie dla efektywnego działania organizacji.

3. OCHRONA DZIEDZICTWA PRZYRODNICZEGO I RACJONALNE UŻYTKOWANIE ZASOBÓW PRZYRODY

Poprawa środowiska i jakości życia mieszkańców wynika z założeń VI Programu działań Wspólnoty Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska na lata 2001 – 2010. W Polsce, podstawowymi działaniami ukierunkowanymi na zdobycie ww. celu będzie:

- zwiększenie lesistości z 28,5% (2001rok) do 30% (2020 rok), a w dalszej perspektywie do 32 – 33%,
- włączenie wyznaczonych obszarów do europejskiej sieci NATURA 2000,
- ochrona terenów wodno-błotnych,
- poprawa stanu czystości wód powierzchniowych.

3.1. Ochrona przyrody i krajobrazu

3.1.1. Stan wyjściowy

Głównymi atutami środowiskowymi powiatu zielonogórskiego są wysokie walory krajobrazowe wiążące się z obecnością lasów, wód powierzchniowych stojących i płynących oraz urozmaiconą rzeźbą. Teren ten wyróżnia się zróżnicowaniem siedliskowym i znaczną bioróżnorodnością. W obrębie powiatu zielonogórskiego powierzchnia obszarów prawnie chronionych stanowi 33,9 % ogólnej powierzchni powiatu (GUS, 2003). Jest to wartość niższa od wartości dla całego województwa (37,4 %), oraz średnia w porównaniu z innymi powiatami województwa lubuskiego. Powiat mieści się jednak w granicach średniej krajowej, która wynosi 33,1%. Istnieją tu również rezerваты przyrody, o łącznej powierzchni 186,6 ha, obszary chronionego krajobrazu (570 55 ha), a także użytki ekologiczne, zajmujące obszar 419,2 ha. Poza tym w obrębie omawianego obszaru znajduje się 327 pomników przyrody.

3.1.2. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku

W zakresie ochrony przyrody podstawowymi aktami prawnymi w UE są Dyrektywa Siedliskowa (dyrektywa Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory) i Dyrektywa Ptasia (dyrektywa Rady 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków). Mają one na celu utrzymanie różnorodności biologicznej państw członkowskich poprzez ochronę najcenniejszych siedlisk oraz gatunków fauny i flory na ich terytorium.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez utworzenie spójnej Europejskiej sieci ekologicznej pod nazwą Natura 2000, złożonej z tzw. Specjalnych Obszarów Ochrony (SOO), wytypowanych na podstawie Dyrektywy Siedliskowej i Obszarów Specjalnej Ochrony (OSO) wytypowanych na podstawie Dyrektywy Ptasiej.

Cele do 2011 r.:

1.	Rozwój i bieżąca ochrona obszarów i obiektów cennych przyrodniczo, w tym wdrożenie systemu NATURA 2000
2.	Ochrona walorów krajobrazu rekreacyjnego i rolniczego
3.	Wzrost świadomości społeczeństwa w zakresie ochrony przyrody

Obszary i obiekty prawnie chronione

W powiecie zielonogórskim obszarami przewidzianymi do włączenia do sieci NATURA 2000 są: Krośnieńska Dolina Odry, Kargowskie Zakola oraz Dolina Leniwej Obry (Północno-wschodnia część powiatu).

Tabela 3.1. Obszary proponowane do sieci Natura 2000 w Polsce

Lp.	Nazwa obszaru	Pow. w ha
1	Dolina Leniwej Obry	8 202
2	Krośnieńska Dolina Odry	17 144
3	Kargowskie Zakola	3 048

Obszary te otrzymają status międzynarodowy, a na państwo zostanie nałożony obowiązek skutecznej ochrony przyrody w ich obrębie oraz konieczność stałego monitoringu stanu przyrody. Wdrożenie sieci obszarów NATURA 2000 wg PEP planowane jest do 2005 roku.

Równocześnie istniejący na terenie powiatu Gryzyski Park Krajobrazowy nie posiada planu ochrony (do 2006) a według ustawy parki narodowe, rezerваты przyrody i parki krajobrazowe muszą go mieć.

Potrzeba inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej pozostałych gmin powiatu wynika z zapisów Programu Wykonawczego do II PEP, który wskazuje na konieczność wsparcia prac badawczych dotyczących stanu polskiej przyrody i bioróżnorodności oraz rozpoznania zagrożeń różnorodności biologicznej. Celem prac inwentaryzacyjnych jest dostarczenie informacji o środowisku przyrodniczym dla prac planistycznych (plany zagospodarowania przestrzennego) a jednocześnie rozpoznanie walorów środowiska. Uzyskane w ten sposób dane będą stanowić podstawę objęcia ochroną obszarów i obiektów o wysokich walorach przyrodniczych. Opracowania inwentaryzacyjne stanowić będą również cenną pomoc w kształtowaniu podstaw świadomości ekologicznej społeczności lokalnej.

Wszystkie gminy powiatu posiadają inwentaryzację przyrodniczą.

Planowane formy ochrony przyrody w powiecie

Trzebiechów

- Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Ujście Obrzycy”, będący fragmentem doliny Odry w rejonie ujścia Obrzycy. Obszar ten jest przede wszystkim ostoją ptaków.(150 ha)
- Użytki ekologiczne pomiędzy Radowicami a Podlegórzem na pasie wzgórz sandrowych (3,70 ha)

Zabór

- Propozycja objęcia ochroną 15 drzew i utworzenia użytków ekologicznych terenów w Zaborze, Tarnawie i w Łazie

W *gminie Bojadła* konieczne jest dokonanie przeglądu gminy w celu wyszukania obiektów do objęcia ich ochroną. Istniejące parki podworskie należy utrzymywać w należytym stanie i poddawać pielęgnacji. Łąki nadodrzańskie należy chronić przed zabudową i przeinwestowaniem.

W *gminie Świdnica oraz Trzebiechów* konieczne jest objęcie ochroną założeń pałacowych.

W ankietach z Nadleśnictw wskazano również tereny do objęcia ochroną pomnikową :

- 3 drzewa w gminie Nowogród Bobrzański Nadleśnictwo Krzystkowice
- ponadto użytki obejmujące tereny bagienne Nadleśnictwa Krzystkowice (Leśnictwo Podgórzycze, Nowogród Bobrzański, Włostów, Łagoda, Kotowice, Marcinów) – 21 ha.

Mając na względzie Program ochrony środowiska dla woj. lubuskiego przyjęto następujące kierunki działań :

Kierunki działań

- Wdrożenie systemu NATURA 2000
- Aktualizacja inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej
- Bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych
- Tworzenie nowych obszarów i obiektów chronionych
- Ekspozowanie zabytków i ciekawych miejsc pod względem architektonicznym i krajobrazowym

- Umieszczanie na stronach internetowych gmin i starostwa danych dotyczących obszarów i obiektów chronionych

Krajobraz rolniczy i tereny turystyczne

Polityka ekologiczna państwa zakłada wsparcie tradycyjnych praktyk gospodarczych na obszarach wiejskich oraz rolnictwa ekologicznego i zintegrowanego (wspieranie form rolnictwa stosującego metody produkcji nie naruszającego równowagi przyrodniczej) oraz działań na rzecz utrzymania urozmaiconego krajobrazu rolniczego.

Na obszarach rolniczych powiatu nadchodzące lata będą się charakteryzowały:

- wzrostem intensywności rolnictwa,
- zwiększaniem się liczby dużych, towarowych, wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych,
- rozwojem małych gospodarstw jako gospodarstw ekologicznych,
- rozwojem gospodarstw agroturystycznych
- rozwojem bazy turystycznej i agroturystycznej oraz infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej.

Taki kierunek rozwoju powiatu może mieć istotny wpływ na jego walory przyrodnicze, ich degradację i przekształcanie.

Dla powiatu zielonogórskiego zakłada się w dalszych latach wsparcie rozwoju agroturystyki i ekoturystyki. W większości gmin, ważnym zadaniem będzie zapewnienie warunków do ochrony zasobów przyrodniczych, walorów kulturowych i krajobrazowych, przy jednoczesnym zapewnieniu możliwości wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców i turystów. Na terenach tych rekreacja i turystyka będą przebiegały w sposób zorganizowany, a obiekty będą spełniały wymogi ochrony środowiska.

Kierunki działań

- Rozwój tradycyjnych form gospodarowania (rolnictwo ekologiczne, ekoturystyka, agroturystyka), które będą sprzyjały zachowaniu trwałości zasobów przyrodniczych poszczególnych gmin
- przestrzeganie wymagań ochrony środowiska w stosunku do nowo powstających obiektów turystycznych i rekreacyjnych
- Ochrona obiektów cennych przyrodniczo oraz zapewnienie do nich selektywnego dostępu; ochrona tych terenów przed zainwestowaniem i tzw. dzikim zagospodarowaniem
- Budowa i rozwój ścieżek rowerowych

Edukacja ekologiczna

Teren powiatu zielonogórskiego charakteryzuje się wysokimi walorami turystycznymi. Sprzyjające warunki do branży turystyki i rekreacji stanowią jednocześnie największe zagrożenie dla tych obszarów. Kolejnym zagrożeniem jest gospodarka rolna i związane z nią sploty powierzchniowe substancji biogennych.

Ważnym zadaniem będzie zapewnienie możliwości mieszkania, pracy oraz wypoczynku i rekreacji mieszkańcom powiatu przy jednoczesnym zabezpieczeniu warunków dla właściwej ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych poprzez odpowiednie udostępnianie obiektów i obszarów chronionych oraz wykreowanie właściwych zachowań społeczeństwa w zakresie ochrony przyrody. Wskazane jest tworzenie ścieżek przyrodniczo-edukacyjnych .

Rozwijanie edukacji i wymiany informacji w celu podnoszenia społecznej świadomości celów i potrzeb w dziedzinie ochrony przyrody i bioróżnorodności, a także związanych z działaniami w tej sferze nie tylko kosztów, ale również korzyści jest jednym z zadań określonych w programie wykonawczym do II PEP.

Kierunki działań

- Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży szkolnej
- Promowanie istniejących form ochrony przyrody i miejsc cennych przyrodniczo
- Rozwój systemu ścieżek przyrodniczo-edukacyjnych

3.2. Ochrona lasów

3.2.1. Stan wyjściowy

Na terenie powiatu zielonogórskiego grunty leśne zajmują 51,5 % ogółu powierzchni powiatu. Jest to wartość wyższa od wartości dla województwa lubuskiego (48,2 %), sytuując omawiany powiat w grupie powiatów o najwyższym wskaźniku lesistości. Grunty leśne prywatne i gminne zajmują obszar 1533 ha, co stanowi 1,84 % ogólnej powierzchni leśnej powiatu.

Najwyższy wskaźnik lesistości, czyli pow. 55%, wykazują gminy położone w obrębie Borów Zielonogórskich: Świdnica, Nowogród Bobrzański, Zielona Góra. Najmniejszą powierzchnię lasów i najniższy wskaźnik lesistości (26,47 %) charakteryzuje gminę Trzebiechów. Generalnie w sześciu z dziesięciu gmin powiatu wartość wskaźnika lesistości jest wyższa od wartości dla województwa lubuskiego. Obszar powiatu znajduje się w granicach 8 nadleśnictw: Babimost, Krzystkowice, Przytok, Sława Śląska, Sulechów, Wolsztyn, Zielona Góra. Na obszarze powiatu zielonogórskiego przeważają siedliska borowe, gdzie udział sosny wynosi co najmniej 80 %.

3.2.2. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku

Cele do 2011:

1. **Zachowanie i zwiększanie istniejących zasobów leśnych**
2. **Wzrost różnorodności biologicznej systemów leśnych**
3. **Poprawa stanu zdrowotnego lasów**

Jednym z celów wymienianych w „Strategii powiatu zielonogórskiego” jest „Zwiększenie wydatków budżetowych na gospodarkę rolną”, co związane jest z położeniem nacisku na promowanie powiatu ze względu na nieskażone lasy.

W gminie Trzebiechów wskazane jest zalesianie terenów o niskiej bonitacji oraz wprowadzanie zadrzewień przydrożnych i śródpolnych. Najwięcej terenów pod zalesienia znajduje się w sołectwie Głuchów i Ostrzyce (ogółem jest to około 600ha).

W gminie Zabór planuje się dalsze zalesianie terenów na użytkach o słabej bonitacji.

Nadleśnictwo Przytok posiada w swoich planach przygotowanie planu odnowień i zalesień na okres 10 lat, obejmujący dokonanie odnowienia przy rębniach częściowych, posadzenia produkcyjne, dolesienie terenów oraz dokonywanie zrębów bieżących.

Również Nadleśnictwo Wolsztyn i Babimost planuje zalesianie gruntów nierolnych. Ponadto wzbogacanie gatunków zwierząt leśnych (Nadleśnictwo Babimost).

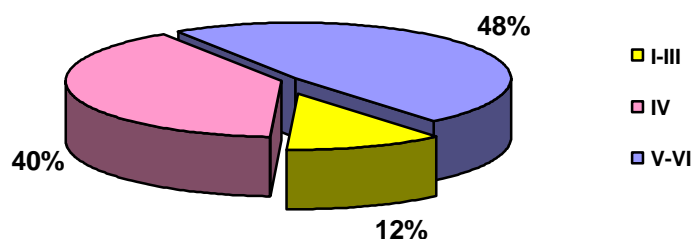
Kierunki działań

- Lokalizacja zalesień i zadrzewień zgodnie z planami zagospodarowania przestrzennego, w tym kształtowanie granicy rolno-leśnej.
- Systematyczne zalesianie gruntów nieprzydatnych rolniczo (zgodnie z ustawą), terenów zdegradowanych, zdewastowanych oraz obszarów narażonych na erozję wodną i wietrzną
- Ograniczanie monokultur sosnowych
- Stały monitoring środowiska leśnego w celu przeciwdziałania stanom niepożądanym (pożary, choroby, szkody przemysłowe, degradacja)
- Zwiększenie różnorodności gatunkowej lasów i bieżąca ochrona istniejących kompleksów leśnych
- Odtworzenie śródleśnych zbiorników retencyjnych, wykorzystujących istniejące ciek wodne w celu powstrzymania procesów degradacji stosunków wodnych
- Edukacja ekologiczna w zakresie wzbogacania i racjonalnego użytkowania zasobów leśnych (zwiększenie różnorodności gatunkowej szczególnie w nasadzeniach porolnych)

3.3. Ochrona gleb

3.3.1. Stan wyjściowy

Jakościowo gleby użytkowane rolniczo powiatu zielonogórskiego, nie odbiegają od jakości gleb całego województwa lubuskiego: 48 % stanowią grunty bardzo słabe (V-VI klasa bonitacyjna), 40 % -średnie, natomiast pozostałe 10 % to gleby I-III klasy bonitacyjnej, czyli od średnio-dobrych do najlepszych.

Ryc. 3.1 Klasyfikacja gleb użytkowanych rolniczo w powiecie zielonogórskim w 2000 roku

W powiecie dominują gleby kwaśne z wysokimi potrzebami wapnowania. Gleby powiatu można uznać za zasobne w przyswajalny fosfor (tylko 4,1 % to gleby o bardzo niskiej zawartości). Udział gleb o bardzo niskiej i niskiej zawartości potasu wynosi 52,2 %, z czego wynika konieczność nawożenia. Podobnie jest w przypadku przyswajalnego magnezu- 45 % użytków rolnych charakteryzuje się jego bardzo niską i niską zawartością.

Wśród potencjalnych zagrożeń gleb na terenie powiatu zielonogórskiego należy wymienić:

- Zły stan utrzymania systemu melioracji podstawowej i szczegółowej
- Zanieczyszczenie gleb wywołane odcinkami dróg o dużym natężeniu ruchu pojazdów
- Zanieczyszczenia gleb związane z gospodarką rolną
- Zagrożenie erozją wietrzną, wąwozową i wodną
- Nieuporządkowana gospodarka ściekowa

3.3.2. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku

Cel do 2011:

Właściwe użytkowanie istniejących zasobów glebowych, ich ochrona i rekultywacja

Ochrona gleb oraz utrzymanie najlepszych walorów produkcyjnych dotyczy na terenie powiatu wszystkim gmin, a zwłaszcza tych, których przyszłość wiąże się z rozwojem rolnictwa ekologicznego: Czerwieńsk, Nowogród Bobrzański i Bojadła.

Wg art. 109 ust. 2 Prawa Ochrony Środowiska, w zakresie obowiązków Starosty leży prowadzenie okresowych badań jakości gleby i ziemi. Natomiast zakres i sposób prowadzenia tych badań może określić Minister właściwy ds. środowiska w drodze rozporządzenia.

Starosta prowadzi także corocznie aktualizowany rejestr zawierający informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenia standardów jakości gleby lub ziemi, z wyszczególnieniem obszarów, na których obowiązek rekultywacji obciąża starostę (Art. 110 POŚ). Kolejność realizowania przez starostę zadań w zakresie rekultywacji powierzchni ziemi określają powiatowe programy ochrony środowiska (art. 112 POŚ).

Racjonalne wykorzystanie zasobów gleb, zwłaszcza w ujęciu długookresowym, powinno polegać na:

- lepszym dostosowaniu do naturalnego, biologicznego potencjału gleb, formy ich zagospodarowania oraz kierunków i intensywności produkcji
- zagospodarowaniu gleb w sposób, który odpowiada w pełni ich przyrodniczym walorom i klasie bonitacyjnej,

Jednym z celów operacyjnych w „Strategii powiatu.....” jest „wzrost poziomu wykształcenia ludności wiejskiej”, a co za tym idzie podnoszenie świadomości ekologicznej. W ramach tych działań w pierwszej kolejności prowadzone będą działania z zakresu edukacji ekologicznej rolników, mające na celu uświadomienie konsekwencji nieprawidłowej gospodarki rolnej i wskazanie właściwych rozwiązań. Istotnym kierunkiem działań będzie wdrażanie i upowszechnianie *Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej (KDPR)*.

Znaczącej poprawie ulegnie świadomość ekologiczna mieszkańców. Marginalizacji ulegnie zjawisko dzikich wysypisk, wypalania łąk i ściernisk, wprowadzania ścieków do gruntów, wyrzucania odpadów.

Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa spowoduje, że coraz silniej popierane będzie rolnictwo ekologiczne. Szczególnie na obszarach o cennych walorach przyrodniczych i w ich bezpośrednim sąsiedztwie.

Stopniowo odstępować się będzie od bezściółkowej hodowli bydła, propagując hodowlę ściółkową, dostarczającą obornika, ważnego składnika strukturotwórczego gleby. Preferowane będzie:

- wprowadzanie racjonalnego nawożenia, uwzględniającego konieczność przeciwdziałania stratom materii organicznej gleb przez możliwe szerokie zastosowanie obornika i humusotwórczych upraw, poplonów i międzyplonów

- wprowadzanie urozmaiconych płodozmianów

- stosowanie maszyn nie powodujących nadmiernego ugniatania i wytwarzania tzw. „podeszwy glebowej”, która zmienia niekorzystnie właściwości gleb i przyspiesza odpływ wody oraz substancji biogennych z pól uprawnych.

Polityka ochrony gleb będzie również uwzględniać działania zapobiegające procesom erozji. Erozja wietrzna jest typowa dla otwartych przestrzeni rolnych, dlatego niezbędne będzie stosowanie zadrzewień i zakrzaceń śródpolnych oraz podobnie, jak przy zapobieganiu erozji wodnej stałe utrzymanie gleby pod pokrywą roślinną. Również koncepcja rolnictwa ekologicznego obejmuje szereg działań w zakresie kształtowania struktury krajobrazu rolniczego, w tym zwłaszcza tworzenie barier biogeochemicznych przeciwdziałających procesom erozji wietrznej i wodnej, wzmagających retencję i stymulujących małe obiegi wody w agrosystemach, jak również eliminujących zanieczyszczenia chemiczne z wód gruntowych oraz wzbogacających zasoby biologiczne obszarów rolniczych.

Dla utrzymania optymalnego uwilgocenia gleby i prawidłowego systemu odwadniania konieczne będzie utrzymanie urządzeń melioracyjnych, rowów i drenażu w dobrym stanie. Eksploatacja tych systemów powinna polegać na regulacji odpływu wód i możliwie długim utrzymaniu zasobów wody w profilu glebowym.

Zakładając ciągły rozwój przedsiębiorczości, a równocześnie sieci komunikacyjnej na terenie powiatu, wzrośnie negatywny wpływ oddziaływania przemysłu i ruchu samochodowego na gleby. Ciągi komunikacyjne i zakłady przemysłowe będą ograniczane na obszarach gleb najwyższej jakości. Grunty wyłączone z użytkowania rolniczego i gleby zdegradowane na obszarach rolniczych będą zalesiane lub zagospodarowywane poprzez przeznaczenie ich na plantacje choinek, szkółki roślin ozdobnych, itp.

Na terenie *gminy Czerwieńsk* nastąpi zalesianie gruntów porolnych oraz rekultywacja terenów po likwidacji wysypisk.

W *gminie Bojadła* konieczne jest odpowiednie zabezpieczenie przed erozją i degradacją naturalnych wydm. Przewiduje się przeprowadzenie rekultywacji nieczynnych wyrobisk poeksploatacyjnych.

W *gminie Trzebiechów* konieczne jest zabezpieczenie gruntów rolnych przed zmianą ich przeznaczenia na cele nierolnicze (racjonalne gospodarowanie przestrzenią). Ponadto ochrona przed erozją wodną i wietrzną poprzez wprowadzanie zadrzewień śródpolnych i zadarnianie wzdłuż cieków.

Kierunki działań

- Wapnowanie gleb
- Racjonalne zużycie środków ochrony roślin i nawozów

- Wsparcie rozwoju rolnictwa ekologicznego
- Wdrażanie zasad Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych
- Ochrona gleb przed degradacją i rekultywacja gleb zdegradowanych
- Ochrona gleb przed negatywnym wpływem transportu i infrastruktury transportowej
- Zabezpieczenie przed erozją i degradacją naturalnych wydm (gmina Bojadła, Trzebiechów)
- Wdrażanie programów rolno-środowiskowych

3.4. Ochrona zasobów kopalin

3.4.1. Stan wyjściowy

Wg informacji z PIG'u na terenie powiatu zielonogórskiego występują złoża: ropy naftowej i gazu ziemnego (obecnie eksploatowane Czerwieńsk, Kije i Mozów S), kredy jeziornej (nie prowadzi się eksploatacji), kruszywa naturalnego (eksploatacja: Chwalim, Krzystkowice, Nietków, Nowogród Bobrzański I) oraz złoża surowców ilastych ceramiki budowlanej (brak eksploatacji).

Za najważniejsze problemy z zakresu ochrony kopalin uznano:

- Przekształcanie litosfery na skutek powierzchniowej eksploatacji kopalin
- Obecność nielegalnych wyrobisk

3.4.2. Cele średniookresowe i kierunki działań do 2011 roku

Cel do 2011:

Minimalizacja presji wywieranej na środowisko w procesie eksploatacji złóż i rekultywacja terenów poeksploatacyjnych

Ochronę złóż kopalin poprzez racjonalne gospodarowanie ich zasobami i kompleksowe wykorzystanie kopalin, w tym kopalin towarzyszących oraz regulacje dotyczące ochrony kopalin, zawarte są w ustawie Prawo ochrony środowiska (z dnia 27 kwietnia 2001 r.).

Minister Środowiska, wojewodowie i starostowie odpowiedzialni są za kształtowanie polityki ochrony złóż kopalin i gospodarowanie zasobami surowców. W przypadku złóż eksploatowanych istotne jest maksymalne wykorzystanie zasobów w granicach udokumentowania, a następnie skuteczna i właściwa, z punktu widzenia gospodarki przestrzennej i ochrony środowiska, rekultywacja wyrobiska. Obowiązki te głównie ciążyą na użytkowniku złoża, natomiast rolą administracji publicznej jest określenie warunków prowadzenia eksploatacji, jej zakończenia i rozliczenia.

W przypadku złóż nieeksploatowanych, jedynym sposobem zabezpieczenia zasobów udokumentowanych złóż przed ich utratą jest ochrona obszarów, na których występują, przed zainwestowaniem uniemożliwiającym późniejszą eksploatację.

Wydobywanie kopalin wiąże się z powstawaniem szkód w środowisku. Począwszy od prac poszukiwawczych złóż ropy i gazu w trakcie, których możliwe są erupcje solanki, gazu ziemnego czy też ropy naftowej powodujące zanieczyszczenie powietrza, gleby, wód podziemnych, stosowane są zabezpieczenia minimalizujące negatywny wpływ na środowisko efektów nieprzewidzianych nagłych zdarzeń, lecz w całości wpływu ich nie można zlikwidować. Duże zagrożenie dla środowiska może powodować eksploatacja złóż węgla brunatnego, wymagająca prowadzenia stałych odwodnień, zaburzających stosunki wodne na znacznym obszarze zwłaszcza, że odwadniane warstwy wodonośne mają kontakt hydrauliczny z wodami znaczących rzek i z tych względów wydobywanie węgla brunatnego na terenie województwa lubuskiego a tym samym powiatu zielonogórskiego nie powinno być podejmowane.

Wydobywanie kopalin systemem odkrywkowym powoduje degradację powierzchni terenu i praktycznie prace rekultywacyjne po zakończonej eksploatacji w niewielkim stopniu łagodzą przeobrażenia spowodowane wydobywaniem kopalin.

Kierunki działań

- Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych
- Zapobieganie powstawaniu nielegalnych wyrobisk

4. JAKOŚĆ ŚRODOWISKA I BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE

Jakość środowiska jest jednym z istotnych czynników decydujących o zdrowiu człowieka. Zasady prozdrowotnej polityki ekologicznej uwzględniającej związek środowiska ze zdrowiem wyraża:

- „Europejska karta środowiska i zdrowia”, przyjęta podczas Pierwszej Europejskiej Konferencji nt. „Środowisko i Zdrowie” we Frankfurcie n. Menem w 1989 roku,
- Deklaracja Drugiej Europejskiej Konferencji Ministrów Środowiska i Zdrowia w Helsinkach w 1994 roku, w której Polska wyraziła potrzebę i gotowość ustanowienia i realizacji narodowego projektu zdrowia środowiskowego,
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, która w art. 68 ust.4 zobowiązuje władze publiczne do zapobiegania negatywnym dla zdrowia skutkom degradacji środowiska.

Również w Programie Działań UE w dziedzinie ochrony środowiska na lata 2001 – 2010, wśród czterech priorytetowych obszarów działań, wymienione jest „Środowisko i zdrowie”. Cel strategiczny sformułowany jako „osiągnięcie takiej jakości środowiska, w którym poziomy zanieczyszczeń spowodowanych przez człowieka nie prowadzą do znaczącego wpływu na zdrowie człowieka lub jego zagrożenia”.

Do najważniejszych elementów środowiska mających wpływ na zdrowie należą: wody, powietrze atmosferyczne i gleby a wśród uciążliwości środowiskowych należy wymienić: hałas, odpady komunalne i przemysłowe.

Większość unijnych standardów, którym Polska musi sprostać ubiegając się o członkostwo w Unii Europejskiej dotyczy jakości środowiska. Zadania z tego zakresu należą do najistotniejszych i najbardziej kosztownych, ponieważ obejmują tak ważne dziedziny jak ochrona zasobów wodnych, ochrona powietrza atmosferycznego, gospodarowanie odpadami. Do nich odnosi się również wiele przyjętych przez Polskę zobowiązań międzynarodowych wynikających z podpisanych konwencji i protokołów do konwencji.

4.1. Jakość wód

4.1.1. Wody powierzchniowe

Wody powierzchniowe

Przez teren powiatu zielonogórskiego przepływa rzeka **Odra**, przyjmująca dopływy następujących rzek: Obrzycy (z Obrą Leniwą) i Ołoboku.

Wzdłuż lewego brzegu Odry płynie Zimna Woda (zwana też Zimnym Potokiem), do której w rejonie Czerwieńska uchodzi Łącza. Południowo – zachodnią część powiatu przecina rzeka Bóbr, z uchodzącą w Nowogrodzie Bobrzańskim Brzeźnicą. W południowej części powiatu płyną rzeka Czarna Struga i Śląska Ochla – uchodząca na terenie powiatu nowosolskiego do Odry. Sieć hydrograficzną uzupełniają mniejsze ciek, o znaczeniu lokalnym (rzeka Sulechówka, Rów z Klepska itp.)

WIOŚ w Zielonej Górze prowadzi okresową kontrolę stanu czystości rzek na obszarze powiatu zielonogórskiego w ramach państwowego monitoringu środowiska, realizowanego w sieciach **krajowej** i **regionalnej**. Badania prowadzone są również przez inne jednostki w ramach tzw. monitoringu **lokalnego**. Monitorowaniem lokalnym objęte są rzeki:

- Zimna Woda
- Łącza (w związku z eksploatacją oczyszczalni ścieków z Zielonej Góry)
- oraz zlewnia Obrzycy (w związku z funkcjonowaniem ujęcia wody dla Zielonej Góry).

Woda w rzekach Odra, Bóbr, Śląska Ochla, Zimna Woda, Łącza, Ołobok, Brzeźnica, Obrą Leniwa, Rów z Klepska, Kanał Obrzycko była badana w latach 1997-2001.

W ostatnich latach obserwuje się poprawę jakości wód Odry, (w zakresie zanieczyszczenia substancjami organicznymi, związkami biogennymi, jak i pod względem bakteriologicznym). Również poprawił się stan wód w rzekach Łączy i Zimnej Wody (zmniejszyła się zawartość substancji organicznych, zawiesiny i innych zanieczyszczeń). Problemem pozostaje nadal zanieczyszczenie bakteriologiczne wód i nadmierna zawartość związków biogennych (związków azotu i fosforu), w szczególności azotu azotynowego. Zanieczyszczenie bakteriologiczne rzek wiąże się z wprowadzaniem do wód nieoczyszczonych ścieków. Źródłem skażenia wód rzecznych są również spływy powierzchniowe z pól i zanieczyszczone opady atmosferyczne. Nie bez znaczenia pozostaje powiązanie hydrauliczne niektórych rzek z silnie zeutrofizowanymi jeziorami (np. występujące w układzie: Obrza Leniwa – Jezioro Wojnowskie – Obrzyca).

Wodę powierzchniową Obrzyca w Sadowej, a więc w miejscu ujęcia wody dla potrzeb m. Zielonej Góry, stale monitoruje Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Gorzowie Wlkp. Oddział Zamiejscowy w Zielonej Górze. Generalnie woda w zakresie oznaczonych wskaźników odpowiada II (lecz nie zawsze) klasie czystości wód powierzchniowych.

4.1.2. Jeziora

Na terenie powiatu zielonogórskiego na obszarze 9 gmin znajdują się 33 jeziora o powierzchni powyżej 1 ha o łącznej powierzchni 404 ha.

WIOŚ w Zielonej Górze prowadzi badania czystości jezior Wojnowskiego Wschodniego i Zachodniego położonych w zlewni rzeki Obrza Leniwej (Gniłej Obrzy). Stan jakości Jeziora **Wojnowskiego Zachodniego** był kontrolowany w 1999 r przez WIOŚ. Stan czystości wód jeziora jest zły. Jakość wody nie odpowiada normom określonym dla wód jeziornych. Pod względem bakteriologicznym wody jeziora, charakteryzują się średnią jakością (II klasą czystości).

Jezioro ma niekorzystne warunki naturalne (poza kategorią podatności na degradację) i jest bardzo podatne na wpływy zanieczyszczeń zewnętrznych. W związku z małą odpornością jeziora na czynniki degradujące, nawet niewielki dopływ ścieków do niego, przyczynia się do pogorszenia jakości jego wód.

Badania czystości Jeziora **Wojnowskiego** przeprowadzono w 1999 roku i pod względem sanitarnym wody zostały zaliczone do II klasy czystości. Cechy morfometryczne jeziora i jego zlewni wskazują na bardzo dużą podatność wód jeziora na wpływ zanieczyszczeń zewnętrznych (poza kategorią podatności na degradację).

4.1.3. Wody podziemne

Na terenie powiatu zielonogórskiego znajdują się następujące Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP):

- GZWP o nr 144 „Dolina kopalna Wielkopolska”
- GZWP o nr 150 „Pradolina Warszawa-Berlin (Koło-Odra)”
- GZWP nr 302 „Pradolina Barycz-Głogów (W)”
- GZWP o nr 148 „Sandr rzeki Pliszki”
- GZWP nr 301 „Pradolina Zasieki-Nowa Sól” .

Wody podziemne powiatu zielonogórskiego objęte są monitoringiem sieci krajowej (3 punkty – gmina Czerwieńsk/Zielona Góra i Kargowa) i regionalnej (9 punktów – Gmina Trzebiechów, Sulechów, Zielona Góra, Nowogród Bobrzański, Świdnica, Zabór, Bojadła). Analizy obejmują około 50 wskaźników fizyko-chemicznych. Kontrolowane są wody wgłębne i wody płytkiego krążenia (gruntowe) o swobodnym zwierciadle wody. Wody podziemne wgłębne są dobrej jakości (generalnie klasa Ib).

Na terenie powiatu zielonogórskiego prowadzone są również obserwacje stanu jakości wód podziemnych w ramach monitoringu lokalnego. Sieci piezometrów zlokalizowane są między innymi wokół składowisk odpadów komunalnych, składowisk przemysłowych, oczyszczalni ścieków i innych obiektów potencjalnie grożących zanieczyszczeniem wód podziemnych

Gospodarka wodno-ściekowa

Stopień zwodociągowania w powiecie zielonogórskim jest dość wysoki. Jeżeli chodzi o *miasta* powiatu to w 100% zwodociągowany jest Czerwieńsk, Kargowa oraz Nowogród Bobrzański, w 99,7% - Sulechów, w 94% - Babimost.

Najlepiej zaopatrzoną *gminą* w wodociągi jest gmina Sulechów (99,8%), a ponadto Nowogród Bobrzański (98,6%), Zielona Góra (98%), Zabór i Czerwieńsk (97%) oraz Babimost (96%).

Najsłabiej zwodociągowana jest gmina Kargowa (64,8%).

Miasta na terenie powiatu zielonogórskiego skanalizowane są w 87,2%. Całkowicie skanalizowanym miastem jest Babimost (100%), nieco mniej Czerwieńsk (97%), a najgorzej wyposażonym miastem w komunalne instalacje sanitarne jest Nowogród Bobrzański (68,2%).

Według danych z urzędów gmin powiatu zielonogórskiego najlepiej zaopatrzonymi w sieć kanalizacyjną są gminy Sulechów (59%) i Babimost (58,6%). Ponad 40% skanalizowania posiadają gminy Czerwieńsk i Nowogród Bobrzański. Gmina Świdnica (10%) i Zielona Góra (7,1%) należą do gmin o najniższym stopniu skanalizowania. Gmina Bojadła nie posiada w ogóle sieci kanalizacyjnej.

Na terenie powiatu przepustowość hydrauliczna istniejących oczyszczalni wykorzystana jest w 33% (bez oczyszczalni w Łęczycy). Duże rezerwy przepustowości posiadają oczyszczalnie w Sulechowie (3 150 m³/d), Czerwieńsku (700 m³/d) i Babimost (300 m³/d). Można stąd wnioskować, że przez rozbudowę nowoczesnych systemów kanalizacyjnych (np. ciśnieniowych) można bez potrzeby budowy nowych oczyszczalni zwiększyć ilość oczyszczanych ścieków na terenie powiatu. Działania takie wymagać będą jednak rozbudowy istniejących oczyszczalni, głównie o elementy redukcji mechanicznej zwiększonych ładunków zanieczyszczeń w ściekach surowych. Budowa dużych oczyszczalni grupowych obsługujących większą ilość mieszkańców jest lepsza, niż małych lokalnych oczyszczalni, często nieefektywnych. Jednym z ewentualnych rozwiązań na terenie powiatu, po dokonaniu odpowiednich uzgodnień, mogłoby być podłączenie do systemu kanalizacyjnego miasta Zielonej Góry większej liczby okolicznych miejscowości z terenu gminy zielonogórskiej. Pomysł takiego rozwiązania już się pojawił. Istnieje nawet projekt rozbudowy części mechanicznej oczyszczalni w Łęczycy, który po zrealizowaniu pozwoliłby przyjmować na oczyszczalnię większe ładunki zanieczyszczeń w ściekach surowych.

Przedsięwzięcia realizowane w 2003 r.

- w *gminie Babimost* 15 lipca 2003 roku została zakończona budowa sieci wodociągowej Babimost-Nowe Kramsko, Babimost-Podmokle Wielkie i Zdzisław. Inwestycja była finansowana przez gminę i ze środków pomocowych. Na dzień dzisiejszy został złożony wniosek do ARiMR na budowę następnego odcinka sieci łączącej Babimost-Podmokle Małe oraz Babimost-Laski i w mieście Babimost. Ponadto w październiku 2003 roku została zrealizowana sieć wodociągowa w Babimost – ul. Lipowa i Sportowa oraz - Rynek Zadanie I (środkie gminy). W ramach gospodarki ściekowej gmina z własnych środków zrealizowała I etap budowy kanalizacji sanitarnej w Nowym Kramsku przy ul. Szkolnej.
- w *gminie Czerwieńsk* dla miejscowości Wysokie, budowany jest wodociąg, a także w ramach gospodarki ściekowej realizowana jest budowa kanalizacji sanitarnej z przepompowniami dla miejscowości Leśniów W, Leśniów M., Sudoł i Płoty.
- na terenie *gminy Kargowa* została zakończona budowa Stacji Uzdatniania Wody i wodociągu dla m. Kargowa i wsi Chwalim.
- W *gminie Nowogród Bobrzański* z udziałem środków programu SAPARD wybudowano sieć wodociągową dla wsi Przybymierz i Skibice, kanalizację ulic Marcinkowskiego i Nowowiejską w Nowogrodzie Bobrzańskim wraz z przepompownią i przejściem do oczyszczalni pod rzeką Bóbr. Ze środków własnych wybudowano sieć wodociągową dla wsi Białowice.

- w *gminie Trzebiechów* w czerwcu 2003 roku zbudowano wodociąg dla wsi Ostrzyce. Część przedsięwzięcia (75%) jest finansowana przez fundusz SAPARD natomiast pozostała przez Urząd Gminy.
- W *gminie Sulechów* w 2003 roku zrealizowano :
  - Budowę wodociągu w rejonie ulicy Żwirki i Wigury o długości 660 mb
  - Budowę wodociągu w ulicy Jana Matejki o długości 180 mb
  - Budowę wodociągu w ulicy Polnej i Wesołej długości 410 mb
  - Budowę wodociągu w ulicy Zachodniej o długości 700 mb
  - Budowę wodociągu w ulicy Klonowej w Cigacicach o długości 285 mb.

Przedsięwzięcia te zrealizowało ze środków własnych Sulechowskie Przedsiębiorstwo Komunalne „SuPeKom” Sp. z o.o.. Gmina Sulechów zrealizowała budowę kanalizacji we wsi Kruszyna z wykorzystaniem środków z budżetu oraz funduszu SAPARD.

- W *gminie Świdnica* realizuje się przedsięwzięcie dotyczące budowy sieci kanalizacyjnej w Wilkanowie (I etap). Koszty pokrywa SAPARD (40%) oraz gmina. Wykonano kanalizację sanitarną i burzową Osiedla nr I, przepompownie i kolektor tłoczny do Zielonej Góry.

- w *gminie Zielona Góra* w Barcikowicach, Starym Kisielinie oraz w miejscowości Przylep (ul. Czereśniowa) budowany jest wodociąg a koszty w całości pokrywa Urząd Gminy. Ponadto w Przylepie budowana jest przepompownia. W miejscowości Zatonie odwiercana jest nowa studnia.

4.1.4. Cele średnioterminowe i kierunki działań do 2011 roku

Cele do 2011r.:

- 1. Ochrona jakości wód podziemnych**
- 2. Zapewnienie odpowiedniej klasy czystości wód powierzchniowych**
- 3. Zapewnienie wszystkim mieszkańcom powiatu odpowiedniej jakości wody do picia**

Ustawa Prawo Wodne z dnia 18 lipca 2001 jest najważniejsza z punktu widzenia ochrony wód. Ustawa ta ostatecznie wprowadza i reguluje zasady zlewniowego zarządzania gospodarką wodną. Wprowadzenie regionów zlewniowych jest zgodne przepisami Unii Europejskiej, a w szczególności Ramową Dyrektywą Wodną (2000/60/WE) oraz dyrektywami:

- 96/61/EEC dotyczącą zintegrowanej ochrony przed zanieczyszczeniem
- 91/271/EEC w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych
- 91/676/EEC w sprawie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami, pochodzącymi ze źródeł rolniczych
- 76/464/EEC w sprawie zanieczyszczenia spowodowanego przez niektóre substancje niebezpieczne odprowadzane do środowiska wodnego

Zgodnie z zapisami Prawa Wodnego, mówiąc o jakości użytkowej wód należy rozumieć:

- wody powierzchniowe i podziemne, które są lub mogą być wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia
- wody powierzchniowe wykorzystywane do celów rekreacyjnych, a w szczególności do kąpieli
- wody powierzchniowe przeznaczone do bytowania ryb, skorupiaków i mięczaków lub innych organizmów w warunkach naturalnych oraz umożliwiających migracje ryb

Z punktu widzenia niniejszego programu ochrony środowiska obejmującego okres do 2011 roku istotne są zapisy prawa wodnego nakładające na aglomeracje, o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) powyżej 15 000 (taką aglomeracją jest Sulechów), obowiązek wyposażenia się w sieci kanalizacyjne dla ścieków komunalnych zakończone oczyszczalniami ścieków, zgodnie z ustaleniami krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych w terminie do 31 grudnia 2010 roku, natomiast w przypadku aglomeracji o równoważnej liczbie mieszkańców od 2000 do 15000 - do 31 grudnia 2015 r. (takimi aglomeracjami w rozumieniu Prawa wodnego są pozostałe miasta powiatu zielonogórskiego).

Jednym z ważniejszych celów zawartych w „Strategii powiatu....” jest ochrona przed zanieczyszczeniem wód powierzchniowych i podziemnych.

Kierunki działań do 2011 – ochrona jakości wód podziemnych

Istotnym źródłem zanieczyszczenia zwłaszcza wód podziemnych są spływy obszarowe oraz przedostawanie się zanieczyszczeń z nieszczelnych szamb, ścieki przedostające się z nieszczelnej kanalizacji, bądź zanieczyszczenia migrujące ze składowisk odpadów komunalnych i przemysłowych oraz jako skutki zdarzeń awaryjnych.

Ograniczanie zanieczyszczeń z tytułu spływów powierzchniowych będzie realizowane poprzez systematyczne wdrażanie zasad prowadzenia gospodarki rolnej zgodnych z założeniami ochrony środowiska. Silnym oparciem dla tego typu działań jest odpowiednia edukacja i promocja w zakresie ekologicznych praktyk rolniczych, a dotyczyć ona powinna przede wszystkim gmin o największym udziale użytkowników rolnych czyli Sulechów, Nowogród Bobrzański, Zielona Góra, Czerwieńsk.

Zwiększenie skuteczności ***ochrony jakości wód podziemnych*** ma na celu zmniejszenie przenikania zanieczyszczeń z powierzchni ziemi do warstw wodonośnych. Duże znaczenie będzie mieć zapewnienie właściwej ochrony wód w strefach szczególnie wrażliwych (do końca 2003 roku Dyrektorzy RZGW zobowiązani są do opracowania wykazu takich wód), a więc tam gdzie podatność na ich zanieczyszczenie jest największa. Do osiągnięcia tego celu konieczne jest uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego wszelkich informacji bieżących oraz prognoz dotyczących oddziaływania na środowisko wodne projektowanej zabudowy i wszelkich obiektów, a także obszarów funkcjonalnych na terenie powiatu. Sporządzenie na ich podstawie projektów stref ochronnych, a następnie odpowiednie ich wdrożenie da możliwość sprawowania dostatecznej kontroli nad procesami migracji zanieczyszczeń i tym samym ograniczy degradację wód. Głównymi czynnikami, które powinny być brane pod uwagę są parametry hydrogeologiczne, takie jak, głębokość występowania zwierciadła wód podziemnych, litologia i zdolności filtracyjne warstwy wodonośnej, rodzaj i miąższość warstwy glebowej, topografia, a także dane na temat istniejących już obiektów mogących zagrażających jakości wód (magazyny substancji niebezpiecznych i trasy ich przewozu, składowiska odpadów, stacje paliw) oraz urządzeń lub miejsc związanych z pozyskiwaniem wody (ujęcia), a także zbiorników i cieków powierzchniowych.

W sytuacji braku kanalizacji, ścieki powinny być gromadzone w szczelnych zbiornikach bezodpływowych, a następnie wywożone na oczyszczalnię lub rolniczo wykorzystywane. Jednak zdarza się też, że jako tzw. „szamba” wykorzystywane są nieczynne studnie przydomowe. Należy dążyć do eliminacji tych źródeł zanieczyszczeń wód podziemnych.

Kierunki działań

- Ograniczenie wpływu zanieczyszczeń obszarowych na zasoby wodne
- Racjonalne dawkowanie i przestrzeganie agrometeorologicznych terminów stosowania nawozów sztucznych i środków ochrony roślin oraz promowanie prośrodowiskowych zasad uprawy, chowu i produkcji
- Wprowadzanie odpowiednich zapisów do planów zagospodarowania przestrzennego chroniących obszary szczególnie wrażliwe przed zainwestowaniem
- Wdrażanie projektów stref ochronnych
- Monitoring studni kopanych (wykorzystywanych jako szamba) i ich prawidłowa likwidacja

Kierunki działań do 2011 – ochrona jakości wód powierzchniowych

Należy zwrócić uwagę, że wody powierzchniowe w powiecie zielonogórskim wykorzystywane są do celów rekreacyjnych i bytowania ryb. Na jakość wód powierzchniowych duże znaczenie mają m.in. zrzuty ścieków bytowo-gospodarczych i przemysłowych. Dlatego też dla zapewnienia jakości użytkowej wód uporządkowanie gospodarki ściekowej we wszystkich gminach powiatu wymaga szeregu inwestycji. Szereg inwestycji dotyczących gospodarki ściekowej przyczyni się nie tylko do poprawy jakości wód powierzchniowych (rzek i jezior), których stan decyduje o walorach

krajobrazowych, rekreacyjnych, a także warunkuje bytowanie i rozwój wielu gatunków roślin i zwierząt, ale także zapobiegnie zanieczyszczeniu wód podziemnych, a w perspektywie długoterminowej do poprawy ich jakości.

Na terenie powiatu przepustowość oczyszczalni wykorzystana jest w 33 % (bez oczyszczalni w Łężycy). Można stąd wnioskować, że przez rozbudowę nowoczesnych systemów kanalizacyjnych (np. ciśnieniowych) można bez potrzeby budowy nowych oczyszczalni zwiększyć ilość oczyszczanych ścieków na terenie powiatu. Inną możliwością jest podłączenie do systemu kanalizacyjnego miasta Zielonej Góry większej liczby okolicznych miejscowości z terenu gminy zielonogórskiej. Pozwala na to nominalna zdolność przerobowa oczyszczalni w Łężycy.

Budowa sieci kanalizacyjnej w najbliższych latach odbywać się będzie w:

- w *gminie Babimost* dla miejscowości Nowe Kramsko, Kolesin, Stare Kramsko, Podmokle Małe i Podmokle Wielkie,
- w *gminie Czerwieńsk* wraz z przepompowniami dla miejscowości Leśniów Wielki, Leśniów Mały, Sudoł, Płoty (kontynuacja) oraz sieć kanalizacyjna i oczyszczalnia Łaski-Niełków,
- w *gminie Nowogród Bobrzański* dla miasta Nowogród Bobrzański,
- w *gminie Kargowa* wraz z przepompowniami dla miejscowości Chwalim, Wojnowo i Smolno Wielkie,
- w *gminie Sulechów* - budowę przepompowni ścieków i rurociągów tłocznych dla odbioru ścieków z istniejących kolektorów w ulicach: Konopnickiej, Słonecznej, Dąbrowskiego i Przemysłowej
- w *gminie Bojadła* - budowę sieci kanalizacyjnej (Bełcze; Siadcza - z doprowadzeniem ścieków do systemu kanalizacyjnego w Bełczu i w Klenicy). W Młynkowie, Pyrniku, Bojadłach, Kartnie, Klenicy – budowę grupowego systemu kanalizacji sanitarnej z doprowadzeniem ścieków do oczyszczalni zlokalizowanej pomiędzy Bojadłami a Klenicą. W innych miejscowościach gminy Bojadła, ścieki powinny być gromadzone w szczelnych zbiornikach bezodpływowych a następnie wywożone do oczyszczalni ścieków. Planuje się również budowę oczyszczalni ścieków w rejonie Wirówka, lokalnej oczyszczalni ścieków w Siadcy,
- w *gminie Świdnica* – planuje się budowę sieci kanalizacyjnej w następującej kolejności : Wilkanowo II etap, sieć kanalizacyjna z oczyszczalnią ścieków w Świdnicy, sieć kanalizacyjna Buchałowa ze zrzutem ścieków na istniejącą oczyszczalnię w Drzonowie. W drugim etapie przewiduje się skanalizowanie wsi Słone, Letnica, Koźła, Piaski, Grabowiec i Lipno,
- w *gminie Trzebiechów* - rozbudowę oczyszczalni ścieków (Radowice) oraz sieci kanalizacyjnej w miejscowości Trzebiechów, Radowicach, Podlegórzcu,
- w *gminie Zabór* – dokończenie kanalizacji w miejscowościach nieskanalizowanych oraz budowę przydomowych oczyszczalni ścieków w miejscowości Czarna, Dąbrowa, Milsko, Tarnawa. Zakłada się budowę przepompowni ścieków, rurociągów tłocznych. Jedynie w miejscowościach Proczki, Przytoczki, Rajewo, Wielobłota ze względu na małą ilość ścieków tu powstających nie planuje się budowy sieci kanalizacyjnej (działać tu będą szczelne zbiorniki bezodpływowe, z których ścieki wywożone będą do oczyszczalni ścieków),
- w *gminie Zielona Góra* miejscowości Stary i Nowy Kisielin, Racula, Drzonków, Sucha, Zatonie, Barcikowice, Ochła, Kiełpin, Jeleniów i Jarogniewice zostaną skanalizowane. W planach jest budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków.

Kierunki działań

- Zwiększenie efektywności niedociążonych oczyszczalni ścieków oraz modernizacja oczyszczalni ścieków w kierunku spełnienia wymagań obowiązującego prawa
- Poprawa sprawności oczyszczalni ścieków
- Budowa nowych oczyszczalni ścieków i budowa oczyszczalni przydomowych w miejscach nie objętych zasięgiem sieci kanalizacyjnej w okresie perspektywicznym do 2010 roku
- Budowa, rozbudowa i systematyczna modernizacja sieci kanalizacyjnej
- Zintensyfikowanie kontroli miejsc nielegalnych odprowadzeń do wód powierzchniowych i likwidacja lokalnych źródeł zanieczyszczeń
- Ograniczanie spływu zanieczyszczeń do cieków powierzchniowych oraz współpraca z sąsiednimi powiatami w zakresie podniesienia czystości wód

- Dostosowanie zagospodarowania turystycznego jezior i sztucznych zbiorników wodnych do granicznych wielkości chłonności turystycznej
- Likwidacja zanieczyszczeń w korytach rzek oraz barier spływu powstałych w wyniku nieuporządkowanej gospodarki ściekowej
- Budowa zbiorników na gnojowicę, płyt na obornik oraz przyzm na kiszonce
- Wspieranie i egzekwowanie programów racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej w zakładach przemysłowych

Kierunki działań do 2011 – poprawa jakości wody ujmowanej do celów pitnych

Działania podejmowane w ramach kierunków wskazanych powyżej, zwłaszcza w części dotyczącej ochrony jakości wód podziemnych, będą skutkowały **poprawą jakości wody ujmowanej dla celów pitnych**. Udostępnienie wody dobrej jakości mieszkańcom powiatu zależeć będzie także od poprawy wskaźnika zwodociągowania w niektórych gminach (patrz stan wyjściowy) i stanu technicznego istniejącej sieci wodociągowej oraz wydajności i sprawności stacji uzdatniania wody.

W związku z tym w gminach planuje się :

- W *gminie Babimost* budowę wodociągu dla miasta Babimost oraz Babimost – Podmokle Małe i Babimost Laski. Ponadto w ramach złożonego do ARiMR wniosku o współfinansowanie w ramach programu SAPARD planuje się budowę wodociągu dla miasta Babimost oraz Babimost-Podmokle Małe i Babimost-Laski. Ponadto budowę wodociągu Stare Kramsko – Kolesin. Inwestycje te mają na celu wyłączenie z eksploatacji starych ujęć wody z lat 30-tych. Równocześnie realizacja tych inwestycji pozwoli na połączenie tych sieci z nową Automatyczną Stacją Uzdatniania Wody w Babimoście, której ujęcia zabezpieczają zapotrzebowanie na wodę dla całej gminy.

- *Gmina Czerwieńsk* przewiduje modernizację i rozbudowę sieci wodociągowej w Płotach oraz budowę wodociągu dla wsi Wysokie i wieży ciśnień w Czerwieńsku.

- W *gminie Nowogród Bobrzański* przewiduje się budowę wodociągu w Dobroszowie Małym i Krzewinach.

- W *gminie Kargowa* planuje się budowę sieci wodociągowej do wsi: Stary Jaromierz, Nowy Jaromierz, Obra Dolna, Karszyn, Wojnowo i Smolno Małe.

Na terenie gminy *Sulechów* prowadzone będą następujące inwestycje: modernizacja SUW (Sulechów, Klepsk) oraz budowa wodociągów na terenie miasta Sulechów, od wsi Kręzoły do Stacji Paliw Adjor i w Górzycowie. Przewiduje się również modernizację wodociągu na starym moście w Cigacicach.

- W *gminie Bojadła* konieczne jest uregulowanie zagadnień formalno-prawnych związanych z eksploatacją wodociągów i poborem wód podziemnych. Ujęcie w Wirówku powinno zostać wyłączone (woda zostanie zapewniona z wodociągu grupowego w Bojadłach). Stacja uzdatniania wody i ujęcie wody w Młynkowie również powinny zostać wyłączone z eksploatacji a urządzenia wodociągowe w Pymniku zabezpieczą dostawę odpowiedniej jakości wody.

- W *gminie Świdnica* planuje się budowę wodociągów dla wszystkich niezwodociągowanych miejscowości gminy w następującej kolejności: Wilkanowo II etap, Buchałów, Słone, Piaski.

- W *gminie Trzebiechów* planuje się budowę wodociągów we wsi Swarzynice oraz modernizację stacji uzdatniania wody w Trzebiechowie. Ponadto likwidację wyeksploatowanych Stacji Uzdatniania Wody w m. Głęboka i Ledno, które będą zasilane ze Stacji Uzdatniania Wody w Głuchowie. Ponadto planuje się inwestycje w zakresie budowy dalszej sieci wodociągowej z przyłączami.

- W *gminie Zabór* planuje się wymianę wodociągu w miejscowości Dąbrowa oraz likwidację ujęcia wody w Czarnej (wymaga uzdatniania). Ponadto modernizację i rozbudowę ujęć i odcinków sieci w miejscowości Proczki i Wieloblota. W celu zmniejszenia zużycia wody konieczne jest upowszechnianie opomiarowania wody.

- W *gminie Zielona Góra* planuje się budowę wodociągów w miejscowościach Kiełpin, Jarogniewice, Krępa, Przylep.

Kierunki działań

- Intensyfikacja działań związanych z budową, rozbudową i modernizacją wodociągów

- Modernizacja i rozbudowa stacji uzdatniania wody w celu dostosowania jakości wody do picia do standardów UE

4.2. Gospodarka odpadami

Jak już wcześniej powiedziano (rozdz.1.) częścią niniejszego "Programu ochrony środowiska ..." jest "Plan gospodarki odpadami ...", stanowiący osobny dokument.

4.2.1. Stan wyjściowy

Szczegółowe informacje zawarte są w dokumencie Planu.

4.3. Jakość powietrza atmosferycznego

4.3.1. Stan wyjściowy

Wyniki klasyfikacji stref przeprowadzonej na terenie powiatu zielonogórskiego wskazują na nie przekraczanie na jego terenie wartości dopuszczalnej poziomów substancji w powietrzu (klasa strefy A) w 2002 roku. W związku z czym wymagane działania mają polegać jedynie na utrzymaniu jakości powietrza w strefie na tym samym lub lepszym poziomie. Tym samym na terenie tej strefy nie stwierdzono potrzeby opracowywania programów ochrony powietrza.

Badania czystości powietrza na terenie powiatu prowadzono w ramach monitoringu krajowego, na który składają się:

- sieć nadzoru ogólnego (obejmująca stacje WSSE) - w miastach należących do powiatu zielonogórskiego nie prowadzi się takich pomiarów ,
- monitoring regionalny gdzie badania prowadzone są metodą z pasywnym poborem próbek i przy użyciu ambulansu pomiarowego imisji AI 10.

Badania imisji zanieczyszczeń w 2001r. na terenie powiatu zielonogórskiego, wskazują, że największym zanieczyszczeniem powietrza odznaczają się obszary miejskie gdzie na jakość powietrza wpływa przede wszystkim forma zabudowy terenu, wąskie gęsto zabudowane dzielnice miasta. Wszystkie zanieczyszczenia występują poniżej dopuszczalnych norm. Jakość powietrza ściśle związana jest ze zmiennością sezonową.

Stężenia zanieczyszczeń dwutlenku siarki w sezonie pozagrzewczym stanowią od 14 do 29% stężeń występujących w sezonie grzewczym, natomiast dwutlenku azotu stanowią od 39 do 58% stężeń zmierzonych w sezonie grzewczym.

Zróźnicowanie poziomu stężeń zanieczyszczeń wskazują, że dominujący wpływ na stan aerosanitarny powiatu zielonogórskiego mają energetyczne źródła spalania paliw.

Wg GUS emisja **zanieczyszczeń pyłowych** w 2002 roku na terenie powiatu zielonogórskiego wyniosła 131 ton/rok .

Emisja **zanieczyszczeń gazowych** z zakładów szczególnie uciążliwych na terenie powiatu zielonogórskiego w roku 2002 wyniosła 71 382 ton /rok.

Do zakładów stanowiących największe źródło emisji zanieczyszczeń do powietrza z terenu powiatu zielonogórskiego zaliczono:

- Rockwool Polska Sp. z o.o. Cigacice ul. Kwiatowa 14
- Swedwood Poland SA.Fabryka Mebli Zakład w Babimoście
- Podwodrol- Sulechów S.A. w Sulechowie
- Kotłowni Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej w: Sulechowie, Nowogrodzie Bobrzańskim,
- Czerwieńsku
- Przedsiębiorstwa Transportu i Maszyn Drogowych „TRAMAD” w Zielonej Górze
- Nestle Polska S.A. w Kargowej.

Na stan powietrza negatywnie wpływa również emisja komunikacyjna i związana z tym emisja dwutlenku azotu NO₂ oraz emisja niska.

Głównym źródłem emisji komunikacyjnej jest przebiegająca przez gminy Sulechów i Zielona Góra droga krajowa nr 3. Jest to najbardziej uczęszczana droga w powiecie, zarówno z powodu ruchu tranzytowego w relacjach międzynarodowych, jak i przewozów krajowych i regionalnych.

Zasadniczym źródłem emisji niskiej są lokalne kotłownie oraz indywidualne gospodarstwa domowe, wykorzystujące jako paliwo węgiel kamienny.

Gaz

W 1994 roku *gmina Babimost* zakończyła gazyfikację całej gminy. Długość sieci gazowej wynosi 45 km.

W *gminie Czerwieńsk* brak jest sieci gazowej.

W 72,1% zgazyfikowana jest *gmina Kargowa*.

W *gminie Bojadła, Trzebiechów, Świdnica, Zabór* żadna miejscowość nie jest podłączona do gazociągu.

Zasilanie *gminy Zielona Góra* w gaz odbywa się za pośrednictwem węzła rozdzielczego Krobia z trzema odgałęzieniami w kierunku Starego Kisielina, Chynowa, Jędrzychowa. Zielona Góra zasilana jest również gazociągiem od strony południowej. Z gazu sieciowego korzystają jednak mieszkańcy kilku miejscowości : Raculi, Drzonkowa, Przylepu, Starego i Nowego Kisielina.

Przedsięwzięcia realizowane w 2003 roku

W *gminie Świdnica* odbywa się budowa gazociągu zasilającego prawą część wsi Wilkanowo od drogi krajowej nr 27 relacji Zielona Góra-Żary.

W *gminie Zabór* realizowana jest inwestycja budowy gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Kościan-Zielona Góra.

W *gminie Zielona Góra* w miejscowości Przylep odbywa się V etap budowy gazociągu.

4.3.2. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku

Cel do 2011r.:

Spełnienie wymagań ustawodawstwa UE w zakresie jakości powietrza na terenie całego powiatu oraz systematyczna poprawa jakości powietrza

Dyrektywa ramowa w sprawie oceny i zarządzania jakością powietrza w otoczeniu - 96/62/EC, obowiązująca w krajach UE określa podstawowe ramy prawne, w tym ujednoczone metody i kryteria oceny jakości powietrza i jest uzupełniana licznymi pochodnymi aktami prawnymi. Z kolei „systematyczna poprawa jakości powietrza” jest zgodna z celem zdefiniowanym w dokumencie "Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 - 2010" (*poprawa stanu zanieczyszczenia powietrza oraz uzyskanie norm emisyjnych, wymaganych przez przepisy Unii Europejskiej*) oraz z zadaniami określonymi w "Strategii rozwoju województwa lubuskiego" w ramach osi strategii *Efektywne wykorzystanie zasobów środowiska - zadanie: dalsze ograniczenie zanieczyszczeń powietrza i wdrożenie europejskich norm ochrony środowiska*.

Zarządzanie ochroną powietrza

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 roku (Dz.U. nr 62, poz.627 z późn. zmianami) (Dział II) zarządzanie ochroną powietrza odbywa się w układzie stref, a strefę stanowią:

- o aglomeracja o liczbie mieszkańców większej niż 250 tys.
- o obszar powiatu nie wchodzący w skład aglomeracji (np. powiat zielonogórski).

W oparciu w/w ustawę oraz akty wykonawcze do w/w ustawy :

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów niektórych substancji w powietrzu , alarmowych poziomów niektórych substancji w

powietrzu oraz marginesów tolerancji dla dopuszczalnych poziomów niektórych substancji (Dz.U. nr 87, poz.796)

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz.U. Nr 87, poz.798)

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze przeprowadził klasyfikację stref województwa lubuskiego za 2002 rok. Podstawą do sporządzenia klasyfikacji były wyniki ze stacji pomiarowych z terenu województwa lubuskiego.

Celem corocznie sporządzanej oceny jest :

- Dokonanie klasyfikacji stref w oparciu o przyjęte kryteria (dopuszczalne poziomy substancji w powietrzu, poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji określony w rozporządzeniach)
- Uzyskanie informacji o przestrzennych rozkładach zanieczyszczeń na obszarach aglomeracji lub innych stref dzięki czemu zostaną wskazane obszary wymagające podjęcia działań na rzecz poprawy jakości powietrza
- Wskazanie prawdopodobnych przyczyn występowania ponadnormatywnych stężeń zanieczyszczeń w określonych rejonach
- Wskazanie potrzeb w zakresie wzmocnienia istniejącego systemu monitoringu.

Zaliczenie strefy do określonej klasy zależy od stężeń zanieczyszczeń występujących na jej obszarze i wiąże się z określonymi wymaganiami co do działań na rzecz poprawy jakości powietrza.

Wyniki klasyfikacji wskazują na nie przekraczania na terenie strefy zielonogórskiej wartości dopuszczalnych poziomów substancji w powietrzu (klasa strefy A) w 2002 roku. W związku z czym wymagane działania mają polegać jedynie na utrzymaniu jakości powietrza w strefie na tym samym lub lepszym poziomie. Tym samym na terenie tej strefy nie stwierdzono potrzeby opracowywania programów ochrony powietrza.

Emisja niska

Docelowo system zaopatrzenia ludności powiatu w ciepło ma być oparty o centralizację systemu ciepłowniczego, wykorzystanie lokalnych źródeł i zasobów paliw (w tym biopaliw) oraz szczególnie w miastach, podłączenie jak największej liczby mieszkańców do sieci ciepłowniczej.

W celu zmniejszenia emisji zanieczyszczeń planuje się w najbliższych latach termomodernizację obiektów i systemów zasilania ciepłego poszczególnych jednostek powiatu.

Na terenach wiejskich, gdzie względy ekonomiczne ograniczają rozwój gazyfikacji i sieci ciepłowniczej w znaczącym stopniu wykorzystywane będą lokalne zasoby energii odnawialnej (uprawa wierzby energetycznej) i wprowadzane takie źródła energii jak gaz i olej.

Poza emisją zanieczyszczeń typowych przy spalaniu tradycyjnych paliw, duży problem stanowi spalanie w paleniskach domowych i lokalnych kotłowniach materiałów takich jak opakowania z powłoką aluminiową, butelki PET, powodujących emisję substancji specyficznych do powietrza.

W związku z tym w większości gmin przewiduje się modernizację istniejących kotłowni i zmianę sposobu ogrzewania z węglowego na bardziej ekologiczne. Na poprawienie stanu jakości powietrza wpłynie również zgazyfikowanie niektórych miejscowości w gminach powiatu.

W *gminie Bojadła* większość ciepła pokrywana będzie dalej ze źródeł indywidualnych. Przewiduje się modernizację obiektów mieszkaniowych, użyteczności publicznej oraz doprowadzenie gazu sieciowego na teren gminy.

W *gminie Świdnica* planuje się zmianę sposobu ogrzewania na gazowe w kotłowniach w szkołach w Słone i Świdnicy. W *gminie Trzebiechów* większość nieekologicznych kotłowni zostanie zmodernizowana.

W *gminie Zabór* zakłada się modernizację istniejących kotłowni oraz przejście na paliwa ekologiczne (słoma, wierzba, olej). W *gminie Zielona Góra* przewiduje się również likwidację kotłowni węglowych i przejście na paliwa ekologiczne.

W zakresie gazyfikacji planuje się :

- w *gminie Bojadła* - budowę sieci gazowej wysokiego ciśnienia , umożliwiającą dostawę gazu GZ-35 dla potrzeb komunalnych i grzewczych. przede wszystkim do miejscowości Bojadła, Klenica, Pyrnik, Młynkowo, Kartno;

- w *gminie Czerwieńsk* –planowana jest budowa sieci gazowej
- w *gminie Świdnica* w 2002 roku została podpisana umowa z "Media Odra Warta" sp. z o.o. w Międzyrzeczu w sprawie budowy sieci i dystrybucji gazu na terenie gminy. Do miejscowości Świdnica gaz ma zostać doprowadzony do 15 października 2004 roku. Od tej daty powinno rozpocząć się rozprowadzanie gazu do poszczególnych wsi - najpierw do Świdnicy, następnie wg wielkości zapotrzebowania, czy planowanego zużycia. Obecnie kończy się procedura projektowa. Natomiast w Wilkanowie doprowadzeniem gazu zajął się Zakład Gazowniczy w Zgorzelcu.;
- w *gminie Nowogród Bobrzański* – planuje się doprowadzenie gazu do miasta
- w *gminie Trzebiechów* przewiduje się budowę gazociągu przesyłowego wysokiego ciśnienia Kościan-Zielona Góra.
- W *gminie Zabór* zakłada się doprowadzenie gazu do miejscowości Przytok, Drozków, Czarna, Dąbrowa, Zabór, Tarnawa, Milsko.
- W *gminie Zielona Góra* planuje się podłączenie do sieci gazowej następujących miejscowości Ochla, Zawada, Krępa. Pozostałe miejscowości będą zaopatrywać się w gaz propan-butan.

Kierunki działań

- Opracowanie programu termomodernizacji małych obiektów ze zmianą nośnika ciepła na bardziej ekologiczne z możliwością ubiegania się o środki UE
- Dalsza modernizacja i budowa systemów ciepłych celem przyłączenia do sieci c.o. nowych odbiorców
- Gazyfikacja miejscowości powiatu
- wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii (biogaz, lasy)
- Monitorowanie stanu powietrza z uwzględnieniem zanieczyszczeń transgranicznych (WIOŚ)
- Upowszechnianie przyjaznego środowiska budownictwa poprzez stosowanie materiałów energooszczędnych)

Emisja komunikacyjna

Emisja ze źródeł komunikacyjnych stanowi rosące zagrożenie zwłaszcza w rejonach gdzie drogi wojewódzkie czy krajowe przebiegają przez centra miejscowości.

Zmniejszenie emisji komunikacyjnej będzie następować poprzez wyprowadzenie ruchu tranzytowego z obszarów miast, zmniejszenie ruchu samochodowego lokalnego i działania dotyczące zmniejszenia emisji zanieczyszczeń wraz ze spalinami.

W *gminie Babimost* planuje się budowę obwodnicy dla miasta Babimost oraz budowę dróg i ciągów pieszych oraz pieszo-jezdnych w Babimoście, Nowym i Starym Kramsku, Kolesinie, Janowcu, Podmoklach Wielkich i Podmoklach Małych.

W *gminie Kargowa* do 2005 roku przewiduje się budowę obwodnicy przy drodze nr 32.

Na terenie *miasta Sulechów* planuje się budowę ulic i ciągów pieszo-jezdnych, a także budowę drogi w Brzeziu Sulechowskim.

W *gminie Świdnica* planuje się budowę obwodnicy w Wilkanowie, Leśniowie Wielkim.

Również w Nowogrodzie Bobrzańskim planowana jest budowa obwodnicy przy drodze krajowej nr 27.

We wszystkich gminach powiatu konieczne jest budowanie urządzeń obsługi podróźnych (parkingi, urządzenia sanitarne). Ponadto na głównych drogach powinny pojawić się bariery architektoniczne na trasach migracji zwierząt. We wszystkich miejscowościach przy przejściu dróg przez tereny zabudowane należy dążyć do segregacji ruchu kołowego i pieszego.

Kierunki działań

- Ograniczenie ruchu docelowego na obszarze miast i obszarach najcenniejszych przyrodniczo (również ochrona korytarzy ekologicznych)
- Budowa obwodnic
- Egzekwowanie reżimów emisji spalin przez użytkowników pojazdów
- Bieżąca modernizacja dróg

- budowa nowych tras rowerowych i konnych
- Edukacja ekologiczna mieszkańców nt. proekologicznych zachowań w zakresie korzystania ze środków transportu

Emisja przemysłowa

Zasady dążenia do zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczenia powietrza spowodowanego emisją z zakładów przemysłowych zostały określone w dyrektywie Rady 84/360/EWG. Dyrektywa ta realizuje zasadę prewencji i regułę ostrożności, uzupełniając ją koncepcją BATNEEC (*najlepsza dająca się zastosować technologia nie wymagająca nadmiernych kosztów*). Najnowszy sposób rozumienia tej koncepcji jest zawarty w dyrektywie Rady nr 96/61/EWG z dnia 24 września 1996 r. w sprawie zintegrowanego zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń (IPPC).

W prawie wspólnotowym wymagania dotyczące jakości urządzeń ochronnych powiązane są ściśle z problematyką dopuszczalnej emisji – emisja jest dopuszczalna, gdy nie można jej zlikwidować lub ograniczyć mimo zastosowania najlepszej dostępnej techniki (BAT / Best Available Techniques). Na liście (dane z ankiet) instalacji objętych koniecznością posiadania zintegrowanego pozwolenia (zawierającego również „elementy” związane z dopuszczalną emisją zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza), znajdują się instalacje zlokalizowane w powiecie zielonogórskim.

Istotne będzie także podejmowanie przez przedsiębiorstwa dobrowolnych działań na rzecz ochrony środowiska, w tym redukcji emisji przemysłowej poprzez upowszechnienie systemów zarządzania środowiskowego zgodnych z międzynarodowymi normami (pkt.2.1.4.).

Zanieczyszczenia napływowe

W związku z przeważającym udziałem wiatrów z kierunków zachodniego, północno i południowo-zachodniego na stan powietrza powiatu zielonogórskiego będą miały niewielki wpływ źródła emisji zlokalizowane w szczególności na zachodzie.

Kierunki działań

- Podejmowanie dobrowolnych działań na rzecz „czystszej” i bardziej przyjaznej środowisku produkcji
- Wdrażanie nowoczesnych technologii, przyjaznych środowisku (BAT)
- Modernizacja procesów technologicznych (hermetyzacja i automatyzacja)
- Instalowanie urządzeń do redukcji zanieczyszczeń powstałych w procesach technologicznych oraz poprawa sprawności obecnie funkcjonujących urządzeń
- Wprowadzanie i wdrożenie zintegrowanych pozwoleń w zakładach znajdujących się na liście instalacji IPPC
- Wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem (ISO 14000)

4.4. Hałas

4.4.1. Stan wyjściowy

Hałas komunikacyjny

W 2001 roku monitoring hałasu prowadzono wzdłuż drogi krajowej nr 32 (łączącej terminal graniczny w Gubinku z Zieloną Górą i dalej z centrum kraju). Na terenie powiatu zielonogórskiego poziom natężenia badano w 6 punktach : 2 miastach – w Sulechowie (w 4 punktach) i Kargowej (w 1 punkcie) – oraz w Leśniowie Wielkim (w 1 punkcie) . Badania wykonano w odległości 1 m od krawędzi jezdni i 1,5 m od elewacji budynków, w porze dziennej (czas odniesienia 16 h). Wykonano także pomiary w godzinach maksymalnego natężenia ruchu pojazdów przy wybranych budynkach. Badania wykonano wśród gęstej zabudowy mieszkaniowej – zwartej bądź rozproszonej – zróżnicowanej pod względem wysokości.

Pomiary wykazały niewielkie przekroczenia hałasu w Sulechowie (ul. Odrzańska), w pozostałych punktach notowano podwyższone wartości natężenia hałasu, nieprzekraczające dopuszczalnych norm.

Z wykonanych pomiarów wynika, że głównymi sprawcami przekraczania wartości dopuszczalnych są samochody ciężarowe (głównie tzw. „TIR”, zwykle jadące „kolumnami”).

Hałas przemysłowy

Na terenie powiatu zielonogórskiego większość podmiotów prowadzących działalność gospodarczą powoduje uciążliwą emisję hałasu tylko dla najbliższego otoczenia. Większość kontroli przeprowadzonych w 2001r. przez WIOŚ odbyła się jedynie w ramach działań interwencyjnych. Na terenie powiatu zielonogórskiego przeprowadzono 9 kontroli w 23 punktach. Część badań wykazała przekroczenie dopuszczalnych wartości równoważnego poziomu dźwięku L_{Aeq} emitowanego do środowiska.

Generalnie jednak można przyjąć, że na terenie powiatu zielonogórskiego nie występuje problem hałasu przemysłowego.

4.4.2. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku

Cel do 2011.:

Zmniejszenie uciążliwości hałasu komunikacyjnego, zwłaszcza na terenach zabudowanych

Programy ochrony przed hałasem

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska zadania pozainwestycyjne w dziedzinie ochrony przed hałasem mają obejmować sporządzenie programów ochrony przed hałasem .

Programy te muszą zostać wykonane dla aglomeracji powyżej 100 tys. mieszkańców - do 2013 roku, (dla woj. Lubuskiego w miastach Gorzów Wlkp. i Zielona Góra).

Wcześniej muszą zostać jednak opracowane mapy akustyczne a za ich przygotowanie (wraz z programami naprawczymi) dla aglomeracji odpowiedzialni są prezydenci miast. Z kolei za opracowanie map akustycznych i programów naprawczych dla obszarów położonych wzdłuż głównych dróg, linii kolejowych i lotnisk odpowiedzialny jest Wojewoda (do 2007 r.).

Ochrona przed hałasem komunikacyjnym

Przez teren powiatu zielonogórskiego przebiegają trzy drogi krajowe a najbardziej uciążliwe z nich to drogi nr 32 i 3.

Celem ograniczenia natężenia ruchu na drodze należy podjąć praktycznie identyczne działania jak dla zmniejszenia emisji zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza ze źródeł komunikacji liniowej. Stąd budowa obwodnic, modernizacja dróg zwiększenie udziału transportu rowerowego i zbiorowego. Ponadto konieczna jest budowa ekranów akustycznych nie tylko przy istniejących drogach ale również przy projektowanych . Pomocne w tym względzie będą wytyczne co do sporządzania programów operacyjnych w zakresie budowy ekranów akustycznych, które będą opracowane pod nadzorem Ministerstwa Środowiska (termin realizacji: 2006) oraz wymiana okien na dźwiękoszczelne w najbardziej newralgicznych punktach (zwłaszcza w zwartej zabudowie miejskiej).

Ważne jest objęcie systemem monitoringu hałasu komunikacyjnego miejscowości Ochla (ul. Kożuchowska i ul. Żagańska).

Problem zagrożenia emisją hałasu należy integrować z aspektami planowania przestrzennego w opracowywaniu lub wprowadzaniu zmian do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W gminach konieczne jest wprowadzanie pasów zieleni oraz ekranów dźwiękochłonnych wzdłuż uciążliwych dróg(działalność gospodarcza).

Kierunki działań

- Budowa ekranów akustycznych, nowych tras obwodnicowych
- Szczegółowa inwentaryzacja miejsc o największym natężeniu ruchu drogowego
- Monitoring hałasu drogowego w wyznaczonych punktach, dokonanie oceny akustycznej wybranych miejsc
- Wprowadzanie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów odnośnie standardów akustycznych dla poszczególnych terenów

- Preferowanie rozwiązań projektowych najmniej konfliktowych dla środowiska przy opiniowaniu raportów oddziaływania na środowisko.

4.5. Promieniowanie elektromagnetyczne

4.5.1. Stan wyjściowy

Pola elektryczne i magnetyczne, na które są bezpośrednio narażone organizmy żywe, na dzisiejszy stan wiedzy są czynnikiem o znikomej szkodliwości.

W załączniku do niniejszego Programu (Ocena aktualnego stanu środowiska) przedstawiono potencjalne źródła pól elektromagnetycznych. Są to głównie Stacje Telefonii Komórkowej.

4.5.2. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku

Cel do 2011r.:
Bieżąca kontrola źródeł emisji promieniowania elektromagnetycznego

Głównym działaniem z zakresu ochrony przed polami elektromagnetycznymi będzie prowadzenie badań, które pozwolą na ocenę skali zagrożenia promieniowaniem. Kolejnym ważnym zadaniem służącym do realizacji celu będzie wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed promieniowaniem (II PEP). Zapisy te będą podstawą do wprowadzenia stref ograniczonego użytkowania wokół urządzeń elektroenergetycznych, radiokomunikacyjnych i radiolokacyjnych gdzie rejestruje się przekroczenie dopuszczalnych poziomów promieniowania niejonizującego. W przypadku nowych urządzeń należy poszukiwać niskokonfliktowych lokalizacji.

Kierunki działań

- Prowadzenie badań poziomów pól elektromagnetycznych
- Uregulowanie stanu formalno-prawnego istniejących źródeł promieniowania elektromagnetycznego zgodnie z obowiązującą ustawą (wojewoda)

4.6. Awarie przemysłowe

4.6.1. Stan wyjściowy

Na terenie powiatu zielonogórskiego duże zagrożenie dla środowiska stanowią przede wszystkim zakłady stosujące w procesie technologicznym różnorodne związki chemiczne. Należą do nich :

- Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Zielonej Górze,
- Stacja Uzdatniania Wody w Zawadzie,
- Zakłady Produktów Naftowych CPN SA w Czerwieńsku,
- ROCKWOOL Polska sp. z.o.o w Cigacicach.

Zagrożeniem są również drogi, po których odbywa się przewóz materiałów niebezpiecznych: droga nr 3 (Jelenia Góra – Szczecin), nr 280 Zielona Góra – Czerwieńsk, nr 27 Zielona Góra – Krosno Odrzańskie.

Transport kolejowy może również stanowić poważne źródło potencjalnego zagrożenia, ze względu na ogromną ilość transportowanych materiałów niebezpiecznych (Wrocław - Nowa Sól - Zielona Góra-Rzepin). Podobne zagrożenie stanowi żegluga śródlądowa. Na rzece i w porcie rzeczonym w Cigacicach występuje zagrożenie zanieczyszczenia wód przewożonymi lub przeladowywanymi materiałami niebezpiecznymi.

4.6.2. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku

Cel do 2011r:

Eliminowanie i zmniejszanie skutków dla mieszkańców i środowiska z tytułu poważnych awarii przemysłowych
---

Generalnie obowiązki związane z awariami przemysłowymi spoczywają głównie na prowadzącym zakład o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku wystąpienia awarii oraz na organach Państwowej Straży Pożarnej, a także wojewodzie. Szczegółowy opis obowiązków podaje ustawa Prawo ochrony środowiska.

Kierunki działań:

- Sporządzenie zewnętrznych (gminnych) planów operacyjno-ratowniczych dla terenów otaczających niektóre zakłady. Plany te leżą w gestii Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej przy współpracy z organami samorządu terytorialnego
- Wykreowanie właściwych zachowań mieszkańców w sytuacji wystąpienia awarii przemysłowej lub zagrożenia w wyniku transportu materiałów niebezpiecznych.

5. ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE SUROWCÓW, MATERIAŁÓW, WODY I ENERGII

Stale rosnący udział kosztów pozyskania energii, surowców ze źródeł pierwotnych i wody w kosztach produkcyjnych, wpływa niekorzystnie na konkurencyjność gospodarki. Na poziomie zakładu przemysłowego uzyskanie efektów zmniejszania wodochłonności, materiałochłonności i energochłonności jest uzależnione od wprowadzania najlepszych technologii (BAT) oraz skutecznego zarządzania środowiskowego (normy ISO serii 14000, EMAS, programy „Czystej produkcji”, itp.).

5.1. Kształtowanie stosunków wodnych i ochrona przed powodzią

5.1.1. Stan wyjściowy

Odra na całej długości granicy w *gminie Bojadła* oddzielona jest 3-5 m wałem przeciwpowodziowym. Część terenów leżących wzdłuż wałów jest podtapiana (szczególnie w miejscu występowania gruntów piaszczystych). W wyniku przeprowadzonej oceny stanu technicznego wałów przeciwpowodziowych w 1998 roku, stwierdzono, że większość wałów przeciwpowodziowych cechuje dobry i dostateczny stan. Stan zły mają trzy odcinki wałów (na wysokości Pyrnika, powyżej i w rejonie Przewozu oraz na łuku rzeki powyżej przepompowni melioracyjnej „Klenica”). Stan techniczny poszczególnych kanałów w gminie przedstawia się następująco :

- kanał „F” – dobry
- kanał „E” – odpowiedni ale wymagający bieżącej konserwacji
- kanał Borkowski - odpowiedni ale wymagający bieżącej konserwacji
- kanał Młynówka – dobry, ale wymaga ułatwienia przepływu przez rozlewiska poniżej Pyrnika i powyżej Bojadł
- kanał „A” - odpowiedni ale wymagający bieżącej konserwacji
- kanał Bojadelski I – zły, do odbudowy na całej długości
- kanał Bojadelski II i IV – dobry ale wymagający bieżącej konserwacji
- kanał Bojadelski III – zły, wymaga konserwacji.

W gminie Bojadła znajduje się około 98 zbiorników małej retencji (większość ma powierzchnię 0,05ha -1,0ha; tylko 14 – powyżej 1,0 ha). Zlokalizowane są one głównie w zachodniej części gminy – wzdłuż obwałowań w pasie między Klinikzkami a Karczemką.

Na terenie *gminy Trzebiechów* znajduje się 201 sztuk budowli komunikacyjnych (mosty, przepusty) oraz 17 sztuk budowli piętrzących (śluzę wałowe, zastawki piętrzące, przepusty). Wzdłuż rzeki Obrzycy znajduje się lewostronny wał o długości 8,4 km, zabezpieczający południowo-wschodnią część gminy. Odpływ wód z urządzeń piętrzących jest wymuszany przez 3 stacje pomp położone w Sadowej, Głuchowie, Klenicy. Najbardziej zagrożone na zalanie tereny, położone są w Swarzynicach, Lednie, Głuchowie, Głębokiej, Mieszkowie oraz w mniejszym stopniu w Borku i Trzebiechowie. W *gminie Trzebiechów* w ostatnich latach zrekonstruowano około 50% rowów melioracyjnych, głównie w miejscowościach położonych najbliżej Odry.

5.1.2. Cel średnioterminowy i kierunki działań do 2011 roku

Cel do 2011:

1. Racjonalne wykorzystanie i zwiększanie zasobów wodnych w zlewniach
2. Zmniejszenie zagrożenia powodziowego na obszarze powiatu

Jednym z celów zawartych w „Strategii...” jest zwiększenie skuteczności ochrony przeciwpowodziowej oraz właściwa gospodarka zasobami wodnymi (poprzez budowę i odbudowę zbiorników retencyjnych).

Główny kierunek działań w powiecie wynika z działań podejmowanych na terenie województwa lubuskiego. Jest to opracowanie planów gospodarowania wodą w zlewniach (w naturalnych granicach hydrograficznych).

Do końca 2003 roku dyrektorzy RZGW zobowiązani są do opracowania wykazów wód (zgodnie z ustawą Prawo wodne), a do końca 2004 roku do sporządzenia analizy: stanów zasobów wodnych w regionach wodnych oraz ekonomicznego gospodarowania wodami w regionach wodnych.

Ważną rolę w zarządzaniu zasobami wodnymi pełni baza danych i system wymiany informacji z zakresu gospodarki wodnej na obszarze województwa, co leży w gestii Urzędu Marszałkowskiego, RZGW, WIOŚ, przy współpracy ze starostwami.

W poszczególnych gminach konieczne jest podjęcie działań w szczególności mających na celu poprawę stanu technicznego wałów przeciwpowodziowych. W związku z tym :

- W *gminie Bojadła* konieczna jest poprawa stanu technicznego wałów przeciwpowodziowych, odbudowa i konserwacja kanałów Bojadelski I i Bojadelski III, ponadto odbudowa zbiorników małej retencji.
- w *gminie Czerwieńsk* (miejscowość Czerwieńsk) planuje się budowę zbiornika retencyjnego i jego zagospodarowanie.
- W *gminie Świdnica* planuje się budowę zbiornika retencyjnego .
- W *gminie Trzebiechów i Sulechów* konieczne jest podjęcie nowych inwestycji w zakresie melioracji.

Ponadto ważne jest pozostawianie obszarów międzywała niezagospodarowanych (działalność gospodarcza wpływa negatywnie na walory przyrodnicze dolin rzek). W latach następnych Lubuski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych będzie przeprowadzić niezbędne inwestycje polegające na :

- Modernizacji przepompowni Sadowa wraz z obwałowaniem,
- Modernizacja i budowa urządzeń p. powodziowych – Brody i Bródki,
- Modernizacja wału (Dobrzęcin-Pomorsko) na terenie gminy Czerwieńsk,
- Modernizacja przepompowni Bródki,
- Modernizacja wału rzeki Odry na terenie gm. Bojadła,
- Modernizacja wału przeciwpowodziowego Głęboka-Ledno, Swarzynice III,
- Odbudowa Kanału Sucha (gm. Zielona Góra),
- Odbudowa rzek w m. Okunin-Klępsk-Łagowo (gm. Sulechów I Trzebiechów),
- Budowa nowego wału na rz. Bóbr o dł. 0,2 km we wsi Łagoda (gm. Nowogród Bobrzański),
- regulację rzeki Obrzycy na niektórych jej długościach,
- udrożnienie Odry do celów komunikacyjnych przez cały rok (m.in. modernizacja przepompowni),
- modernizację wałów na terenie gm. Zabór (Tarnawa, Wieloblota), gm. Trzebiechów (Swarzenice III), gm. Sulechów (Pomorsko-Brody), gm. Czerwieńsk (Brody, Bródki II), Będów-Nietkowice).

Również w obrębie strefy zalewów powodziowych prowadzone będą prace z zakresu pasywnej i aktywnej ochrony przeciwpowodziowej (działania zwiększające przepustowość i udrażniające przepływ itp.)

Ważne jest również na terenie wszystkich gmin pozostawianie wzdłuż koryt rzecznych pasów zadrzewień i zakrzaczeń o dużej szerokości oraz usuwanie nadmiaru roślinności (koszenie, również usuwanie drzew, krzaków) z nurtu rzek.

Polityka Ekologiczna Państwa w zakresie zmniejszenia wodochłonności produkcji wymaga aby w okresie 1990 – 2010 zmniejszyć wodochłonność produkcji o 50% (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle).

W terminie do 2004 roku, wskaźniki zużycia wody zostaną wprowadzone do systemu statystyki publicznej i zostanie określony zakres i sposób wykorzystania tych wskaźników w regionalnych i lokalnych programach ochrony środowiska. Stąd stosowne limity zostaną wprowadzone do programu ochrony środowiska powiatu zielonogórskiego podczas pierwszej weryfikacji niniejszego dokumentu (tj. pod koniec 2006 roku).

Kierunki działań

- Współpraca z instytucjami szczebla wojewódzkiego w zakresie stworzenia systemu informacji o gospodarce wodnej województwa lubuskiego
- Ujęcie w planach zagospodarowania przestrzennego terenów zalewowych
- Ocena stanu urządzeń melioracyjnych
- Realizacja programu naprawy i monitoringu wałów
- Zachowanie równowagi biologicznej wśród zwierząt przyczyniających się do niszczenia wałów (norka amerykańska, lisy, bobry)
- Ograniczanie zabudowy nie związanej z funkcją przeciwpowodziową
- Odtworzenie melioracji terenów rolnych
- Bieżąca konserwacja cieków powierzchniowych, wałów i urządzeń hydrotechnicznych ochrony przeciwpowodziowej
- Czyszczenie koryt rzek (koszenie, usuwanie krzaków, drzew itp.)
- Zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni poprzez małą retencję zbiornikową (wykorzystywanie stawów), zalesienia, właściwe zabiegi argotechniczne i melioracyjne
- Realizacja Programu Odra 2006 w gminach powiatu
- Ujęcia wody powierzchniowej do celów pożarowych

5.2. Wykorzystanie energii odnawialnej

5.2.1. Stan wyjściowy

Średni wskaźnik produkcji energii ze źródeł odnawialnych w Unii Europejskiej wynosi 5,8% w ogólnej produkcji energii. Dla Polski wskaźnik ten wynosi 2,8%. W strukturze źródeł energii odnawialnej dominuje energia z biomasy, następnie energia wodna i pozostałe źródła.

W gminie *Czerwieńsk* istnieje mała elektrownia wodna na rz. Ołobok

W gminie *Trzebiechów* zlokalizowana jest kotłownia na biomasę – słomę o mocy 1 MW, ogrzewająca budynki Szkoły Podstawowej, Gimnazjum, Urzędu Gminy i sali gimnastycznej. Kotłownia zużywa rocznie około 600 Mg słomy.

5.2.2. Cel średniookresowy i kierunki działań do 2011 roku

Cel do 2011:

Zbadanie i wzrost możliwości wykorzystania energii odnawialnej
---

Polityka ekologiczna państwa zakłada do 2010 roku co najmniej podwojenie w stosunku do 2000 roku wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych. Jest to zgodne z polityką Unii Europejskiej.

Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii na terenie powiatu zielonogórskiego poprzedzać powinna wnikliwa analiza stanu aktualnego i możliwości jej pozyskania.

Szansą dla regionu będzie wykorzystanie alternatywnych źródeł energii, związanych z lokalną bazą surowców. Ostatnio coraz częściej korzysta się w lokalnych kotłowniach z energii biomasy (zrębki drewna, słoma).

Również „Strategia powiatu zielonogórskiego” zakłada, że istotną rolę w systemie energetycznym powiatu pełnić będą alternatywne źródła energii np. energia wodna, wiatrowa, wody geotermalne.

W gminie *Świdnica* jest możliwość wykorzystania gruntów pod uprawę wierzby energetycznej.

W gminie *Nowogród Bobrzański i Sulechów* planuje się wykorzystanie wierzby energetycznej do ogrzewania szkół i przedszkola.

W gminie *Świdnica* prowadzone są rozmowy z potencjalnymi kontrahentami na temat przyszłych elektrowni wiatrowych.

Kierunki działań

- Rozpoznanie możliwości wykorzystania energii odnawialnej i niekonwencjonalnej
- Promowanie najlepszych projektów dotyczących wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych

6. PRZEDSIĘWZIĘCIA PRZEWDZIANE DO REALIZACJI W LATACH 2004–2007

6.1. Edukacja ekologiczna

Tabela 6.1. Edukacja ekologiczna - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007

EDUKACJA EKOLOGICZNA						
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE W RAMACH WSPÓŁPRACY Z POWIATEM						
1	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Powszechna edukacja ekologiczna związana z systemem oświaty, szkolenie nauczycieli prowadzących zajęcia programowe i pozalekcyjne, edukacja dzieci i młodzieży, rodziców , opracowywanie materiałów dydaktycznych dotyczących ścieżek (publikacje informacyjno-edukacyjne)</i>				
	Jednostki realizujące	Nadleśnictwa, placówki oświatowe z terenu powiatu, ośrodki kultury, LOP				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		Brak kosztów dodatkowych				
	Źródła finansowania	Środki własne, WFOŚiGW, PFOŚiGW				
2	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Udział jednostek samorządu terytorialnego i placówek szkolno-wychowawczych w szkoleniach organizowanych przez ERCE</i>				
	Jednostki realizujące	ERCE przy ODN, UM				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		bd	bd	bd	bd	
	Źródła finansowania	Środki własne, WFOŚiGW				
3	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Udział jednostek samorządu terytorialnego i placówek szkolno-wychowawczych w konkursach organizowanych przez ERCE</i>				
	Jednostki realizujące	ERCE przy ODN, RDLP , LOP				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		bd	bd	bd	bd	
	Źródła finansowania	Środki własne, WFOŚiGW				
4	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Edukacja ekologiczna młodzieży szkolnej w gminach</i>				
	Jednostki realizujące	Urzędy gmin				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		100,0	100,0	100,0	100,0	400,0
	Źródła finansowania	Budżety Gmin				
5	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Edukacja ekologiczna prowadzona przez Nadleśnictwa - spotkania z dziećmi i młodzieżą szkół</i>				
	Jednostki realizujące	Nadleśnictwa				
	Lata realizacji	Ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		bd	bd	bd	bd	
	Źródła finansowania	środki własne				
6	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Zagospodarowanie ścieżki przyrodniczo-leśnej</i>				
	Jednostki realizujące	Nadleśnictwo Zielona Góra				
	Lata realizacji	Ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2004	2005	2006	2007	razem

	(w tys. PLN)	1,0	1,0	1,0	1,0	4,0
	Źródła finansowania	środki własne				
7	Przedsięwzięcie	Szkolenia rolników w zakresie rolnictwa ekologicznego, agroturystyki i wdrażania Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych				
	Jednostki realizujące	ODR				
	Lata realizacji	1 – 2 razy w roku				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		bd	bd	bd	bd	
	Źródła finansowania	NFOŚiGW				
Koszty pozainwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 404,0 tys. PLN						
PRZEDSIĘWZIĘCIA INWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
1	Przedsięwzięcie	Wydanie folderu o nadleśnictwie				
	Jednostki realizujące	Nadleśnictwo Przytok				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		14,0	-	-	-	14,0
	Źródła finansowania	Środki własne				
Koszty inwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 14,0 tys. PLN						

6.2. Ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne użytkowanie zasobów przyrody

Tabela 6.2. Ochrona przyrody i krajobrazu- Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007

OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU						
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE W KOMPETENCJACH POWIATU						
1.	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Weryfikacja Programu Ochrony Środowiska i Planu Gospodarki Odpadami dla Powiatu Zielonogórskiego</i>				
	Jednostki realizujące	Starostwo Powiatowe				
	Lata realizacji	Co dwa lata				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania			bkd		
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE W RAMACH WSPÓLPRACY Z POWIATEM						
2	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Promowanie rozwoju gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych w gminach</i>				
	Jednostki realizujące	Gminy, Starostwo Powiatowe, ODR				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	bkd	bkd	bkd	bkd	
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
3	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Opracowanie „Programów ochrony środowiska” i „Planów gospodarki odpadami” dla gmin</i>				
	Jednostki realizujące	Urzędy Gmin				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	Razem
	Źródła finansowania	280,0				280,0
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
4	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Włączenie do sieci NATURA 2000: Dolina Leniwej Obry, Krośnieńska Dolina Obry, Kargowskie Zakola</i>				
	Jednostki realizujące	Ministerstwo Środowiska, Wojewoda				
	Lata realizacji					
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	Razem
	Źródła finansowania	bkd	bkd	bkd	bkd	bkd
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
5	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Wykonanie Planu Ochrony Gryżyńskiego Parku Krajobrazowego</i>				
	Jednostki realizujące	Urząd Wojewódzki				
	Lata realizacji					
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	Razem
	Źródła finansowania	120,0				120,0
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
6	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Promocja i informacja wewnętrzna wobec mieszkańców miast i gmin</i>				
	Jednostki realizujące	Urzędy gmin				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	Razem
	Źródła finansowania	50,0	50,0	50,0	50,0	200,0

	Źródła finansowania	środki własne, inwestorzy				
7	Przedsięwzięcie	Utworzenie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Ujście Obrzycy”				
	Jednostki realizujące	Klub Przyrodników, U. Wojewódzki				
	Lata realizacji					
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	bkd	bkd	bkd	bkd	
		WFOŚiGW, środki pomocowe				
8	Przedsięwzięcie	Utworzenie użytków ekologicznych pomiędzy Radowicami a Podlegórzem na pasie wzgórz sandrowych				
	Jednostki realizujące	Klub Przyrodników				
	Lata realizacji	2004-2005				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	bd	bd			
9	Przedsięwzięcie	Objęcie ochroną pomnikową 3 drzew w gminie Nowogród Bobrzański - Nadleśnictwo Krzystkowice				
	Jednostki realizujące	UG, Nadleśnictwo				
	Lata realizacji					
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	bkd	bkd	bkd	bkd	
10	Przedsięwzięcie	Objęcie ochroną użytków obejmujących tereny bagienne Nadleśnictwa Krzystkowice (Leśnictwo Podgórzycze, Nowogród Bobrzański, Włostów, Łagoda, Kotowice, Marcinów) – 21 ha.				
	Jednostki realizujące	UG, Nadleśnictwo				
	Lata realizacji					
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	bkd	bkd	bkd	bkd	
11	Przedsięwzięcie	Wykonanie projektów na ścieżki rowerowe w gminach: Kargowa, Trzebiechów, Zabór i Zielona Góra				
	Jednostki realizujące	Urzędy gmin				
	Lata realizacji	2004 I 2006				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	90,0		50,0		140,0
		gminy, fundusze pomocowe				
Koszty pozainwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 740,0 tys. PLN						
PRZEDSIĘWZIĘCIA INWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
1.	Przedsięwzięcie	Pielęgnacja i konserwacja istniejących obiektów i form ochrony przyrody				
	Jednostki realizujące	Gminy, Wojewódzki Konserwator Zabytków				
	Lata realizacji	Ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	20,0	21,0	20,0	33,0	94,0
		Własne gmin, Wojewoda				
	Przedsięwzięcie	Bieżąca konserwacja i utrzymanie zieleni publicznej w miastach i gminach powiatu				

2.	Jednostki realizujące	Gminy: Babimost, Sulechów, Kargowa, Zabór, Trzebiechów				
	Lata realizacji	Ciągłe				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		403,0	401,0	401,0	404,5	1609,5
	Źródła finansowania	Własne gmin, WFOŚiGW				
3.	Przedsięwzięcie	Zagospodarowanie terenu przy kanale Ołobok na cele wypoczynkowe i rekreacyjne (8 ha)				
	Jednostki realizujące	UG Czerwieńsk				
	Lata realizacji	2007				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
					200,00	200,00
Źródła finansowania	środki własne , środki pomocowe, inwestorzy					
4	Przedsięwzięcie	Budowa ścieżek rowerowych: Babimost-Linie, Podmokle W.M, Babimost-Nowe Kramsko				
	Jednostki realizujące	Gmina Babimost				
	Lata realizacji	2004-2005				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		1 108,0	-	300,0	328,0	1 736,0
Źródła finansowania	Środki Gminy i środki pomocowe					
5	Przedsięwzięcie	Budowa ścieżek rowerowych				
	Jednostki realizujące	Gmina Czerwieńsk				
	Lata realizacji	2007				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
					300,00	300,00
Źródła finansowania	Środki Gminy i środki europejskie					
6	Przedsięwzięcie	Budowa ścieżek rowerowych				
	Jednostki realizujące	Gmina Świdnica				
	Lata realizacji					
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		10,0	10	10	-	30,0
Źródła finansowania	środki własne , środki pomocowe					
7	Przedsięwzięcie	Budowa ścieżek rowerowych				
	Jednostki realizujące	Gmina Kargowa				
	Lata realizacji					
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		400,0	300,0			700,0
Źródła finansowania	środki własne , środki pomocowe					
8	Przedsięwzięcie	Budowa ścieżek rowerowych				
	Jednostki realizujące	Gmina Sulechów				
	Lata realizacji					
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		30,0				30,0
Źródła finansowania	środki własne, środki pomocowe					
9	Przedsięwzięcie	Budowa ścieżek rowerowych				
	Jednostki realizujące	Gmina Zabór				
	Lata realizacji					
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
					400,0	400,0
Źródła finansowania	środki własne, środki pomocowe					

10	Przedsięwzięcie	Budowa ścieżek rowerowych				
	Jednostki realizujące	Gmina Nowogród i Trzebiechów - brak danych				
	Lata realizacji					
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	środki własne, środki pomocowe				
11	Przedsięwzięcie	Udział w programie: Ochrona mokradel polski zachodniej - budowa zastawek na ciekach wodnych.				
	Jednostki realizujące	Nadleśnictwo Krzystkowice, Lubuski Klub Przyrodników				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 – 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	NFOŚiGW				
Koszty inwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 5 104,50 tys. PLN						

6.3. Ochrona lasów

Tabela 6.3. Ochrona lasów - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007

OCHRONA LASÓW						
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
1	Przedsięwzięcie	Realizacja Planu odnowień i zalesień określonego w planie urządzania gospodarstwa leśnego				
	Jednostki realizujące	Nadleśnictwa: Babimost, Krzystkowice, Nowa Sól, Przytok, Sława Śląska, Sulechów, Wolsztyn* i Zielona Góra*				
	Lata realizacji	2001 - 2010				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		28,0*	36,5*	35,5*	25,0*	125,0
	Źródła finansowania	odnowienia – środki własne , zalesienia – budżet Państwa				
2	Przedsięwzięcie	Bieżące remonty dróg leśnych				
	Jednostki realizujące	Nadleśnictwa: Babimost, Krzystkowice, Nowa Sól, Przytok, Sława Śląska, Sulechów, Wolsztyn, Zielona Góra				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		bd	bd	bd	bd	
	Źródła finansowania	środki własne				
3	Przedsięwzięcie	Ochrona lasu				
	Jednostki realizujące	Nadleśnictwa: Babimost, Krzystkowice, Nowa Sól, Przytok, Sława Śląska, Sulechów, Wolsztyn ,Nadleśnictwo Zielona Góra*				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		175,0*	175,0*	175,0*	175,0*	700,0*
	Źródła finansowania	środki własne				
4	Przedsięwzięcie	Ochrona p. pożarowa lasu zgodnie z planem urządzania lasu				
	Jednostki realizujące	Nadleśnictwa: Babimost, Krzystkowice, Nowa Sól, Przytok, Sława Śląska, Sulechów, Wolsztyn, Nadleśnictwo Zielona Góra*				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		135,0*	135,0*	135,0*	135,0*	540,0*
	Źródła finansowania	środki własne				
Koszty pozainwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 1365,0 tys.PLN						
PRZEDSIĘWZIĘCIA INWESTYCYJNE W KOMPETENCJACH POWIATU						
1.	Przedsięwzięcie	Wspieranie zalesień gruntów rolnych w ramach działania planu rozwoju obszarów wiejskich				
	Jednostki realizujące	Starostwo Powiatowe, Gminy, Nadleśnictwa, właściciele gruntów				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		t.d.o.	t.d.o.	t.d.o.	t.d.o.	
	Źródła finansowania	Budżet Państwa, środki pomocowe, właściciele gruntów				
Koszty inwestycyjne w latach 2004 - 2007 -0,0 tys. PLN						

6. 4. Ochrona powierzchni ziemi (ochrona gleb i zasobów kopalin)

Tabela 6.4 Ochrona gleb - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007

OCHRONA GLEB						
PRZEDSIĘWZIĘCIA INWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
1	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Rekultywacja terenów po składowiskach i po eksploatacji kruszyw (kopalin)</i>				
	Jednostki realizujące	Gminy, podmioty gospodarcze prowadzące działalność eksploatacyjną				
	Lata realizacji					
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	środki własne gmin i podmiotów, PFOSiGW				
2	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Rekultywacja terenów po składowiskach</i>				
	Jednostki realizujące	UG Sulechów				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	środki własne gminy i pomocowe				
3	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Rekultywacja terenów po składowiskach</i>				
	Jednostki realizujące	UG Trzebiechów				
	Lata realizacji	2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	środki własne gminy i pomocowe				
4	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Bieżące porządkowanie terenów przyległych do osiedli (m.in. dzikich wysypisk)</i>				
	Jednostki realizujące	Gminy				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	środki własne gmin				
Koszty inwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 715,0 tys. PLN						

6.5. Ochrona zasobów kopalin

Tabela 6.5. Ochrona zasobów kopalin - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007

OCHRONA ZASOBÓW KOPALIN						
PRZEDSIĘWZIĘCIA INWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
1.	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Ujęcie udokumentowanych złóż kopalin i udokumentowanych zbiorników wód podziemnych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego</i>				
	Jednostki realizujące	gminy				
	Lata realizacji					
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	bdk				
<i>Koszty inwestycyjne w latach 2004 - 2007</i>					<i>- 0,0 tys. PLN</i>	

6.6. Jakość wód

Tabela 6.6.1. Zaopatrzenie w wodę - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004–2007

ZAOPATRZENIE W WODĘ						
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
1	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Prowadzenie bieżącej rejestracji i kontroli właścicieli nielegalnych podłączeń wodociagowych i wydawanie oraz egzekwowanie odpowiednich decyzji administracyjnych</i>				
	Jednostki realizujące	UG				
	Lata realizacji	ciągle				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	bkd	bkd	bkd	bkd	
Środki własne, fundusze pomocowe						
2	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Projekt na budowę sieci wodociagowej w miejscowościach: Stary i Nowy Jaromierz, Obra Dolna, z Chwalimia do Wojnowa, z Dąbrówki do Karszyna, ze wsi Smolno Wielkie do Smolno Małe</i>				
	Jednostki realizujące	UG Kargowa				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	b.d.				
Środki własne, fundusze pomocowe						
3	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Projekt na budowę sieci wodociagowej w miejscowości Słone i Buchalów</i>				
	Jednostki realizujące	UG Świdnica				
	Lata realizacji	2004 i 2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	50,0	-	75,0	-	125,0
Środki własne, fundusze pomocowe						
4	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Projekt na: budowę sieci wodociagowej w miejscowości Drzonków (Osiedle Drzonków); rozbudowę SUW w Zatoniu; rozbudowę ujęcia wody w Ochli</i>				

	Jednostki realizujące	UG Zielona Góra				
	Lata realizacji	2005 i 2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania		90,0		100,0	190,0
		Środki własne, fundusze pomocowe				
Koszty pozainwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 315,0 tys. PLN						
ZAOPATRZENIE W WODĘ						
PRZEDSIĘWZIĘCIA INWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
1	Przedsięwzięcie	Budowa wodociągów w mieście Babimost, Babimost –Podmokle Małe, Babimost Laski				
	Jednostki realizujące	Gmina Babimost				
	Lata realizacji	2004-2005				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	1 461,0				1 461,0
		Środki własne i pomocowe				
2	Przedsięwzięcie	Budowa sieci wodociągowej dla wsi Wysokie oraz modernizacja i rozbudowa sieci wodociągowej w Płotach				
	Jednostki realizujące	Gmina Czerwieńsk				
	Lata realizacji	2004-2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	300,00	200,00	600,0		1 100,0
		Środki własne gminy, WFOŚiGW, środki pomocowe				
3	Przedsięwzięcie	Budowa wodociągu w Dobroszowie Małym, Krzewinach i Pajęcznie				
	Jednostki realizujące	Urząd Gminy Nowogród Bobrzański				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	400,0				400,0
		Środki własne i pomocowe				
4	Przedsięwzięcie	Modernizacja Stacji Uzdatniania wody w Klepsku i Sulechowie				
	Jednostki realizujące	Supek Sp. z o.o.				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	650,0	700,0	600,0		1 950,0
		Środki własne i pomocowe				
5	Przedsięwzięcie	Budowa rurociągu magistralnego pomiędzy ujęciem wody, a siecią wodociągową w Brzeziu k. Sulechowa, budowa wodociągu w Sulechowie, od wsi Krężoły do Stacji Paliw Adjor w Górzycowie				
	Jednostki realizujące	Supek Sp. z o.o.				
	Lata realizacji	2004-2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	158,7		320,00		478,7
		Środki własne i pomocowe				
6	Przedsięwzięcie	Modernizacja wodociągu na starym moście w Cigacicach, zasilającego Leśną Górę				
	Jednostki realizujące	Supek Sp. zo.o.				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	30,0				30,0

	Źródła finansowania	Środki własne i pomocowe				
7	Przedsięwzięcie	Budowa wodociągu w m. Buchalów, Stone i Wilkanowo				
	Jednostki realizujące	Gmina Świdnica				
	Lata realizacji	2004-2005				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		225,0	675,0	950,0	500,0	2 350,0
	Źródła finansowania	Budżet gminy, środki UE				
8	Przedsięwzięcie	Budowa wodociągu we wsi Swarzenice				
	Jednostki realizujące	Gmina Trzebiechów				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		1300,0				1300,0
	Źródła finansowania	Budżet gminy				
9	Przedsięwzięcie	Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody w Trzebiechowie				
	Jednostki realizujące	Gmina Trzebiechów				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		1300,0				1300,0
	Źródła finansowania	Budżet gminy , środki pomocowe, ZPORR				
10	Przedsięwzięcie	Wymiana wodociągu w Dąbrowie oraz podciągnięcie wodociągu do miejscowości Czarna				
	Jednostki realizujące	Gmina Zabór				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		1 000,0				1 000,0
	Źródła finansowania	WFOŚ, SAPARD				
11	Przedsięwzięcie	Dokończenie zwodociągowania Zaboru				
	Jednostki realizujące	Gmina Zabór				
	Lata realizacji	2005				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
			200,0			200,0
	Źródła finansowania	WFOŚ, SAPARD				
12	Przedsięwzięcie	Budowa sieci wodociągowej Kielpin-Jarogniewice, w Jarogniewicach, Krępie, Drzonkowie, Raculi, Starym Kisielinie				
	Jednostki realizujące	Gmina Zielona Góra				
	Lata realizacji	2004-2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		40,0	390,0	350,0	890,0	1 670,0
	Źródła finansowania	Środki własne i pomocowe				
13	Przedsięwzięcie	Budowa zbiornika wodnego w Raculi				
	Jednostki realizujące	Gmina Zielona Góra				
	Lata realizacji	2005				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
			200,0			200,0
	Źródła finansowania	Środki własne i pomocowe				
14	Przedsięwzięcie	Modernizacja Stacji Uzdatniania Wody i rozbudowa Stacji Uzdatniania Wody w Zatoniu				
	Jednostki realizujące	Gmina Zielona Góra				
	Lata realizacji	2007				

	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
				350,0	17,0	367,0
	Źródła finansowania	Środki własne i pomocowe				
15	<i>Przedsięwzięcie</i>	<i>Rozbudowa ujęcia wody w Ochli</i>				
	Jednostki realizujące	Gmina Zielona Góra				
	Lata realizacji	2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
				300,0		300,0
	Źródła finansowania	Środki własne i pomocowe				
<i>Koszty pozainwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 14 106,70 tys. PLN</i>						

Tabela 6.6.2. Gospodarka ściekowa - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004–2007

GOSPODARKA ŚCIEKOWA						
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
1.	Przedsięwzięcie	<i>Prowadzenie bieżącej rejestracji i kontroli odprowadzania ścieków, w tym bieżąca identyfikacja właścicieli nielegalnych podłączeń i wydawanie oraz egzekwowanie odpowiednich decyzji administracyjnych</i>				
	Jednostki realizujące	Urzędy Gmin				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004 bkd	2005 bkd	2006 bkd	2007 bkd	razem bkd
	Źródła finansowania					
2.	Przedsięwzięcie	<i>Wprowadzenie zapisów w planie zagospodarowania przestrzennego chroniących obszary szczególnie wrażliwe przed zainwestowaniem i rygorystyczne przestrzeganie tych zapisów</i>				
	Jednostki realizujące	Urzędy Gmin				
	Lata realizacji	2004 - ...				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005 bkd	2006 bkd	2007 bkd	razem bkd
	Źródła finansowania					
3	Przedsięwzięcie	<i>Projekt na budowę sieci kanalizacyjnej w miejscowości Słone i Buchałów</i>				
	Jednostki realizujące	UG Świdnica				
	Lata realizacji	2004 i 2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004 50,0	2005 -	2006 75,0	2007 -	razem 125,0
	Źródła finansowania	Środki własne, fundusze pomocowe				
4	Przedsięwzięcie	<i>Koncepcja sieci kanalizacyjnej dla: Jan, Krępy, Drzonkowa, Czarkowa (os. przy Łężycy), Łężycy Wsi, Nowego Kisielina, m. Przylep, Ochla, Raculi, Starego Kisielina, Zawady</i>				
	Jednostki realizujące	UG Zielona Góra				
	Lata realizacji	2004-2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004 1370,0	2005 600,0	2006 950,0	2007	razem 2 920,0
	Źródła finansowania	Środki własne, fundusze pomocowe				
Koszty pozainwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 3045,0 tys.PLN						

GOSPODARKA ŚCIEKOWA						
PRZEDSIĘWZIĘCIA INWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
1	Przedsięwzięcie	<i>Kanalizacja Nowe Kramsko, Kolesin, Stare Kramsko , Podmokle Wielkie, Podmokle Małe</i>				
	Jednostki realizujące	UG Babimost				
	Lata realizacji	2004 - 2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004 345,0	2005 3 060,0	2006 4 250,0	2007 3 130,0	razem 10 785,0
	Źródła finansowania	Budżet gminy, środki zewnętrzne				
2	Przedsięwzięcie	<i>Budowa kanalizacji sanitarnej z przepompowniami Leśniów Wielki i Mały, Płaty</i>				
	Jednostki realizujące	UG Czerwieńsk				

	Lata realizacji	2005-2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		7 000,0	8 000,0			15 000,0
	Źródła finansowania	NFOŚiGW, SAPARD				
3	Przedsięwzięcie	Uporządkowanie gospodarki ściekowej w m. Czerwieńsk				
	Jednostki realizujące	UG Czerwieńsk				
	Lata realizacji	2006-2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
				200,0	150,0	350,0
	Źródła finansowania	środki gminy, środki pomocowe, NFOŚiGW				
4	Przedsięwzięcie	Montaż biologicznej oczyszczalni ścieków osada Dobrzęcin				
	Jednostki realizujące	UG Czerwieńsk				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		100,0				100,0
	Źródła finansowania	środki gminy, środki pomocowe, NFOŚiGW				
5	Przedsięwzięcie	Kanalizacja sanitarna				
	Jednostki realizujące	UG Nowogród Bobrzański				
	Lata realizacji	2004-2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		1 300,00	1 000,0	600,0	600,0	3 500,0
	Źródła finansowania	Środki własne i pomocowe				
6	Przedsięwzięcie	Budowa przepompowni ścieków i rurociągów tłocznych dla odbioru ścieków z istniejących kolektorów w ulicach: Konopnickiej, Słonecznej, Dąbrowskiego, Przemysłowej i Odrzańskiej				
	Jednostki realizujące	Supek Sp. z o.o.				
	Lata realizacji	2004-2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		293,6	313,6	343,6		950,80
	Źródła finansowania	Środki własne i pomocowe				
7	Przedsięwzięcie	Zakup urządzeń technologicznych				
	Jednostki realizujące	Supek Sp. z o.o.				
	Lata realizacji	2004-2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		50,26	50,26	50,26		150,80
	Źródła finansowania	Środki własne i pomocowe				
8	Przedsięwzięcie	Oczyszczalnia ścieków i kanalizacja Bojadła				
	Jednostki realizujące	UG Bojadła				
	Lata realizacji	2004-2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		723,0	3 865,0	3 430,0		8 018,00
	Źródła finansowania	Środki własne i pomocowe				
9	Przedsięwzięcie	Budowa kanalizacji sanitarnej z przyłączami w Wilkanowie- II etap, w m. Buchałów i Słone				
	Jednostki realizujące	UG Świdnica				
	Lata realizacji	2005-2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		500,0	1 250,0	750,0	750,0	3 250,0
	Źródła finansowania	Środki własne, środki pomocowe				

10	Przedsięwzięcie	Budowa kanalizacji z przyłączami i oczyszczalni ścieków w Świdnicy				
	Jednostki realizujące	UG Świdnica				
	Lata realizacji	2005-2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	Środki własne, środki unijne				
11	Przedsięwzięcie	Rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków i sieci kanalizacyjnej w m. Trzebiechów				
	Jednostki realizujące	UG Trzebiechów				
	Lata realizacji	2004 i 2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	Środki własne i pomocowe				
12	Przedsięwzięcie	Dokończenie kanalizacji Zaboru				
	Jednostki realizujące	UG Zabór				
	Lata realizacji	2005				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	środki własne, środki unijne				
13	Przedsięwzięcie	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków w m. Czarna, Dąbrowa, Milsko, Tarnawa, Łaz				
	Jednostki realizujące	UG w Zabór				
	Lata realizacji	2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	Środki unijne, własne oraz mieszkańcy				
14	Przedsięwzięcie	Kanalizacja miejscowości Nowy Kisielin, Stary Kisielin, Przylep, Racula, Drzonków i budowa kolektora w Drzonkowie				
	Jednostki realizujące	UG Zielona Góra				
	Lata realizacji	2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	Środki własne i pomocowe, NFOŚiGW				
15	Przedsięwzięcie	Rozbudowa podczyszczalni ścieków				
	Jednostki realizujące	Bomadek W Piasecki + Spółka Jawna, Trzebiechów				
	Lata realizacji	2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	Środki własne, kredyt				
16	Przedsięwzięcie	Budowa suszarni osadów ściekowych – Centralna Oczyszczalnia Ścieków				
	Jednostki realizujące	Oczyszczalnia ścieków Łacza Spółka Wodna Łężyca, Czerwieńsk				
	Lata realizacji	2003-2004				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	Środki własne, Fundusz PHARE				

17	Przedsięwzięcie	Budowa spalarni osadów ściekowych – Centralna Oczyszczalnia Ścieków				
	Jednostki realizujące	Oczyszczalnia ścieków Łącza Spółka Wodna Łężyca , Czerwieńsk				
	Lata realizacji	2005-2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
			5 000,0			5 000,0
	Źródła finansowania	Środki własne, Fundusz Spójności				
18	Przedsięwzięcie	Rozbudowa węzła mechanicznego Centralnej Oczyszczalni Ścieków - osadnik wstępny, odwadnianie				
	Jednostki realizujące	Oczyszczalnia ścieków Łącza Spółka Wodna Łężyca Czerwieńsk				
	Lata realizacji	2005-2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
				8 000,0		8 000,0
	Źródła finansowania	Środki własne, Fundusz Spójności				
19	Przedsięwzięcie	Opomiarowanie ścieków				
	Jednostki realizujące	Nestle Polska S.A Zakład Produkcyjny w Kargowej				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
		30,0				30,0
	Źródła finansowania	Środki własne				
Koszty inwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 108 780,60 tys.PLN						

6. 7. Jakość powietrza atmosferycznego

Tabela 6.7. Jakość powietrza atmosferycznego - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007

JAKOŚĆ POWIETRZA ATMOSFERYCZNEGO						
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE W RAMACH WSPÓŁPRACY Z POWIATEM						
1.	Przedsięwzięcie	Promowanie budownictwa stosującego materiały energooszczędne				
	Jednostki realizujące	Starostwo Powiatowe, Urzędy Gmin				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	Brak kosztów dodatkowych				
2.	Przedsięwzięcie	Opracowanie programu ochrony powietrza dla strefy, do której został zaliczony powiat zielonogórski				
	Jednostki realizujące	Wojewoda				
	Lata realizacji	raz na 5 lat				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	bd	bd	bd	bd	
Koszty pozainwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 0,0 tys. PLN						
PRZEDSIĘWZIĘCIA INWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
3	Przedsięwzięcie	Modernizacja kotłowni szkoły podstawowej i osiedlowej w Babimoście				
	Jednostki realizujące	UG Babimost				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	110,0				110,0
4	Przedsięwzięcie	Modernizacja kotłowni				
	Jednostki realizujące	Gmina Czerwieńsk				
	Lata realizacji	2006-2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania			100,0	100,0	200,0
5	Przedsięwzięcie	Budowa sieci gazowej				
	Jednostki realizujące	Gmina Czerwieńsk				
	Lata realizacji					
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	bd	bd	bd	bd	
6	Przedsięwzięcie	Zamiana kotłowni węglowych na gazowe				
	Jednostki realizujące	Gmina Nowogród Bobrzański				
	Lata realizacji	2004-2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	150,0	150,0	150,0		450,0
7	Przedsięwzięcie	Budowa kotłowni i zamiana systemu ogrzewania w Przedszkolu nr 7				

	Jednostki realizujące	Gmina Sulechów				
	Lata realizacji	2004-2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania		130,0			130,0
		Środki własne i pomocowe				
8	Przedsięwzięcie	Zmiana sposobu ogrzewania na gazowe w szkołach w Słonem i Świdnicy				
	Jednostki realizujące	Gmina Świdnica				
	Lata realizacji	2006-2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania				600,00	600,00
		środki własne gminy , środki unijne				
9	Przedsięwzięcie	Gazyfikacja gminy Świdnica				
	Jednostki realizujące	Gmina Świdnica				
	Lata realizacji	2006-2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania			bd	bd	
		MOW				
10	Przedsięwzięcie	Modernizacja kotłowni w Zaborze (zmiana paliwa na biomasę)				
	Jednostki realizujące	UG Zabór				
	Lata realizacji	2004				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	3 000,0	-	-	-	3 000,0
		NFOS, WFOŚ, SAPARD, Ekofundusz, środki własne				
11	Przedsięwzięcie	Modernizacja kotłowni w szkołach w miejscowościach: Racula, Ochla, Zawada				
	Jednostki realizujące	UG Zielona Góra				
	Lata realizacji	2004-2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	150,0	150,0	270,0		570,0
		środki własne, środki unijne				
12	Przedsięwzięcie	Gazyfikacja miejscowości: Zawada, Krepa, Łężyca, Ochla				
	Jednostki realizujące	UG Zielona Góra				
	Lata realizacji	2005-2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	-	600,0	300,0	300,0	1 200,0
		MOW				
13	Przedsięwzięcie	Modernizacja kotłowni przy ulicy Tkackiej w Sulechowie, w tym redukcja zanieczyszczeń				
	Jednostki realizujące	Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Zielona Góra				
	Lata realizacji	2004-2005				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	Razem
	Źródła finansowania		600,0			600,00
		środki własne				
Koszty inwestycyjne w latach 2004 - 2007					-	6860,0 tys. PLN

6.8. Hałas

Tabela 6.8. Hałas - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007

HAŁAS						
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE W KOMPETENCJI POWIATU						
1.	Przedsięwzięcie	Zbieranie materiałów i informacji do sporządzenia mapy akustycznej powiatu				
	Jednostki realizujące	Starostwo Powiatowe				
	Lata realizacji	Ciągłe do 2012				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	bkd				
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
2	Przedsięwzięcie	Prowadzenie badań hałasu dla obszarów wzmożonego ruchu samochodowego				
	Jednostki realizujące	Zarządy Dróg				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	bd	bd	bd	bd	
3	Przedsięwzięcie	Wprowadzenie zapisów do planów zagospodarowania przestrzennego sprzyjających ograniczeniu zagrożenia środowiska hałasem				
	Jednostki realizujące	Gminy				
	Lata realizacji	2004 - 2005				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	Brak kosztów dodatkowych				
Koszty pozainwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 0,0 tys. PLN						
PRZEDSIĘWZIĘCIA INWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
1	Przedsięwzięcie	Systematyczne wprowadzanie pasów wielowarstwowej zieleni izolacyjnej				
	Jednostki realizujące	Gminy				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	t.d.o.	t.d.o.	t.d.o.	t.d.o.	
2	Przedsięwzięcie	Budowa drogi objazdowej miasta Czerwieńsk				
	Jednostki realizujące	Gmina Czerwieńsk				
	Lata realizacji	2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania				bd	
3	Przedsięwzięcie	Budowa obwodnicy dla Bogaczowa - droga wojewódzka nr 288				
	Jednostki realizujące	Gmina Nowogród Bobrzański				
	Lata realizacji	2005-2006				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania			bd		
własne gminy						

4	Przedsięwzięcie	Budowa obwodnicy dla Nowogrodu Bobrzańskiego – droga krajowa nr 27				
	Jednostki realizujące	Gmina Nowogród Bobrzański				
	Lata realizacji	2006-2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	własne gminy				
PRZEDSIĘWZIĘCIA INWESTYCYJNE W KOMPETENCJACH POWIATU						
5	Przedsięwzięcie	Budowa drogi powiatowej F1182 relacji droga nr 288 Bogaczów – Krzewiny – droga krajowa nr 27, będąca drogą objazdową miasta Nowogród Bobrzański				
	Jednostki realizujące	Starostwo Powiatowe				
	Lata realizacji	bd				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	bd				
Koszty inwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 0,0 tys. PLN						

6.9. Promieniowanie elektromagnetyczne

Tabela 6.9 Promieniowanie elektromagnetyczne - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 – 2007

PROMIENIOWANIE ELEKTROMAGNETYCZNE						
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE						
1.	Przedsięwzięcie	Analiza informacji zawartych w rejestrze Wojewody o terenach, gdzie zostały przekroczone parametry pól elektromagnetycznych				
	Jednostki realizujące	Starostwo Powiatowe				
	Lata realizacji	raz w roku				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	Koszty w ramach funkcjonowania WIOŚ				
Koszty pozainwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 0,0 tys. PLN						

6.10. Awarie przemysłowe

Tabela 6.10. Awarie przemysłowe - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004–2007

AWARIE PRZEMYSŁOWE						
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE						
1	Przedsięwzięcie	Aktualizacja tras optymalnego przewozu materiałów niebezpiecznych				
	Jednostki realizujące	Wojewoda, Urzędy Gmin				
	Lata realizacji	ciągle				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2004	2005	2007	2008	razem
	Źródła finansowania	Brak kosztów dodatkowych				

2	Przedsięwzięcie	Edukacja społeczeństwa w zakresie właściwych zachowań w sytuacji wystąpienia zagrożenia				
	Jednostki realizujące	Starostwo Powiatowe, UG, pozarządowe organizacje				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2004	2005	2007	2008	razem
	Źródła finansowania	PFOSiGW, GFOSiGW				
Koszty pozainwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 0,0 tys. PLN						

6. 11. Kształtowanie stosunków wodnych i ochrona przed powodzią

Tabela 6.11. Kształtowanie stosunków wodnych i ochrona przed powodzią - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 - 2007

KSZTAŁTOWANIE STOSUNKÓW WODNYCH I OCHRONA PRZED POWODZIĄ						
PRZEDSIĘWZIĘCIA POZAINWESTYCYJNE W RAMACH WSPÓŁPRACY Z POWIATEM						
1	Przedsięwzięcie	Współpraca w tworzeniu bazy danych i systemu wymiany informacji z zakresu gospodarki wodnej na obszarze województwa lubuskiego				
	Jednostki realizujące	Urząd Marszałkowski, RZGW, Starostwo Powiatowe				
	Lata realizacji	2004 – 2007				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2007	2008	razem
	Źródła finansowania	Brak kosztów dodatkowych				
Koszty pozainwestycyjne w latach 2004 - 2007 - 0,0 tys. PLN						
KSZTAŁTOWANIE STOSUNKÓW WODNYCH I OCHRONA PRZED POWODZIĄ						
PRZEDSIĘWZIĘCIA INWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
1.	Przedsięwzięcie	Bieżąca konserwacja rowów melioracyjnych				
	Jednostki realizujące	Gminy				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	t.d.o.	t.d.o.	t.d.o.	t.d.o.	
2.	Przedsięwzięcie	Zbiornik retencyjny w Świdnicy				
	Jednostki realizujące	UG Świdnica				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2004-2005				
	Lata realizacji	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania		800,00			800,00
3	Przedsięwzięcie	Budowa zbiornika retencyjno-rekreacyjnego Świdnica-Jeleniów-Ochla				
	Jednostki realizujące	Prywatny inwestor				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2004-2007				
	Lata realizacji	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	bd	bd	bd	bd	
Prywatny inwestor						

4	Przedsięwzięcie	Budowa zbiornika retencyjnego w Czerwieńsku				
	Jednostki realizujące	UG Czerwieńsk, LZMiUW				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2004-2007				
	Lata realizacji	2004	2005	2006	2007	razem
			1 000,0	1 000,0	1 000,0	3 000,00
	Źródła finansowania	środki własne LZMiUW				
5	Przedsięwzięcie	Modernizacja i budowa urzędzeń p. powodziowych – Brody i Bródki				
	Jednostki realizujące	LZMiUW				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2004-2007				
	Lata realizacji	2004	2005	2006	2007	razem
		1 000,0	1 000,0	3 000,0	1 000,0	6 000,0
	Źródła finansowania	Budżet Państwa, WFOŚiGW, NFOŚiGW, Program Odra 2006				
6	Przedsięwzięcie	Modernizacji przepompowni Sadowa wraz z obwałowaniem				
	Jednostki realizujące	LZMiUW				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2004-2005				
	Lata realizacji	2004	2005	2006	2007	razem
		4 450,0	5 292,0			9 742,0
	Źródła finansowania	Budżet Państwa, WFOŚiGW, NFOŚiGW, Program Odra 2006				
7	Przedsięwzięcie	Modernizacja wału (Dobrzęcin-Pomorsko) na terenie gminy Czerwieńsk				
	Jednostki realizujące	LZMiUW				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2004-2005				
	Lata realizacji	2004	2005	2006	2007	razem
		3 000,0	4 000,0			7 000,0
	Źródła finansowania	LZMiUW, Budżet Państwa, WFOŚiGW, NFOŚiGW, Program Odra 2006				
8	Przedsięwzięcie	Modernizacja przepompowni Bródki				
	Jednostki realizujące	LZMiUW				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2005-2007				
	Lata realizacji	2004	2005	2006	2007	razem
			500,0	1 000,0	1 500,0	3 000,0
	Źródła finansowania	LZMiUW, Budżet Państwa, WFOŚiGW, NFOŚiGW, Program Odra 2006				
9	Przedsięwzięcie	Modernizacja wału rzeki Odry na terenie gm. Bojadła				
	Jednostki realizujące	LZMiUW				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2004-2007				
	Lata realizacji	2004	2005	2006	2007	Razem
		1750,0	1750,0	1750,0	1750,0	7 000,0
	Źródła finansowania	LZMiUW, Budżet Państwa, WFOŚiGW, NFOŚiGW, Program Odra 2006				
10	Przedsięwzięcie	Modernizacja wału przeciwpowodziowego Głęboka-Ledno, Swarzynice III				
	Jednostki realizujące	LZMiUW				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2004-2007				
	Lata realizacji	2004	2005	2006	2007	Razem
		1250,0	1250,0	1250,0	1250,0	5 000,0
	Źródła finansowania	LZMiUW, Budżet Państwa, WFOŚiGW, NFOŚiGW, Program Odra 2006				
11	Przedsięwzięcie	Odbudowa Kanalu Sucha (gm. Zielona Góra)				

	Jednostki realizujące	LZMiUW				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2005				
	Lata realizacji	2004	2005	2006	2007	Razem
			2 000,0			2 000,0
	Źródła finansowania	LZMiUW, Budżet Państwa, WFOŚiGW, NFOŚiGW, Program Odra 2006				
12	Przedsięwzięcie	Odbudowa rzek w m. Okunin-Klepsk-Łagowo (gm. Sulechów I Trzebiechów)				
	Jednostki realizujące	LZMiUW				
	Koszty w latach 2004 - 2007	Od 2005				
	Lata realizacji	2004	2005	2006	2007	razem
						3 000,0
	Źródła finansowania	LZMiUW, Budżet Państwa, WFOŚiGW, NFOŚiGW, Program Odra 2006				
13	Przedsięwzięcie	Budowa nowego wału na rz. Bóbr o dł. 0,2 km we wsi Łagoda (gm. Nowogród Bobrzański)				
	Jednostki realizujące	LZMiUW				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2004-2005				
	Lata realizacji	2004	2005	2006	2007	razem
		150,0	150,0			3 00,0
	Źródła finansowania	LZMiUW, Budżet Państwa, WFOŚiGW, NFOŚiGW, Program Odra 2006				
14	Przedsięwzięcie	Odbudowa czaszy zbiornika Krzywanickiego na rzece Bóbr				
	Jednostki realizujące	ZEW Dychów				
	Koszty w latach 2004 - 2007	bd				
	Lata realizacji	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	środki własne, środki pomocowe				
15	Przedsięwzięcie	Budowa zbiornika małej retencji na rzece Brzeźnicy				
	Jednostki realizujące	LZMiUW				
	Koszty w latach 2004 - 2007	bd				
	Lata realizacji	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	WFOŚiGW, środki pomocowe				
		Koszty inwestycyjne w latach 2004 - 2007			-	46 842,0 tys. PLN

6.12. Wykorzystanie energii odnawialnej

Tabela 6.12 Wykorzystanie energii odnawialnej - Przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 - 2007

WYKORZYSTANIE ENERGII ODNAWIALNEJ						
DZIAŁANIA POZAINWESTYCYJNE W RAMACH WSPÓŁPRACY Z POWIATEM						
1.	Przedsięwzięcie	Promowanie najlepszych projektów dotyczących wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych				
	Jednostki realizujące	Starostwo Powiatowe, gminy, pozarządowe organizacje				
	Lata realizacji	2004.....				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2004	2005	2006	2007	razem
		Brak kosztów dodatkowych				

	Źródła finansowania					
DZIAŁANIA INWESTYCYJNE POZA KOMPETENCJAMI POWIATU						
2	Przedsięwzięcie	Wdrażanie alternatywnych źródeł energii (uprawa wierzby-Nowogród Bobrzański; energia słoneczna – Drzonków; biomasa – Zabór; elektrownia wiatrowa w Cigacicach)				
	Jednostki realizujące	Gminy, inwestorzy prywatni				
	Lata realizacji	ciągłe				
	Koszty w latach 2004 - 2007	2004	2005	2006	2007	razem
	Źródła finansowania	t.d.o.				
Koszty inwestycyjne w latach 2004 - 2007						- 0,0 tys. PLN

7. OCENA REALIZACJI PROGRAMU

7.1. Instrumenty zarządzania środowiskiem

W rozdziale 1 omówione zostały zasady służące realizacji zrównoważonego rozwoju. Instrumenty konieczne do wdrożenia zasad, wynikają z ustawy Prawo ochrony środowiska, o zagospodarowaniu przestrzennym, o odpadach, prawo wodne, o ochronie przyrody, o Inspekcji Ochrony Środowiska, prawo geologiczne i górnicze, prawo budowlane.

Instrumenty zarządzania środowiskiem można podzielić na cztery grupy. Są to instrumenty prawne, finansowe, społeczne i strukturalne.

Do tej pory największe znaczenie miały instrumenty prawne i finansowe. W niniejszym programie nadano priorytet instrumentom społecznym i strukturalnym.

7.1.1. Instrumenty finansowe

Instrumentami finansowymi są:

- opłaty za korzystanie ze środowiska - za emisję zanieczyszczeń do powietrza, za pobór wody powierzchniowej i podziemnej, za odprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi, za zbieranie, transport i odzysk lub unieszkodliwianie odpadów komunalnych, za składowanie odpadów, za powierzchnię, z której odprowadzane są ścieki,
- administracyjne kary pieniężne,
- odpowiedzialność cywilna, karna i administracyjna,
- kredyty i dotacje z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz innych funduszy, w tym fundusze przedakcesyjne oraz Fundusze strukturalne i Fundusz Spójności
- pomoc publiczna na ochronę środowiska w postaci preferencyjnych pożyczek i kredytów, dotacji, odroczeń, rozłożenia na raty i umorzeń płatności wobec budżetu państwa i funduszy ekologicznych, zwolnień i ulg podatkowych i in.

Należy także wspomnieć o tworzeniu nowych i ulepszaniu istniejących mechanizmów ekonomicznych w dziedzinie ochrony środowiska (wg Programu Wykonawczego do II PEP), takich jak:

- rozszerzenie listy wyrobów objętych opłatami produktowymi i opłatami depozytowymi oraz ustalenie szczegółowych zasad dysponowania wpływami z tych opłat,
- wprowadzenie ubezpieczeń ekologicznych od odpowiedzialności cywilnej za szkody spowodowane poważnymi awariami przemysłowymi i transportowymi,
- tworzenie rynku uprawnień do emisji zanieczyszczeń (zbywalne pozwolenia),

W skali powiatu możliwe jest wykorzystanie istniejących instrumentów poprzez porozumienie się z partnerami, w kompetencjach których znajdują się dane instrumenty. Mogą to być partnerzy wewnątrz powiatu (gminy) lub na poziomie województwa (wojewoda, samorząd wojewódzki).

7.1.2. Instrumenty prawne

Instrumenty prawne to :

- pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, w tym pozwolenia zintegrowane,
- decyzje zatwierdzające program gospodarki odpadami,
- koncesje geologiczne wydawane na rozpoznanie i eksploatację surowców mineralnych.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami od 1 stycznia 1999 roku kompetencje do wydawania pozwoleń w zakresie ochrony środowiska przed zanieczyszczeniami i uciążliwościami podzielono pomiędzy Wojewodę i Starostę, przyjmując za podstawowe kryterium skalę uciążliwości danego podmiotu.

Należy podkreślić, że wprowadzenie wymogów Dyrektywy IPPC (ang. Integrated Pollution Prevention and Control) do polskiego systemu prawnego ochrony środowiska wpłynie na funkcjonowanie znacznej części przedsiębiorstw. W powiecie zielonogórskim 2 przedsiębiorstwa posiadają instalacje wymagające zintegrowanego pozwolenia :

- Rockwool Polska Sp. z o.o. Cigacice
- Ubojnia Indyków „BOMADEK” w Trzebiechowie.

Wdrożenie wymagań tej Dyrektywy IPPC spowoduje konieczność stosowania zintegrowanego podejścia do zapobiegania i ograniczania emisji z prowadzonych procesów technologicznych oraz zasady ochrony środowiska jako całości. Oznacza to odejście od stosowanej dotychczas praktyki wydawania pozwoleń i decyzji administracyjnych, odnoszących się do poszczególnych mediów (pobór wody, gospodarka odpadami), komponentów środowiska (emisje do powietrza, odprowadzanie ścieków) czy uciążliwości (hałas, pola elektromagnetyczne) na rzecz wydawania pozwoleń zintegrowanych. Zawarte w pozwoleniach ograniczenia emisji będą uwzględniały wymogi BAT.

Ponadto bardzo ważnym instrumentem służącym właściwemu gospodarowaniu zasobami środowiska jest ocena oddziaływania na środowisko oraz plan zagospodarowania przestrzennego.

Ważnym instrumentem prawnym stał się monitoring, czyli pomiar stanu środowiska, prowadzony zarówno jako badania jakości środowiska, jak też w odniesieniu do ilości zasobów środowiskowych. Monitoring niejednokrotnie zaliczany był do instrumentów informacyjnych, jako bardzo ważna podstawa analiz, ocen czy decyzji. Obecnie jednak badania monitoringowe są obowiązujące i określone w niektórych aktach prawnych, co czyni je instrumentem o znaczeniu prawnym.

7.1.3. Instrumenty społeczne

Realizacja programu ochrony środowiska wspomagana jest poprzez instrumenty społeczne, którymi są **narzędzia dla usprawniania współpracy i budowania partnerstwa**, tzw. „uczenie się poprzez działanie”. Wśród nich istnieje podział na dwie kategorie wewnętrzne:

- pierwsza dotyczy działań samorządów a narzędziami są przede wszystkim działania edukacyjne,
- druga polega na budowaniu powiązań między władzami samorządowymi a społeczeństwem, gdzie podstawą jest komunikacja społeczna: systemy konsultacji i debat publicznych oraz prowadzenie mechanizmów tzw. budowania świadomości (kampanie edukacyjne).

Działania edukacyjne realizowane są w różnych formach i na różnych poziomach, począwszy od szkół wszystkich stopni a skończywszy na tematycznych szkoleniach adresowanych do poszczególnych grup zawodowych i organizacji. Działalność ta prowadzona jest od wielu lat, lecz ciągle wymaga dalszego poszerzania sposobów aktywizacji społeczeństwa oraz szkolenia coraz to innych grup zawodowych i społecznych. Edukacja ekologiczna została szerzej omówiona w poprzednich rozdziałach.

Czynnikami decydującymi o sukcesie realizowanej edukacji ekologicznej są rzetelna informacja o stanie środowiska i działaniach na rzecz jego ochrony oraz umiejętność *komunikowania się ze społeczeństwem*. Komunikacja społeczna coraz częściej nabiera form zinstytucjonalizowanych. Z jednej strony jest to tworzenie biur komunikacji społecznej w urzędach, z drugiej strony - podpisywanie formalnych deklaracji współpracy z organizacjami społecznymi i wspieranie ich działań poprzez np. wprowadzanie przedstawicieli organizacji do różnego rodzaju ciał opiniotwórczo-doradczych, organizowanie regularnych spotkań z organizacjami, itp.

Im szerszy jest zakres programu i związanych z nim działań, tym więcej jest grup i osób, które mogą wpłynąć na proces opracowywania i wdrażania tego programu: od sposobu i jakości komunikowania się z nimi zależą wspólnie wypracowane cele i ich realizacja.

W nowym podziale kompetencji, ustawodawca nakłada na instytucje rządowe i samorządowe obowiązek wzajemnego informowania się i uzgadniania. Obowiązek ten dotyczy w pierwszej kolejności wymiany informacji między przedstawicielami różnych szczebli samorządu i rządowych organizacji ochrony środowiska. Mniej jasno wygląda wymiana informacji ze społeczeństwem. Konstytucja RP zapewnia wprawdzie każdemu obywatelowi pełny dostęp do informacji, ale brak wystarczających narzędzi egzekwowania utrudnia korzystanie z tego prawa.

Ustawa - Prawo ochrony środowiska, nie przewiduje żadnych ograniczeń w korzystaniu z prawa dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie, a dostęp do informacji nie jest uzależniony od uczestnictwa w żadnym konkretnym postępowaniu i posiadania jakiegokolwiek interesu w sprawie.

Szeroko pojęta komunikacja może służyć:

- wymianie informacji roboczej z innymi osobami pracującymi nad tym samym tematem,
- wspieraniu procesu, np. przekazywaniu określonych informacji politykom, sponsorom czy decydentom,
- wciąganiu stron do współpracy, np. budowaniu zainteresowania dzięki rzetelnej i ciekawie podanej informacji, wymiana zdań z osobami o postawie (początkowo) krytycznej, wyjaśnianie stanowisk,
- zapobieganiu zakłóceniom procesu (np. blokowaniu realizacji) poprzez wciągnięcie wszystkich zainteresowanych stron "otwartego planowania" w proces opracowywania programu
- promocji programu (m.in. promocja sukcesu)

Wciągnięcie potencjalnych oponentów w szukanie rozwiązań we wczesnym stadium procesu planowania znacznie zmniejsza ryzyko odwołań i protestów w fazie realizacji, gdy każdy dzień zwłoki jest znacznie droższy, a odwołania na drodze sądowej powodują zwłokę trudną do oszacowania. Profesjonalna wymiana informacji to okazja do zaprezentowania pozytywnej postawy grupy zarządzającej procesem, a otwartość w komunikacji wskazuje na mocną pozycję tego, kto ją prowadzi. Wymiana informacji działa jak system "wczesnego ostrzegania" i zmniejsza ryzyko wystąpienia nieoczekiwanych zakłóceń, o których nie dowiemy się na czas, gdy poszczególne strony będą milczeć. Intensywna wymiana informacji, wciąganie do dyskusji sprzymierzeńców i oponentów, organizowanie akcji informacyjnych, itp. opóźnia wprowadzenie działań w początkach procesu, ale w ostatecznym rozrachunku chroni przed opóźnieniami i nieoczekiwanymi problemami w fazie realizacji projektu.

Władze powiatu zdają sobie sprawę z faktu, że dobra komunikacja z różnymi partnerami włączonymi w zagadnienie ochrony środowiska i rozwoju społeczno-gospodarczego (grupami zadaniowymi) jest podstawą dobrej ich współpracy, prowadzącej do większego zaangażowania w realizację programu ochrony środowiska.

Współdziałanie jest niezbędnym instrumentem w przypadku konieczności uczestniczenia kilku podmiotów w finansowaniu przedsięwzięcia objętego programem ochrony środowiska. Jest to jednocześnie najlepszy przykład partnerstwa, także publiczno-prywatnego w celu np. wykonania tzw. montażu finansowego. Uczestnictwo prywatnych właścicieli działek (np. w przypadku budowy systemu kanalizacji) wymaga zastosowania rozwiązań prawnych umożliwiających uczestnictwo grupy prywatnych podmiotów fizycznych jako partnera dla innych podmiotów prawnych. Takie rozwiązania w postaci np. utworzenia komitetu budowy, mogą także umożliwić formalne przekazywanie dofinansowania grupie prywatnych właścicieli ze strony podmiotu dysponującego środkami na realizację przedsięwzięcia np. w rodzaju przydomowych oczyszczalni ścieków.

Podobne rozwiązanie może być przyjęte w przypadku wspomagania przedsięwzięć związanych ze zmianą nośnika energii w systemach ogrzewania w domach mieszkalnych. Powiat i gmina mogą wspomagać mieszkańców, którzy podejmują działania w zakresie modernizacji systemów ogrzewania (przechodzenie na gaz lub olej) uczestnicząc jako gwarantujący kredyt lub wspomagający inwestora w spłaceniu kredytu. Przyjęcie rozwiązania w tym zakresie powinno być dokonane w uzgodnieniu z bankiem.

Wszystkie gminy powiatu zielonogórskiego powinny ze sobą współdziałać w zakresie uzgodnień dotyczących finansowania i organizacji działań m.in. ekologicznych. Ma to szczególne znaczenie w przypadku. współfinansowania przedsięwzięć oraz korzystania z funduszy strukturalnych.

Władze powiatu oczekują współpracy ze strony przemysłu i organizacji publicznych, dla osiągnięcia lepszego poziomu ochrony środowiska. Konwencjonalne podejście do kształtowania polityki ochrony

środowiska (system nakazowo-kontrolny z wykorzystaniem instrumentów regulacyjnych i bodźców ekonomicznych) jest wciąż dominujące; przemysł musi spełniać normy i uiszczać opłaty ustanowione przez rząd, a przeważającymi technikami ochronnymi są technologie "końca rury", np. utylizacja odpadów.

Korzystne uzupełnienie stanu obecnego w zakresie efektywnego zarządzania środowiskiem powinno stanowić komplementarne podejście bazujące na współpracy, z zaangażowaniem "grup zadaniowych / docelowych"³. Kooperatywne kształtowanie polityki ochrony środowiska jest efektywniejsze dla np. zrównoważonego rozwoju przemysłu, niż tradycyjne regulacje nakazowo-kontrolne. Wynika to z lepszego wykorzystania potencjału zaangażowanej tu strony przemysłowej.

7.1.4. Instrumenty strukturalne

Instrumentami strukturalnymi są przede wszystkim strategie i programy wdrożeniowe oraz systemy zarządzania środowiskowego.

Strategie i programy wdrożeniowe

Strategia jest dokumentem wytyczającym główne tendencje i kierunki działań w ramach rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska w skali powiatu. Dokument ten daje ogólne wytyczne co do kierunków działań w zakresie ochrony środowiska. *Strategia rozwoju powiatu zielonogórskiego* przedstawia również wizję, czyli społecznie pożądany przez jego mieszkańców stan, do którego w perspektywie pokolenia powinien dążyć region. Strategia wskazuje trzy poziomy działań:

- obszar koordynowania i wspomagania przedsięwzięć będących w gestii jej gmin
- obszar bezpośrednich działań samorządu powiatowego
- obszar współdziałania z samorządem województwa, wojewodą i innymi organizacjami.

Program ochrony środowiska jest zarówno planem polityki ochrony środowiska do 2011 roku, jak i programem wdrożeniowym na najbliższe 4 lata.

Należy jednak zaznaczyć, że program ochrony środowiska jest programem, który z jednej strony uwzględnia kierunki rozwoju poszczególnych dziedzin gospodarki i ich konsekwencje dla środowiska, a z drugiej strony wytycza pewne ramy tego rozwoju. Oznacza to, że działania realizowane np. w przemyśle czy rolnictwie muszą być brane pod uwagę w programie ochrony środowiska i jednocześnie ochrona środowiska wymaga podejmowania pewnych działań w poszczególnych dziedzinach gospodarki i codziennego bytowania mieszkańców województwa (patrz rozdział 2).

Planem strategicznym i wdrożeniowym jest również *plan gospodarki odpadami* opracowany w ramach niniejszego projektu. Podaje on zarówno projektowany system gospodarowania odpadami, jak i rodzaj i harmonogram realizacji przedsięwzięć oraz harmonogram uruchamiania środków finansowych i ich źródeł.

Podobną rolę będą pełniły:

- program ochrony powietrza mający na celu osiągnięcie dopuszczalnych poziomów substancji w powietrzu, których poziom przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji (poś - art. 89. Ust. 1 pkt.1i art.91)
- program ochrony środowiska przed hałasem dla terenów, na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny (poś - art. 119).

Systemy zarządzania środowiskowego

Koncepcja zrównoważonego rozwoju stwarza podstawę do zmiany nastawienia przedsiębiorców do ochrony środowiska, polegającą na samodzielnym definiowaniu problemów i szukaniu (z

---

³ ang. target groups, takie jak strona rządowa, lokalne władze samorządowe, przedsiębiorstwa przemysłowe, organizacje pozarządowe.

wyprzedzeniem) środków zaradczych. Stąd powstała koncepcja *zarządzania środowiskowego* (patrz rozdz.7.2).

7.1.5. Upowszechnianie informacji o środowisku

Zakres informacji o środowisku i zasady ich udostępniania określa Prawo ochrony środowiska Dział IV Informacje o środowisku. Zgodnie z tym organy administracji są obowiązane udostępniać każdemu informacje o środowisku i jego ochronie, znajdujące się w ich posiadaniu (art. 19 poś).

Starostwo powiatowe w Zielonej Górze będzie maksymalnie wykorzystywało nowoczesne środki komunikowania się. W pierwszej kolejności rozszerzony zostanie zakres informacji dostępny na stronach internetowych Starostwa o dane dot. oceny stanu środowiska w powiecie i informacje nt. realizacji niniejszego programu. Wstępem będzie umieszczenie Programu na stronie internetowej, po jego przyjęciu Uchwałą Rady Powiatu.

Zostaną podjęte działania zmierzające do udostępniania społeczeństwu danych poprzez elektroniczne bazy łatwo osiągalne poprzez publiczne sieci telekomunikacyjne.

Istotną rolę będą pełniły pozarządowe organizacje ekologiczne prowadzące działalność informacyjną lub konsultacyjną dla społeczeństwa. Intensyfikowane będą działania wynikające z „Narodowej strategii edukacji ekologicznej” oraz jej programu wykonawczego.

7.2. Organizacja zarządzania środowiskiem

Zarządzanie programem ochrony środowiska w okresie początkowym będzie wymagało wyodrębnienia struktury zarządzania tym programem od struktury zarządzania środowiskiem. Jednakże docelowo program ten powinien utożsamiać się z systemem zarządzania środowiskiem w powiecie. Jest to jeden z najważniejszych celów postawionych przed zarządzającymi programem. Program powinien wypracować instrumentarium, które umożliwi osiągnięcie unifikacji zarządzania programem z zarządzaniem środowiskiem.

Zarządzanie środowiskiem odbywa się na kilku szczeblach:

- szczebel powiatu i gmin,
- szczebel jednostek organizacyjnych, obejmujący działania podejmowane przez podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska.
- szczebel administracji publicznej województwa..

Podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska kierują się głównie efektami ekonomicznymi i zasadami konkurencji rynkowej, a od niedawna liczą się także z głosami opinii społecznej. Na tym szczeblu zarządzanie środowiskiem odbywa się przez:

- dotrzymywanie wymagań stawianych przez przepisy prawa,
- porządkowanie technologii i reżimów obsługi urządzeń,
- modernizację technologii,
- eliminowanie technologii uciążliwych dla środowiska
- instalowanie urządzeń ochrony środowiska,
- stałą kontrolę emisji zanieczyszczeń.

Instytucje działające w ramach administracji odpowiedzialnych za wykonywanie i egzekwowanie prawa mają głównie na celu zapobieganie zanieczyszczeniu środowiska przez:

- racjonalne planowanie przestrzenne,
- kontrolowanie gospodarczego korzystania ze środowiska,
- porządkowanie działalności związanej z gospodarczym korzystaniem ze środowiska.

Po reformie administracyjnej obowiązki i kompetencje w zakresie ochrony środowiska zostały podzielone między poszczególne szczeble administracji w celu poprawy efektywności działań na rzecz ochrony środowiska. Nastąpiło ograniczenie kompetencji szczebla centralnego w działaniach

typowo wykonawczych na rzecz działalności o charakterze strategicznym, takiej jak tworzenie prawa i planowanie.

Podstawowymi organami wykonawczymi w dziedzinie ochrony środowiska jest wojewoda i starosta. Istotnym novum w nowym podziale kompetencji jest nałożenie na wszystkie szczeble samorządu i organów rządowych ochrony środowiska obowiązku wzajemnego informowania się i uzgadniania. Na uwagę zasługuje w tym kontekście wzmocnienie relacji i wpływu organów samorządowych na działania Inspekcji Ochrony Środowiska, a także przyznanie odpowiednich uprawnień kontrolnych organom samorządowym.

Przepisy przewidują tworzenie na wszystkich szczeblach administracji rozbudowanego systemu dokumentów planistycznych wytyczających generalne kierunki polityki rozwoju w kontekście ochrony środowiska i zagospodarowania przestrzennego.

W kontekście planowania przestrzennego, z punktu widzenia prawnego najmocniejszą pozycję ma gmina, gdyż tylko miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, uchwalane przez gminy, mają rangę obowiązującego powszechnie przepisu prawa. Oznacza to w uproszczeniu, że wszelkie programy, plany i strategie formułowane na różnych szczeblach mają tylko wtedy szansę realizacji, jeśli znajdują odzwierciedlenie w konkretnym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Dotychczasowy rozwój teorii i praktyki zarządzania ekologicznego wskazuje, że system zarządzania realizujący cele ekologiczne powinien opierać działania na następujących zasadach:

- zanieczyszczający płaci, użytkownik płaci,
- przezorności,
- współodpowiedzialności,
- pomocniczości.

Są to zasady powszechnie już akceptowane i stosowane w wielu krajach. Jednocześnie z istoty koncepcji zrównoważonego rozwoju wynikają tzw. złote reguły zarządzania ekologicznego:

- nieodnawialne zasoby środowiska powinny być wykorzystywane w takim zakresie, w jakim istnieje możliwość ich substytucyjnego kompensowania zasobami odnawialnymi,
- odnawialne zasoby środowiska powinny być wykorzystywane tylko w zakresie nie przekraczającym stopnia ich odnawialności,
- chłonność środowiska nie powinna być w żadnym zakresie przekroczona,
- bioróżnorodność środowiska nie powinna maleć.

7.3. Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska

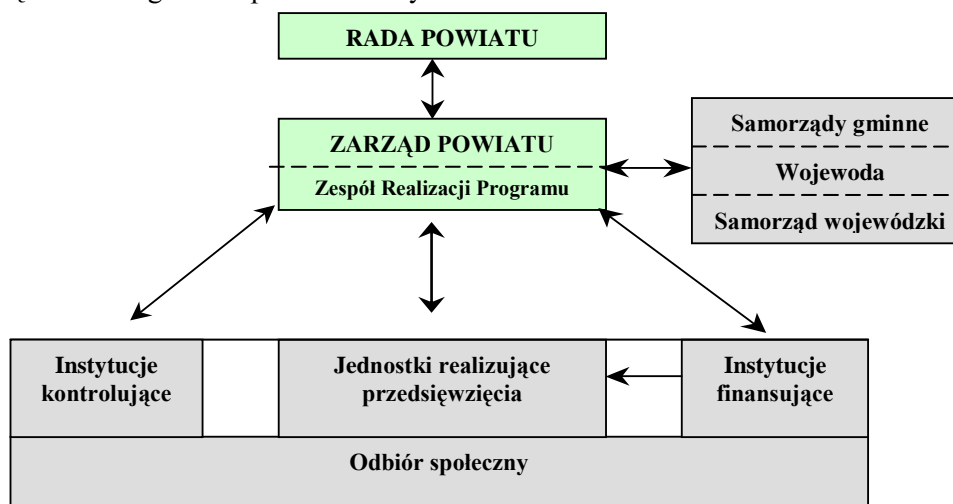
Zasada wykonywania zadań przez poszczególne jednostki włączone w zagadnienia ochrony środowiska, świadome istnienie programu i uczestnictwa w nim jednostek jest podstawową zasadą realizacji programu ochrony środowiska. Szansę na skuteczne wdrożenie Programu daje dobra organizacja zarządzania programem.

7.3.1. Uczestnicy realizacji Programu

W realizacji Programu można wyodrębnić cztery grupy podmiotów w nim uczestniczących:

- Podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu programem
- Podmioty realizujące zadania programu, w tym instytucje finansujące
- Podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty programu.
- Społeczność powiatu jako główny podmiot odbierający wyniki działań programu.

Schemat zarządzania Programem przedstawia rycina 7.1.

Ryc.7.1. Schemat zarządzania Programem

Zarząd Powiatu jest głównym odpowiedzialnym za realizację Programu. Co 2 lata składa Radzie Powiatu raporty z wykonania Programu. Zarząd współdziała z organami administracji rządowej i samorządowej szczebla wojewódzkiego, które dysponują instrumentarium wynikającym z ich kompetencji. Wojewoda (oraz podległe mu służby zespolone) dysponuje instrumentarium prawnym umożliwiającym reglamentowanie korzystania ze środowiska. Natomiast w dyspozycji Zarządu Województwa znajdują się instrumenty finansowe na realizację zadań programu (poprzez WFOŚiGW w Zielonej Górze).

Ponadto Zarząd Powiatu współdziała z samorządami gminnymi, a także z instytucjami administracji specjalnej, w dyspozycji których znajdują się instrumenty kontroli i monitoringu. Instytucje te kontrolują respektowanie prawa, prowadzą monitoring stanu środowiska (IS, WIOŚ), prowadzą monitoring wód (RZGW).

Optymalizacja zarządzania procesem wdrażania Programu związana jest z utworzeniem komórki wykonawczej Programu - **Zespołu Realizacji Programu**, w którym wiodącą rolę będą pełnili wyznaczeni pracownicy Wydziału Rolnictwa, Leśnictwa i Ochrony Środowiska Starostwa Powiatowego w Zielonej Górze. W skład Zespołu powinni wejść także pracownicy wydziałów ochrony środowiska poszczególnych gmin powiatu. Zadaniem tego Zespołu powinny być przede wszystkim:

- koordynacja działań i współdziałania uczestników Programu,
- monitoring realizacji zadań Programu,
- sprawozdawczość przed Zarządem Powiatu,
- udrażnianie kanałów przepływu informacji niezbędnych w koordynacji działań w Programie.

W ramach Zespołu Realizacji Programu należy wyznaczyć osobę, która będzie pełniła rolę Kierownika Wdrażania Programu. Kierownik (pracownik Wydziału Rolnictwa, Leśnictwa i Ochrony Środowiska Starostwa Powiatowego) będąc odpowiedzialnym za pracę Zespołu, będzie ściśle współpracował z Zarządem Powiatu.

Zespół Realizacji Programu będzie składał Zarządowi i Radzie Powiatu raporty z wykonania Programu.

Bezpośrednim realizatorem zadań nakreślonych w programie są: samorzady gminne jako realizatorzy inwestycji w zakresie ochrony środowiska na własnym terenie oraz podmioty gospodarcze planujące i realizujące inwestycje zgodnie z kierunkami nakreślonymi przez Program.

Wypracowane procedury i strategie powinny po ustaleniu i weryfikacji stać się rutyną i podstawą zinstytucjonalizowanej współpracy pomiędzy partnerami różnych szczebli decyzyjnych i środowisk odpowiedzialnych za ostateczny wizerunek obszaru. Następuje uporządkowanie i uczynienie

samego procesu planowania i zarządzania na tyle, że pewne działania stając się rutyną, powodują samoistne powtarzanie się dobrych rozwiązań wytwarzając mechanizmy samoregulacji. Jak już wspomniano wcześniej, odbiorcą Programu są mieszkańcy powiatu, którzy subiektywnie oceniają efekty wdrożonych przedsięwzięć. Ocenę taką można uzyskać poprzez wprowadzenie odpowiednich mierników świadomości społecznej, co opisano w dalszej części dokumentu.

7.3.2. Monitoring wdrażania Programu

Zakres monitoringu

Wdrażanie Programu Ochrony Środowiska będzie podlegało regularnej ocenie w zakresie:

- Określenia stopnia wykonania przedsięwzięć / działań
- Określenia stopnia realizacji przyjętych celów
- Oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem
- Analizy przyczyn tych rozbieżności.

Zarząd Powiatu (poprzez Zespół Realizacji Programu) będzie oceniał co dwa lata stopień wdrożenia Programu. Ocena ta będzie podstawą przygotowania raportu z wykonania Programu.

W początkowym okresie wdrażania Programu również co dwa lata będzie weryfikowana lista przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w najbliższych czterech latach. Oznacza to, że pod koniec 2005 roku powinna być przygotowana nowa lista obejmująca lata 2006 – 2009.

W cyklu czteroletnim będzie oceniany stopień realizacji celów średniookresowych (w niniejszym dokumencie obejmujących okres do 2011 r.) Ocena ta będzie bazą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji. Taka procedura pozwoli na spełnienie wymagań zapisanych w ustawie "Prawo ochrony środowiska", a dotyczących okresu na jaki jest przyjmowany program ochrony środowiska i systemu raportowania o stanie realizacji programu ochrony środowiska.

- *Ocena postępów we wdrażaniu programu ochrony środowiska, w tym przygotowanie raportu (co dwa lata)*
- *Opracowanie listy przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w kolejnych czterech latach (co dwa lata)*
- *Aktualizacja celów ekologicznych i kierunków działań (co cztery lata)*

Wskaźniki monitorowania efektywności Programu

Podstawą właściwego systemu oceny realizacji Programu jest dobry system sprawozdawczości, oparty na wskaźnikach (miernikach) stanu środowiska i zmiany presji na środowisko, a także na wskaźnikach świadomości społecznej. Poniżej (tabela 7.1.) zaproponowano istotne wskaźniki, przyjmując że lista ta nie jest wyczerpująca i będzie sukcesywnie modyfikowana.

Tabela 7.1. Wskaźniki monitorowania Programu dla powiatu zielonogórskiego

Lp.	Wskaźnik	Stan wyjściowy (2002 r.)
<i>A. Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko</i>		
1.	Jakość wód powierzchniowych; udział wód pozaklasowych (wg oceny ogólnej)	60 %
2.	Jakość wód podziemnych; udział wód o bardzo dobrej i dobrej jakości (klasa Ia i Ib)	70 %
3.	Stopień zwodociągowania powiatu	90 %
4.	Stopień skanalizowania powiatu	29 %
5.	Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczenia odprowadzane do wód powierzchniowych lub do ziemi	1971 dam ³
6.	Długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej	0,23
7.	Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych / 1 mieszkańca x rok	PGO
8.	Udział odpadów komunalnych składowanych na wysypiskach	PGO
9.	Udział odpadów przemysłowych składowanych na składowiskach	PGO

10.	Wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych	131 Mg /rok
12.	Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych (bez CO ₂)	9 676 Mg /rok
13.	Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych (z CO ₂)	71 382 Mg /rok
14.	Procentowy udział lasów i gruntów leśnych	51,5 %
15.	Procentowy udział powierzchnia terenów objętych ochroną prawną	34 %
B. Wskaźniki świadomości społecznej		
16.	Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska wg oceny jakościowej	b.d.
17.	Ilość i jakość interwencji (wniosków) zgłaszanych przez mieszkańców	b.d.
18.	Liczba, jakość i skuteczność kampanii edukacyjno-informacyjnych,	b.d.

Określenie powyższych wskaźników wymaga posiadania odpowiednich informacji:

- Pochodzących z monitoringu środowiska (grupa A). Informacje te pochodzą głównie z WIOŚ
- Pochodzących z przeprowadzenia odpowiednich badań społecznych (grupa B), np. raz na 4 lata. Badania te powinny być prowadzone przez wyspecjalizowane jednostki badania opinii społecznej. Mierniki społecznych efektów programu są wielkościami wolnozmiennymi. Są wynikiem badań opinii społecznej i specjalistycznych opracowań służących jakościowej ocenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz poprawy stanu środowiska, a także ocenie odbioru przez społeczeństwo efektów programu przez ilość i jakość interwencji zgłaszanych do Starostwa, Urzędów Gmin, Wojewody, WIOŚ.

W oparciu o analizę wskaźników grupy A i grupy B będzie możliwa ocena efektywności realizacji „Programu ochrony środowiska” a w oparciu o tą ocenę – aktualizować program.

7.3.3. Harmonogram wdrażania Programu

W tabeli 7.2. przedstawiono harmonogram wdrażania „Programu Ochrony Środowiska powiatu zielonogórskiego”. Harmonogram ten ujmuje cyklicznie prowadzone działania opisane wcześniej. Należy jednak zaznaczyć, iż możliwe są modyfikacje tego harmonogramu w zależności od oceny postępów w zakresie osiągania celów i zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych.

Tabela 7.2. Harmonogram wdrażania "Programu ochrony środowiska powiatu zielonogórskiego"

Lp.	Zadania	Rok	2003	2004	2005	2006	2007	Itd.
1.	Program ochrony środowiska powiatu zielonogórskiego							
	a)Cele do 2011 roku i kierunki działań	Do 2011					Do 2015	
	b)lista przedsięwzięć proponowanych do realizacji w latach 2004 -2007	2004 do 2007			2006 - 2009		2008 do 2011	
2.	Monitoring							
2.1.	Monitoring stanu środowiska							
2.2.	Monitoring polityki środowiskowej							
	• Mierniki efektywności Programu							
	• Ocena realizacji listy przedsięwzięć							
	• Raporty z realizacji Programu							
	• Ocena realizacji celów do 2011 roku (2015, itd.) i kierunków działań							

7.4. Główne działania w ramach zarządzania Programem

W tabeli 7.3 w oparciu o poprzednie paragrafy niniejszego rozdziału przedstawiono najważniejsze działania w ramach następujących zagadnień:

- wdrażanie "Programu ochrony środowiska" (koordynacja, weryfikacja celów ekologicznych, strategii ich i listy przedsięwzięć, współpraca z różnymi jednostkami),
- edukacja i komunikacja ze społeczeństwem (w tym system informacji o środowisku),
- systemy zarządzania środowiskiem,
- monitoring stanu środowiska.

Dla każdego zagadnienia wskazano instytucje uczestniczące w realizacji wyszczególnionych działań.

Tabela 7.3. Główne działania w ramach zarządzania środowiskiem

L p.	Zagadnienie	Główne działania w latach 2004 – 2007	Instytucje uczestniczące
1.	Wdrażanie "Programu ochrony środowiska ..."	<ul style="list-style-type: none"> – Koordynacja wdrażania "Programu ..." – Współpraca z różnymi jednostkami – Ocena wdrożenia przedsięwzięć (2x, 2006 i 2008) – Ocena realizacji i weryfikacja celów ekologicznych i kierunków działań (1x, 2006) – Raporty o wykonaniu Programu (2x, 2005 i 2007) 	Zarząd Powiatu, Samorządy gminne, Inne jednostki wdrażające Program
2.	Edukacja ekologiczna, komunikacja ze społeczeństwem, System informacji o środowisku	<ul style="list-style-type: none"> – Rozwój różnorodnych form edukacji ekologicznej w oparciu o instytucje zajmujące się tym zagadnieniem – Realizacja ustawy o dostępie do informacji o środow. i jego ochronie oraz ocenach oddziaływania na środowisko – Większe wykorzystanie mediów (prasa, telewizja, internet) w celach informowania społeczeństwa o podejmowanych i planowanych działaniach z zakresu ochrony środowiska, w tym realizacji programów – Stosowanie systemu "krótkich informacji" o środowisku (wydawanie ulotek i broszur informacyjnych) – Szersze włączenie organizacji pozarządowych w proces edukacji ekologicznej i komunikacji ze społeczeństwem 	Zarząd Powiatu Zarządy gmin, Zarząd województwa WIOŚ, Organizacje pozarządowe
3.	Systemy zarządzania środowiskiem	<ul style="list-style-type: none"> – Wspieranie i promowanie zakładów / instytucji wdrażających system zarządzania środowiskiem 	Zarząd Powiatu, Wojewoda Fundusze celowe
4.	Monitoring stanu środowiska	Zgodnie z wymaganiami ustawowymi Informacje o stanie środowiska w powiecie	WIOŚ, WSSE Zarząd Powiatu

8. ASPEKTY FINANSOWE WDRAŻANIA PROGRAMU

8.1. Wprowadzenie

Niniejszy rozdział przedstawia potencjalne źródła finansowania i ich szacunkowy udział w kosztach realizacji przedsięwzięć zdefiniowanych w "Programie..." (pkt. 8.2.). Koszty wdrażania "Programu ..." zostały określone dla okresu 2004 - 2007 (pkt. 8.3.). Dla dalszych okresów (po 2007 roku) koszty powinny być szacowane w następnych etapach realizacji. Programu, w ramach uściślenia informacji i korygowania działań na podstawie badań monitoringowych. Ogólne koszty podano w poszczególnych rozdziałach niniejszego „Programu...”

Koszty wdrożenia przedsięwzięć zdefiniowanych w "Programie ochrony środowiska" dla okresu 2004 - 2007, podane są w cenach III kwartału 2003 roku.

8.2. Ramy finansowe wdrażania "Programu ochrony środowiska"

Koniecznym elementem "Programu ochrony środowiska" jest określenie ram finansowych wdrażania "Programu ..." poprzez szacunek wielkości środków, które mogą być zaangażowane w realizację przedsięwzięć zdefiniowanych w programie. Do nich należą środki własne gmin powiatu, środki podmiotów gospodarczych, środki budżetu Państwa i budżetu województwa lubuskiego, a także środki pochodzące z funduszy celowych i środki pomocowe.

8.2.1. Potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć Programu

W systemie finansowania inwestycji w Polsce w zakresie ochrony środowiska, większą część wydatków ponoszą samorządy terytorialne, fundusze ekologiczne i przedsiębiorstwa, natomiast udział środków budżetu państwa jest mały.

W poprzednich latach przeciętny udział funduszy ochrony środowiska oraz dopłat do kredytów uruchamianych przez Bank Ochrony Środowiska wynosił około 30% wartości inwestycji. W najbliższych latach rola funduszy ekologicznych (przede wszystkim Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) powinna polegać na koncentrowaniu środków na wspieranie inwestycji priorytetowych z punktu widzenia integracji z UE. Jednocześnie oczekuje się spadku udziału funduszy ochrony środowiska, ze względu na ogólną poprawę stanu środowiska, a co za tym idzie zmniejszenie wpływów z tytułu opłat i kar ekologicznych. Natomiast oczekuje się większego niż dotychczas zaangażowania środków pomocowych, w tym z funduszy przedakcesyjnych oraz po uzyskaniu członkostwa w UE - funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności (2004 - 2006) .

Inwestycje przewidywane do realizacji w przemyśle będą finansowane ze środków własnych i kredytów komercyjnych oraz uzupełniająco z funduszy ochrony środowiska, pod warunkiem uznania danego zadania za priorytetowe w skali województwa.

Jak wspomniano wcześniej, istotny ciężar finansowania inwestycji w infrastrukturze pozostanie na barkach gmin, często poprzez zaciąganie długu w bankach i w międzynarodowych instytucjach finansujących. Coraz częściej gminy podejmują decyzje o udzieleniu praw inwestorowi zewnętrznemu do wykonywania działań z zakresu ochrony środowiska poprzez spółki z udziałem gminy, który to udział jest gwarancją jej wpływu na decyzje podejmowane przez spółkę oraz na jakość świadczonych usług.

8.2.1.1. Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Do tej pory NFOŚiGW i WFOŚiGW wspierały i nadal będą wspierać realizację inwestycji ekologicznych w województwie, a także działania nieinwestycyjne (edukacja ekologiczna,

opracowania naukowo-badawcze i ekspertyzy dotyczące zagadnień związanych z ochroną środowiska).

Dokonanie wyboru priorytetów musi opierać się o dobrą współpracę pomiędzy władzami województwa i powiatów, a funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej, tak aby realizowane inwestycje przyniosły jak największe efekty dla środowiska i zdrowia człowieka.

Udział środków pochodzących z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (narodowego, wojewódzkiego, powiatowych i gminnych) w inwestycjach na rzecz ochrony środowiska będzie mały, co wynika z prognozowanych coraz mniejszych wpływów.

8.2.1.1.1. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Utworzony w 1989 roku Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) jest największą w Polsce instytucją finansującą przedsięwzięcia z dziedziny ochrony środowiska. Fundusz posiada osobowość prawną, ale nadzorowany jest przez Ministra Środowiska. Zakres jego działania obejmuje finansowe wspieranie przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu ogólnokrajowym oraz ponadregionalnym.

Podstawowymi formami finansowania zadań proekologicznych przez NFOŚiGW są preferencyjne pożyczki i dotacje, ale uzupełniają je inne formy finansowania, np. dopłaty do bankowych kredytów preferencyjnych, uruchamianie ze swych środków linii kredytowych w bankach czy zaangażowanie kapitałowe w spółkach prawa handlowego.

Środki, którymi dysponuje NFOŚiGW pochodzą głównie z:

- opłat za składowanie odpadów i kar związanych z niezgodnym z przepisami prawą ich składowaniem (11,2% tych wpływów w całym kraju),
- opłat i kar za zrzut zasolonych wód kopalnianych i emisję tlenków azotu do powietrza (100% tych wpływów),
- pozostałych opłat za gospodarze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych, a także z wpływów z kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (19,6% tych wpływów).

Przychodami NFOŚiGW są także wpływy z opłat i kar pieniężnych ustalanych na podstawie przepisów ustawy - Prawo geologiczne i górnicze, a od 1 stycznia 2002 roku przychodami funduszu są także wpływy z opłat produktowych pobieranych na podstawie przepisów o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i depozytowej.

Dochodami NFOŚiGW mogą być także środki z tytułu:

- posiadania udziałów w spółkach,
- odsetek od udzielanych pożyczek,
- emisji obligacji,
- zysków ze sprzedaży i posiadania papierów wartościowych,
- zaciągania kredytów,
- oprocentowania rachunków bankowych i lokat,
- wpłat z innych funduszy,
- wpływów z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dobrowolnych wpłat, zapisów i darowizn osób fizycznych i prawnych,
- świadczeń rzeczowych i środków pochodzących z fundacji,
- innych dochodów określonych przez Radę Ministrów.

NFOŚiGW administruje również środkami zagranicznymi przeznaczonymi na ochronę środowiska w Polsce, pochodzącymi m.in. z Programu PHARE oraz funduszy pomocy bilateralnej.

Każdego roku opracowywane są zasady dotyczące sposobów i form finansowania zadań w ochronie środowiska. Na każdy kolejny rok przygotowywane są i zatwierdzane przez Radę Nadzorczą:

- kryteria wyboru przedsięwzięć finansowanych ze środków NFOŚiGW
- lista priorytetowych programów NFOŚiGW
- zasady udzielania i umarzania pożyczek oraz udzielania dotacji.

Wnioskodawcy, których zadania mieszczą się w zakresie działania NFOŚiGW otrzymują do wypełnienia formularz wniosku, w celu dokładnego opisanie przedsięwzięcia, w tym zakresu rzeczowego, planowanego efektu ekologicznego i jego efektywności ekonomicznej. Dopiero tak przygotowany wniosek jest podstawą do podjęcia przez Zarząd NFOŚiGW decyzji o ewentualnym udzieleniu dofinansowania.

Jak już wspomniano powyżej najczęściej stosowanymi formami finansowania są niskooprocentowane pożyczki oraz dotacje. Preferencyjność tych pożyczek polega na przyznawaniu niższego niż przy kredytach komercyjnych oprocentowania, na stosowaniu dłuższego okresu karencji spłaty pożyczki oraz możliwości jej częściowego umorzenia. Oprocentowanie pożyczek zależy od charakteru, skali przedsięwzięcia oraz sytuacji ekonomiczno-finansowej pożyczkobiorcy.

Od 1 stycznia 2001 roku wprowadzono zasady oprocentowania pożyczek dla gmin uzależnione od wskaźnika ogólnych dochodów na jednego mieszkańca danej gminy, wynoszącego od 0,1 do 0,65 stopy redyskonta weksli.

Umorzenie pożyczki (z reguły do 10%) jest możliwe po spełnieniu określonych wymagań, w tym przede wszystkim terminowego wywiązywania się z warunków umowy oraz uzyskania zamierzonego efektu ekologicznego realizowanej inwestycji.

Przy udzielaniu pożyczek zasadą jest, że nie może ona przekraczać 50% kosztów realizacji zadania. Ale przy udzielaniu na to samo przedsięwzięcie pożyczki i dotacji łączne dofinansowanie może wynieść do 70%.

Dotacje udzielane są przede wszystkim na edukację ekologiczną, przedsięwzięcia pilotowe dotyczące wdrożenia postępu technicznego i nowych technologii o dużym stopniu ryzyka lub mających eksperymentalny charakter, monitoring, ochronę przyrody, ochronę i hodowlę lasów na obszarach szczególnej ochrony środowiska oraz wchodzących w skład leśnych kompleksów promocyjnych, ochronę przed powodzią, ekspertyzy, badania naukowe, programy wdrażania nowych technologii, prace projektowe i studialne, zapobieganie lub likwidację nadzwyczajnych zagrożeń, utylizację i zagospodarowanie wód zasolonych oraz profilaktykę zdrowotną dzieci z obszarów zagrożonych.

8.2.1.1.2. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze

Podstawowym źródłem ich przychodów są: wpływy z tytułu:

- opłat za składowanie odpadów i kar związanych z niezgodnym z przepisami prawa ich składowaniem (28,8% tych wpływów),
- opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych, a także z wpływów z kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (50,4% tych wpływów).

Dochodami WFOŚiGW mogą być także środki z tytułu:

- posiadania udziałów w spółkach,
- odsetek od udzielanych pożyczek,
- emisji obligacji,
- zysków ze sprzedaży i posiadania papierów wartościowych,
- zaciągania kredytów,
- oprocentowania rachunków bankowych i lokat,
- wpłat z innych funduszy,
- wpływów z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dobrowolnych wpłat, zapisów i darowizn osób fizycznych i prawnych,
- świadczeń rzeczowych i środków pochodzących z fundacji,
- innych dochodów określonych przez Radę Ministrów.

WFOŚ i GW w Zielonej Górze wspiera przedsięwzięcia o charakterze ekologicznym poprzez udzielanie dotacji i pożyczek na preferencyjnych warunkach. Forma dofinansowania zależy każdorazowo od statusu prawnego wnioskodawcy, rodzaju działalności i charakteru zadania.

Szczegóły dotyczące udzielania dotacji określone są w załączniku nr 5 do Uchwały nr 08/02 z dn. 25 marca 2002r. RN WFOŚiGW w Zielonej Górze.

Dotacje mogą być udzielane na dofinansowanie zadań z następujących dziedzin:

- edukacja ekologiczna,
- ochrona przyrody,
- rekultywacja terenów zdegradowanych,
- monitoring środowiska,
- badania naukowe oraz zakup sprzętu przeznaczonego do ich wykonywania, ekspertyzy,
- zapobieganie i likwidacja nadzwyczajnych zagrożeń środowiska,
- inne zadania z zakresu kształtowania środowiska naturalnego realizowane zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Na podstawie art. 414 ust.1 pkt 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627) Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze ustalił kryteria, które są stosowane przy ocenie i wyborze wniosków o udzielenie pomocy finansowej ze środków WFOŚ w Zielonej Górze (na podstawie :www.wfosigw-zgora.pl):

A) KRYTERIUM EFEKTYWNOŚCI EKOLOGICZNEJ

I.) w zakresie ochrony wód i gospodarki wodnej:

1. porządkowanie gospodarki ściekowej, budowa oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacyjnych,
2. ochrona zasobów wód przeznaczonych do celów komunalnych,
3. ochrona wód podziemnych przed zanieczyszczeniem,
4. wspieranie działań ograniczających zanieczyszczenia obszarowe,
5. wspieranie przedsięwzięć racjonalizujących zużycie wody i ograniczających wytwarzanie ścieków,
6. działania na rzecz modernizacji i budowy urządzeń ochrony przeciwpowodziowej i obiektów małej retencji wodnej,

II.) w dziedzinie ochrony powietrza:

1. ograniczanie emisji SO₂, NO_x oraz gazów szklarniowych i pyłów między innymi poprzez wprowadzanie mniej uciążliwych dla środowiska technologii spalania,
2. wprowadzanie mniej uciążliwych dla środowiska paliw oraz wykorzystywanie odpadów energetycznych (metan, ciepło odpadowe, odpady organiczne),
3. wykorzystywanie alternatywnych źródeł energii,
4. instalowanie urządzeń oczyszczania gazów odlotowych w energetyce i ciepłowniach,
5. eliminowanie niskiej emisji na obszarach zabudowanych i szczególnie przyrodniczo cennych,
6. ograniczanie emisji substancji toksycznych zagrażających zdrowiu i życiu ludności.

III.) w dziedzinie ochrony powierzchni ziemi:

1. wspieranie kompleksowych programów i systemów gospodarowania odpadami,
2. przeciwdziałanie powstawaniu odpadów oraz działania na rzecz ich gospodarczego wykorzystania,
3. wspieranie działań zwiększających bezpieczeństwo składowania lub unieszkodliwiania odpadów, w tym niebezpiecznych,
4. rekultywacja terenów zdegradowanych.

IV.) w dziedzinie ochrony przyrody oraz zwiększania lesistości kraju:

1. wspieranie przedsięwzięć wynikających z systemowych programów ochrony przyrody,
2. wspieranie działań zmierzających do zachowania różnorodności biologicznej i krajobrazowej,
3. wspieranie zadań realizowanych na podstawie ustawy z dnia 08.06.2001r. o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia (Dz.U. nr 73 poz. 764).

V.) w zakresie monitoringu środowiska:

1. pomoc w wyposażaniu systemu monitoringu oraz jednostek realizujących zadania państwowego monitoringu środowiska,
2. pomoc w tworzeniu skutecznego systemu kontroli i ostrzegania, a w szczególności na granicy państwa.

VI.) w zakresie nadzwyczajnych zagrożeń środowiska:

1. działania polegające na zapobieganiu i likwidacji poważnych awarii i ich skutków,
2. pomoc służbom ratownictwa ekologicznego w wyposażaniu w sprzęt specjalistyczny.

VII.) w zakresie edukacji ekologicznej:

1. wspieranie realizacji programów edukacyjnych i konkursów o zasięgu wojewódzkim poprzez udział w kosztach związanych z realizacją programu merytorycznego, wyposażenie w pomoce dydaktyczne, materiały szkoleniowe i zakup nagród. W przypadku realizacji programów w trakcie obozów szkoleniowych do kosztów zadania zalicza się również koszty noclegów i wyżywienia rozliczane wg stawek obowiązujących w Szkolnych Schroniskach Młodzieżowych Województwa Lubuskiego,
2. wspieranie wydawnictw propagujących ochronę środowiska i ochronę przyrody.

VIII.) w zakresie wspierania badań naukowych, rozwiązań nowatorskich oraz wprowadzania nowych technologii przyjaznych środowisku:

1. propagowanie i wspieranie nowoczesnych technik i technologii,
2. wspieranie przedsięwzięć zmierzających do uruchamiania produkcji urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska.

IX.) w zakresie tworzenia systemu kontroli wnoszenia przewidzianych ustawą opłat za korzystanie ze środowiska:

1. tworzenie bazy danych podmiotów korzystających ze środowiska obowiązanych do ponoszenia opłat.

X.) w zakresie profilaktyki zdrowotnej:

1. wspieranie działań na rzecz zapobiegania skutkom zanieczyszczenia środowiska naturalnego u ludzi.

B) KRYTERIUM ZASIĘGU ODDZIAŁYWANIA

- przedsięwzięcia regionalne i ponadregionalne o dużym znaczeniu dla Województwa Lubuskiego,
- inwestycje o znaczeniu regionalnym,
- przedsięwzięcia o znaczeniu podstawowym dla obszaru gminy i powiatu.

C) KRYTERIUM SPEŁNIENIA WYMOGÓW FORMALNO-PRAWNYCH

Dla podjęcia decyzji o przyznaniu dofinansowania konieczne jest przedłożenie wniosku na odpowiednim formularzu wraz z wymaganymi załącznikami:

- dokumenty dotyczące wnioskodawcy (przedstawiające status prawny, sposób reprezentowania i upoważnienie do zaciągania zobowiązań, sytuację finansową, wywiązywanie się z obowiązku wnoszenia opłat za korzystanie ze środowiska),
- dokumenty dotyczące przedsięwzięcia (koncepcja programowo-przestrzenna, projekt techniczny, wymagane uzgodnienia i pozwolenia, plan finansowy z udokumentowaniem udziału stron współfinansujących zadanie, karta efektu ekologicznego),
- dokumenty dotyczące realizacji zadania (potwierdzenie przetargowego wyboru technologii, wykonawcy i podstawowych dostawców, umowa z wykonawcą uwzględniająca odpowiedzialność wykonawcy w przypadku nie uzyskania planowanych efektów, harmonogram rzeczowo-finansowy),
- deklaracja co do sposobu zabezpieczeń finansowo-prawnych pożyczki.

Uzyskanie dofinansowania jest uzależnione od bieżącego wywiązywania się przez wnioskodawcę z wszelkich zobowiązań wynikających z wcześniej zawartych umów.

Na stronie www.wfosigw-zgora.pl wskazano *listę zadań priorytetowych WFOŚiGW w Zielonej Górze za rok 2003:*

I. Programy w zakresie ochrony wód i gospodarki wodnej:

1. porządkowanie gospodarki ściekowej, budowa oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacyjnych,
2. ochrona zasobów wód przeznaczonych do celów komunalnych,
3. ochrona wód podziemnych przed zanieczyszczeniem,
4. wspieranie działań ograniczających zanieczyszczenia obszarowe,
5. wspieranie przedsięwzięć racjonalizujących zużycie wody i ograniczających wytwarzanie ścieków,
6. działania na rzecz modernizacji i budowy urządzeń ochrony przeciwpowodziowej i obiektów małej retencji wodnej.

II. Programy w dziedzinie ochrony powietrza:

1. ograniczanie emisji SO₂, NO_x oraz gazów szklarniowych i pyłów między innymi poprzez wprowadzanie mniej uciążliwych dla środowiska technologii spalania,
2. wprowadzanie mniej uciążliwych dla środowiska paliw oraz wykorzystywanie odpadów energetycznych (metan, ciepło odpadowe, odpady organiczne),
3. wykorzystywanie alternatywnych źródeł energii,
4. instalowanie urządzeń oczyszczania gazów odlotowych w energetyce i ciepłowniach,
5. eliminowanie niskiej emisji na obszarach zabudowanych i przyrodniczo szczególnie cennych,
6. ograniczanie emisji substancji toksycznych zagrażających zdrowiu i życiu ludności.

III. Programy w dziedzinie ochrony powierzchni ziemi:

1. wspieranie kompleksowych programów i systemów gospodarowania odpadami,
2. przeciwdziałanie powstawaniu odpadów oraz działania na rzecz ich gospodarczego wykorzystania,
3. wspieranie działań zwiększających bezpieczeństwo składowania lub unieszkodliwiania odpadów, w tym niebezpiecznych,
4. rekultywacja terenów zdegradowanych.

IV. Programy w dziedzinie ochrony przyrody oraz zwiększenia lesistości kraju:

1. wspieranie przedsięwzięć wynikających z systemowych programów ochrony przyrody,
2. wspieranie działań zmierzających do zachowania różnorodności biologicznej i krajobrazowej.
3. wspieranie zadań realizowanych na podstawie Ustawy z dn. 08.06.2001 r. o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia (Dz.U. nr 73 poz. 764).

V. Programy w zakresie monitoringu środowiska:

1. pomoc w wyposażaniu systemu monitoringu oraz jednostek realizujących zadania państwowego monitoringu środowiska,
2. pomoc w tworzeniu skutecznego systemu kontroli i ostrzegania, a w szczególności na granicy państwa.

VI. Programy w zakresie nadzwyczajnych zagrożeń środowiska:

1. działania polegające na zapobieganiu i likwidacji poważnych awarii i ich skutków,
2. pomoc służbom ratownictwa ekologicznego w wyposażaniu w sprzęt specjalistyczny.

VII. Programy w zakresie edukacji ekologicznej:

1. wspieranie realizacji programów edukacyjnych i konkursów o zasięgu wojewódzkim poprzez wyposażanie w pomoce dydaktyczne, materiały szkoleniowe i zakup nagród,
2. wspieranie wydawnictw propagujących ochronę środowiska i ochronę przyrody.

VIII. Programy w zakresie wspierania badań naukowych, rozwiązań nowatorskich oraz wprowadzania nowych technologii przyjaznych środowisku

1. propagowanie i wspieranie nowoczesnych technik i technologii,
2. wspieranie przedsięwzięć zmierzających do uruchamiania produkcji urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska.

IX. Programy w zakresie tworzenia systemu kontroli wnoszenia przewidzianych Ustawą opłat za korzystanie ze środowiska:

1. tworzenie bazy danych jednostek korzystających ze środowiska obowiązanych do ponoszenia opłat.

X. Programy w zakresie profilaktyki zdrowotnej:

1. wspieranie działań na rzecz zapobiegania skutkom zanieczyszczenia środowiska naturalnego u ludzi.

8.2.1.1.3. Powiatowe Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Powiatowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (pfośigw) utworzone zostały na początku roku 1999 wraz z utworzeniem nowego – powiatowego szczebla administracji państwowej. Dochodami pfośigw są wpływy z:

- opłat za składowanie odpadów i kar związanych z niezgodnym z przepisami prawa ich składowaniem (10% tych wpływów),
- opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych, a także z wpływów z kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (także 10% tych wpływów).

Dochodami pfośigw mogą być także środki z tytułu:

- wpływów z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dobrowolnych wpłat, zapisów i darowizn osób fizycznych i prawnych,
- świadczeń rzeczowych i środków pochodzących z fundacji.

Dochody pfośigw przekazywane są na rachunek starostwa i mają charakter działu celowego w budżecie powiatu. Fundusze te nie mają więc osobowości prawnej.

Obecnie zakres wydatkowania środków z pfośigw jest znacznie szerszy niż na początku istnienia tych funduszy. Praktycznie ze środków powiatowego funduszu mogą być finansowane wszystkie przedsięwzięcia ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w tym edukacja ekologiczna i opracowywanie programów ochrony środowiska. Zasady przyznawania środków ustalane są indywidualnie w powiatach.

8.2.1.1.4. Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Gminne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (gfośigw) zostały utworzone w 1993 roku. Nie są one prawnie wydzielone ze struktury organizacyjnej gminy, a zatem podobnie jak pfośigw nie mają osobowości prawnej i nie mają możliwości udzielania pożyczek.

Konta funduszu gminnego zasilane są przez wpływy z:

- opłat i kar za usuwanie drzew i krzewów (100% tych wpływów),
- opłat za składowanie odpadów i kar związanych z niezgodnym z przepisami prawa ich składowaniem (50% tych wpływów),
- opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych, a także z wpływów z kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (20% tych wpływów).

Celem działania gfośigw jest dofinansowywanie przedsięwzięć proekologicznych na terenie własnej gminy. Zasady przyznawania środków ustalane są indywidualnie w gminach.

8.2.1.2. Banki

Większość banków coraz częściej interesuje się inwestycjami w zakresie ochrony środowiska. Współpracując z funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej rozszerzają swoją ofertę kredytową o kredyty preferencyjne przeznaczone na przedsięwzięcia proekologiczne. Banki nawiązują współpracę z podmiotami angażującymi swoje środki finansowe w ochronie środowiska (fundacje, międzynarodowe instytucje finansowe). Kredyty preferencyjne pochodzą ze środków finansowych gromadzonych przez banki, zaś fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej udzielają dopłat do wysokości oprocentowania. W ten sposób ulega obniżeniu koszt kredytu dla podejmującego inwestycje proekologiczne. Banki uruchamiają też linie kredytowe w całości ze środków funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej i innych instytucji.

Szczególną rolę na rynku kredytów na inwestycje proekologiczne odgrywa Bank Ochrony Środowiska. Oferuje on najwięcej środków finansowych w formie preferencyjnych kredytów i dysponuje zróżnicowaną ofertą dla prywatnych i samorządowych inwestorów, a także osób fizycznych. Kredytobiorca musi posiadać przynajmniej 50% własnych środków na sfinansowanie zadania. BOŚ przy udzielaniu pożyczek kieruje się podobnymi kryteriami jak NFOŚiGW. Bank współpracuje z instytucjami zajmującymi się finansowaniem ochrony środowiska, tj. NFOŚiGW, WFOŚiGW, Fundacją Polska Wieś 2000 im. Rataja, Europejskim Funduszem Rozwoju Wsi Polskiej oraz innymi funduszami pomocowymi.

Ważne miejsce na rynku kredytów ekologicznych zajmują także międzynarodowe instytucje finansowe, a w szczególności Bank Światowy i Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju.

Źródłem finansowania inwestycji mogą być także kredyty z linii kredytowych obsługujących uzgodnione programy Banku Światowego lub Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju.

8.2.1.3. Ekofundusz

Podstawowym zadaniem Ekofunduszu, powołanego przez Ministra Finansów w 1992 roku, jest finansowe wspieranie szczególnie ważnych przedsięwzięć dla ochrony środowiska w Polsce, stanowiących priorytety w Polityce Ekologicznej Państwa, ale równocześnie mających znaczenie ponadkrajowe.

Zgodnie ze statutem, środki Ekofunduszu mogą być przeznaczane przede wszystkim w czterech sektorach uznanych jako priorytetowe. Są nimi:

- zmniejszenie emisji gazów powodujących zmiany klimatu Ziemi (tzw. gazów cieplarnianych)
- ograniczenie transgranicznego transportu dwutlenku siarki i tlenków azotu z terytorium Polski
- zmniejszenie zanieczyszczenia Morza Bałtyckiego
- zachowanie bioróżnorodności polskiej przyrody.

Od niedawna również gospodarka odpadami stała się jednym z priorytetów w działaniach Ekofunduszu, wspierając najbardziej efektywne i nowatorskie przedsięwzięcia związane z utylizacją i unieszkodliwianiem odpadów oraz z rekultywacją gleb skażonych.

Ekofundusz udziela wsparcia finansowego jedynie w formie bezzwrotnej dotacji. Z reguły wynosi ona 10-30% kosztów projektu. W wyjątkowych przypadkach, gdy inwestorem jest instytucja budżetowa lub organ samorządowy, dotacja ta może sięgać 50%, a w ochronie przyrody, gdy partnerem Ekofunduszu jest społeczna organizacja pozarządowa, dotacja może dochodzić nawet do 80%.

8.2.1.4. Programy pomocowe Unii Europejskiej

W latach 1999-2000 podjęto w Komisji Europejskiej zasadnicze prace nad uruchomieniem trzech **programów przedakcesyjnych**: PHARE 2 (dotyczący rozwoju instytucjonalnego oraz wsparcia inwestycyjnego), ISPA (dotyczący przedsięwzięć ochrony środowiska i transportu), SAPARD (dotyczący rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich).

W momencie przystąpienia do Unii Europejskiej Polska straci możliwość korzystania z funduszy przedakcesyjnych, lecz zyska dostęp do znacznie większych **funduszy strukturalnych Unii i Funduszu Spójności**, przeznaczonych na wsparcie rozwoju transportu i ochrony środowiska. Trudno dziś powiedzieć, na jakich zasadach będą funkcjonować te fundusze po wejściu Polski do Unii Europejskiej (zapowiadane jest ich przeobrażenie), niewątpliwie jednak nadal będą pełniły rolę silnego instrumentu pomocowego, zapewniającego kierowanie dużych środków finansowych, m.in. na ochronę środowiska i zadania realizowane w tym zakresie szczególnie przez samorządy terytorialne. Poniżej w skrócie przedstawiono krótką charakterystykę programów przedakcesyjnych, a szerszą uwagę poświęcono na fundusze strukturalne Unii i Fundusz Spójności, do których Polska zyska dostęp w momencie wstąpienia do Unii Europejskiej w 2005 roku.

8.2.1.4.1. Fundusze strukturalne Unii i Fundusz Spójności

Drugą polityką Unii Europejskiej (po Wspólnej Polityce Rolnej) pod względem znaczenia jest **Polityka Spójności Społecznej i Gospodarczej**. Od 2004 r. Polska i Hiszpania będą największymi beneficjentami tej polityki w całej Unii Europejskiej, a od 2007 r. Polska stanie się głównym beneficjentem, co oznacza, iż będzie posiadała największe możliwości finansowania rozwoju regionalnego.

Podstawowymi instrumentami finansowymi służącymi wdrażaniu polityki spójności są tzw. **Fundusze Strukturalne i Fundusz Spójności**. Dzięki nim różne regiony i kraje otrzymają znaczne środki, umożliwiające finansowanie własnych strategii rozwoju gospodarczego i procesów dostosowawczych. Ogólne przepisy dotyczące Funduszy Strukturalnych zawarte są w Rozporządzeniu nr 1260/1999/WE z dnia 21 czerwca 1999 r. Większość środków przeznaczonych dla ochrony środowiska zostanie skierowana na wsparcie finansowania inwestycji w miastach, zwłaszcza powyżej 50 tys. mieszkańców. Planowane działania strukturalne będą ujęte w Narodowym Planie Rozwoju (NPR), który jest aktualnie opracowywany. Plan ten określi najważniejsze działania strukturalne, które Polska, będąc członkiem Unii Europejskiej, zamierza uruchomić w latach 2004 - 2006 przy wykorzystaniu środków wsparcia UE. Wielkość spodziewanych środków z funduszy strukturalnych jest znaczna i

sięgnie w okresie 2004 - 2006 ogółem 13,8 mld Euro, z czego ponad 4,2 mld zostanie zaangażowanych w realizację projektów Funduszu Spójności, 9,3 mld w realizację Podstaw Wsparcia Wspólnoty, a pozostała kwota 340 mln w realizację dwóch Inicjatyw Wspólnoty: Wspólnoty Przygranicznej INTERREG oraz promowania równości szans EQUAL (omówione poniżej). Średnioroczne środki ze strony UE na wsparcie działań rozwojowych w Polsce sięgną w okresie 2004 - 2008 (koniec okresu realizacyjnego Narodowego Planu Rozwoju) ok. 2,7% PKB. Łączna kwota publicznych środków finansowych, włączając publiczne współfinansowanie krajowe, zaangażowanych w realizację NPR przekroczy kwotę 20 mld Euro. Dodatkowe środki będą pochodzić z sektora prywatnego, w tych sytuacjach gdy będzie od beneficjentem funduszy Europejskich. Oznacza to, że w ramach NPR należy zaplanować przedsięwzięcia o wartości ponad 23 mld Euro. Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004 - 2006 przewiduje skierowanie środków na przedsięwzięcia w ramach wybranych priorytetów, a jednym z priorytetów jest **ochrona środowiska i racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska**. Ten priorytet w ramach Narodowego Planu Rozwoju będzie realizowany poprzez:

- część środowiskową Funduszu Spójności: 2,1 do 3,1 mld Euro (2,1 mld wkład UE)
- sektorowy Program Operacyjny: Ochrona środowiska i gospodarka wodna - 643 mln Euro (516 mln Euro środki ERDF)
- inne programy operacyjne (szczególnie Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego - ZPORR).

A więc podstawowym instrumentem finansowania inwestycji ochrony środowiska będzie Fundusz Spójności, gdzie projekt powinien mieć wartość przekraczającą 10 mln Euro. Projekty o takiej skali są w stanie zorganizować głównie duże i średnie miasta.

Fundusze Strukturalne Unii Europejskiej to:

- **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR)**, należący do jednego z największych pod względem budżetu funduszy strukturalnych (Rozporządzenie nr 1783/1999/WE z dnia 12 lipca 1999 r.). Celem jego działalności jest zmniejszanie dysproporcji w rozwoju pomiędzy regionami Unii Europejskiej. Finansuje on:
  - rentowne inwestycje służące tworzeniu miejsc pracy (np. poprawa otoczenia firm i podwyższenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu, pobudzanie rozwoju badań i nowych technologii),
  - inwestycje w zakresie infrastruktury (np. budowa dróg, sieci telefonicznych) oraz rozwoju potencjału regionów poprzez wspieranie inicjatyw rozwoju lokalnego (np. organizacje wspierające przepływ nowych technologii lub ułatwiające dostęp do finansowania dla małych i średnich przedsiębiorstw).

Poza działaniami finansowanymi bezpośrednio w regionach, z budżetu EFRR finansowane są Inicjatywy Wspólnotowe – **INTERREG** (współpraca transgraniczna i międzyregionalna) oraz **URBAN** (rewitalizacja obszarów miejskich).

- **Europejski Fundusz Społeczny (EFS)**, (Rozporządzenie nr 1784/1999/WE z dnia 21 lipca 1999 r.). EFS powstał na mocy Traktatów Rzymskich w 1960 roku i wspiera oraz uzupełnia działania krajów członkowskich skierowane na walkę z bezrobociem (zapobieganie i przeciwdziałanie), rozwój rynku pracy i zasobów ludzkich (rozwijanie potencjału kadrowego, integracja społeczna rynku pracy w celu promocji wzrostu poziomu zatrudnienia, równości szans mężczyzn i kobiet, harmonijnego i trwałego rozwoju oraz spójności ekonomicznej i społecznej). EFS finansuje takie obszary wsparcia, jak: aktywizacja zawodowa bezrobotnych i zagrożonych bezrobociem, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, kształcenie ustawiczne, doskonalenie kadr gospodarki i rozwój przedsiębiorczości, aktywizacja zawodowa kobiet. Dodatkowo

EFS finansuje funkcjonowanie Inicjatywy EQUAL (promowanie równości szans między mężczyznami i kobietami).

- **Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR, Sekcja Orientacji);** (Rozporządzenie nr 1257/1999/WE z dnia 17 maja 1999 r.). EFOGR powstał w 1964 roku na mocy Traktatów Rzymskich. Sam fundusz podzielony jest na **Sekcję Orientacji** i **Sekcję Gwarancji**. Jedynie ta pierwsza jest zaliczana do funduszy strukturalnych. Sekcja Orientacji będzie udzielać pomocy na działalność rolną i zrównoważony rozwój wiejski. Zadaniem EFOGR jest wspieranie transformacji struktury rolnictwa oraz pomoc w rozwoju obszarów wiejskich. Zakres pomocy jest bardzo szeroki i może obejmować: poprawę funkcjonowania gospodarstw rolnych i przedsiębiorstw rolno-spożywczych, pobudzanie produkcji żywnościowej, trwałego rozwoju lasów, polepszanie warunków pracy, tworzenie nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich, dywersyfikacja działalności gospodarczej na wsi, zachowanie i promocja walorów naturalnych regionu i rolnictwa. Z budżetu EFOGR finansowana jest Inicjatywa **LEADER +** (w oparciu o współpracę na poziomie regionalnym i ponadnarodowym wspomaga wdrażanie nowoczesnych strategii rozwoju terenów wiejskich).
- **Finansowy Instrument Wspierania Rybołówstwa (FIWR);** (Rozporządzenie 1263/1999/WE z dnia 21 czerwca 1999 r.). FIWR powstał w 1993 roku w ramach kolejnej reformy funduszy strukturalnych. Finansuje inicjatywy służące restrukturyzacji rybołówstwa i upraw wodnych. Celem finansowanych projektów powinno być dążenie do uzyskania równowagi w środowisku morskim. Pomoc dla tego sektora polega na: finansowaniu odnowienia floty rybackiej i modernizacji kutrów, pomocy w dostosowaniu połowów do wymogów rynku, tworzeniu małych jednostek rybołówstwa przybrzeżnego i wspólnych przedsiębiorstw, rekompensowaniu czasowego zaprzestania działalności, pomocy w zachowaniu fauny i flory przybrzeżnej, ulepszenia wyposażenia portów, poprawy przetwórstwa i marketingu owoców morza.

Fundusz Spójności

Beneficjentami Funduszu Spójności są wyłącznie kraje, w których Produkt Krajowy Brutto na 1 mieszkańca jest niższy niż 90% średniej unijnej. W odróżnieniu od Funduszy Strukturalnych, gdzie beneficjenci usytuowani są na szczeblu regionalnym, Fundusz Spójności dotyczy całego terytorium kraju. W ramach tego Funduszu wsparcie uzyskują dwa sektory: transport (duże transeuropejskie sieci transportu) i środowisko (infrastruktura z zakresu ochrony środowiska). Pozwala on na finansowanie dużych projektów o wartości przekraczającej 10 mln EUR w zakresie: poprawy jakości wód powierzchniowych, zwiększenia dostępności wody do picia i poprawy jej jakości, ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza, racjonalizacji gospodarki odpadami, rekultywacji obszarów przemysłowych oraz wsparcia dla leśnictwa i ochrony przyrody.

W zależności od poszczególnych celów Polityki Spójności, obszary lub regiony korzystające z Funduszy Strukturalnych dzielą się na trzy następujące grupy:

- **CEL 1** - wspieranie rozwoju i dostosowania strukturalnego regionów słabiej rozwiniętych. Obejmuje regiony, w których PKB na 1 mieszkańca wynosi poniżej 75% średniego dochodu w UE (do niego kwalifikują się także regiony zamorskie Unii: Wyspy Kanaryjskie, Azory, Madera i zamorskie departamenty Francji). Jest to

priorytetowy cel Polityki Spójności i dlatego przyznaje się mu 69,7% wszystkich środków przeznaczonych na Fundusze Strukturalne. Cel ten jest finansowany przez wszystkie cztery Fundusze Strukturalne omówione powyżej.

- **CEL 2** - wspieranie gospodarczego i społecznego przekształcania obszarów z trudnościami strukturalnymi. Jego zasięg nie obejmuje całego regionu, ale konkretne obszary niektórych regionów, które ze względu na wyższy poziom dochodu nie mogą być uznane za regiony Celu 1 (obszary borykające się z pewnymi trudnościami w sektorze przemysłowym, miejskim, sektorze usług, rolnictwa lub rybołówstwa. Obszarom tym przypada 11,5% wszystkich środków Funduszy Strukturalnych. W finansowaniu tego Celu uczestniczy Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, a w niektórych przypadkach także Europejski Fundusz Społeczny.
- **CEL 3** - wspieranie przyjęcia i modernizacji polityk i systemów edukacji, kształcenia zawodowego i zatrudnienia. Należą do niego wszystkie regiony UE, które nie zostały zakwalifikowane jako regiony Celu 1. Obszar ten otrzymuje 12,3% pomocy z Funduszy Strukturalnych i jest finansowany wyłącznie przez Europejski Fundusz Społeczny.

Wszystkie regiony w Polsce po wejściu do UE (w latach 2004-2006) będą zaliczone do obszaru Celu 1 (2004-2006), dodatkowo całe terytorium Polski zostanie objęte działaniem Funduszu Spójności (gdyż PNB na 1 mieszkańca w Polsce nie przekracza 90% średniej unijnej).

Część środowiskowa Funduszu Spójności

Cel strategii dla Funduszu Spójności to wsparcie podmiotów publicznych w realizacji działań na rzecz poprawy stanu środowiska będące realizacją zobowiązań Polski wynikających z wdrażania prawa ochrony środowiska Unii Europejskiej, poprzez dofinansowanie:

- realizacji indywidualnych projektów
- programów grupowych z zakresu ochrony środowiska
- programów ochrony środowiska rządowych i samorządowych

Cel ten będzie realizowany przez następujące priorytety strategii dla Funduszu Spójności:

Tabela 8.1. Priorytety strategii dla Funduszu Spójności

Lp.	Priorytet	Wariant I ⁴		Wariant II ⁵	
		mln Euro	%	mln Euro	%
1.	Budowa komunalnych oczyszczalni ścieków oraz systemów kanalizacji	1 742,7	67	2 160,0	70
2.	Unowocześnienie urządzeń uzdatniania wody pitnej w miastach	78,0	3	90,0	3
3.	Wsparcie gospodarki odpadami komunalnymi	390,2	15	450,0	14
4.	Ograniczanie emisji do powietrza	182,1	7	210,0	6
5.	Rekultywacja terenów poprzemysłowych	78,0	3	90,0	3
6.	Wsparcie dla leśnictwa i ochrony przyrody	130,0	5	150,0	4
Ogółem		2 601,0	100	3 150,0	100

Sektorowy Program Operacyjny (SPO): Ochrona środowiska i gospodarka wodna

Program ten opierał się będzie o środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR lub ERDF⁶). ERDF stwarza możliwości finansowania działań z zakresu ochrony środowiska, które nie mogą być ujęte w Funduszu Spójności.

Cel generalny SPO Ochrona Środowiska i gospodarka wodna to wsparcie działań na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej prowadzące do zmniejszenia zagrożeń środowiskowych i powodziowych oraz tworzenia podstaw do realizacji zasad zrównoważonego rozwoju.

⁴ Przy założonym udziale krajowym na poziomie 19%

⁵ Przy założonym udziale krajowym na poziomie 33%

⁶ Powszechnie używany jest angielski skrót nazwy ERDF

Tabela 8.2. Priorytety dla Sektorowego Programu Operacyjnego

Lp	Priorytet	Kwota mln Euro	%
1.	Gospodarka wodna oraz inwestycje służące ochronie przeciwpowodziowej: - Budowa wielozadaniowych zbiorników wodnych i stopni wodnych - Ochrona przeciwpowodziowa - Zarządzanie gospodarką wodną	446,90	69,3
2.	Ochrona środowiska na obszarach zanieczyszczonych: - zagospodarowywanie odpadów niebezpiecznych - ochrona przed hałasem	127,00	19,7
3.	Działania prorozwojowe wspierające zrównoważony rozwój i systemów informacyjnych w ochronie środowiska : - wspieranie systemów informacyjnych ochrony środowiska (wyposażenie dla potrzeb monitoringu środowiska, budowa i wyposażenie centrów edukacji ekologicznej - system informatyczny dotyczący lasów - opracowanie i wdrażanie nowych technologii (np. w zakresie biopaliw, projekty pilotowe w celu przygotowania działań w następnym okresie programowania FS	70,40	10,9
4.	Pomoc techniczna	0,70	0,1
Ogółem		645,00	100,0

8.2.1.4.2. Fundusze przedakcesyjne

Program PHARE (Poland and Hungary: Assistance in Restructuring Economies), powstał na mocy decyzji Rady Europejskiej z dnia 23.12.1989r. Jako cel programu wskazano pomoc finansową reformującym się państwom Europy Środkowej i Wschodniej w przystosowaniu systemów gospodarczo-politycznych do zdecentralizowanej gospodarki rynkowej i demokratycznego państwa oraz w ich reintegracji z gospodarkami i społeczeństwami Europy Zachodniej i reszty świata. Dla Polski zostały przeznaczone środki w wysokości 400 - 500 mln rocznie, przy czym około 70% tych środków będzie przeznaczony (do momentu przystąpienia Polski do UE) na wsparcie inwestycji. W ramach PHARE funkcjonuje program współpracy przygranicznej - Phare CBC (Cross Border Cooperation). W grudniu 2000 roku zostało podpisane memorandum finansowe dla programu Phare CBC - Region Morza Bałtyckiego, w którym wskazane zostały projekty zatwierdzone przez Unię Europejską.

Środki **Programu ISPA** - Przedakcesyjny Instrument Polityki Strukturalnej (Instrument for Structural Policies for Pre-accession) są przeznaczane na przedsięwzięcia dotyczące rozwoju infrastruktury technicznej w państwach ubiegających się o członkostwo w UE w zakresie transportu i ochrony środowiska. Jego realizację przewidziano, podobnie jak i dla pozostałych funduszy przedakcesyjnych, na lata 2000-2006.

Polska w ramach Programu ISPA ma szansę uzyskiwać na ochronę środowiska przynajmniej 170 mln Euro rocznie, oczywiście pod warunkiem właściwego przygotowania odpowiedniej ilości projektów inwestycyjnych. Wsparcie udzielane jest na indywidualne projekty inwestycyjne lub pakiety projektów.

Jak dotychczas, największe możliwości otrzymania dofinansowania z Funduszu ISPA mają samorządowe przedsięwzięcia inwestycyjne z zakresu gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami.

Każda inwestycja zgłaszana do dofinansowania z Funduszu ISPA musi rygorystycznie spełniać wszystkie normy i standardy techniczne oraz ekologiczne obowiązujące w Unii Europejskiej. Koszt całkowity przedsięwzięcia nie powinien być mniejszy niż 5 mln Euro, a więc preferowane są większe inwestycje. Mniejsze mają także szansę, ale pod warunkiem stworzenia pakietu przedsięwzięć podejmowanych dla realizacji konkretnego programu ochrony środowiska. Wsparcie z Funduszu ISPA jest udzielane przede wszystkim w formie dotacji bezpośredniej. Dofinansowanie z Funduszu ISPA może pokryć do 75% udziału wszystkich środków publicznych zaangażowanych w finansowanie danej inwestycji, takich jak budżety lokalne, budżet centralny, fundusze ekologiczne.

Przy wydatkowaniu środków z Funduszu ISPA Komisja Europejska musi przestrzegać prawa Unii Europejskiej o ochronie konkurencji i unikać faworyzowania pojedynczych firm. Zwiększa to zdecydowanie prawdopodobieństwo otrzymywania wsparcia z Funduszu ISPA dla jednostek sektora publicznego, samorządów gminnych i ich zakładów budżetowych lub przedsiębiorstw komunalnych, będących własnością gmin.

Należy jednak podkreślić, że Ministerstwo Środowiska w lipcu 2002 zakończyło przyjmowanie ostatnich wniosków.

Fundusze **Programu SAPARD** - Przedakcesyjny Instrument Wsparcia Rolnictwa i Obszarów Wiejskich (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) są przeznaczone dla krajów kandydujących do członkostwa w Unii Europejskiej na pomoc w stymulowaniu rozwoju obszarów, ułatwienie procesu integracji sektora rolnego z UE oraz płynne włączenie rolnictwa krajów kandydujących w system Wspólnej Polityki Rolnej i Strukturalnej UE.

Termin realizacji wyznaczono na lata 2000 – 2006, zaś maksymalny roczny budżet dla Polski wynosi 168,7 mln Euro. Wkład ze strony Unii Europejskiej może wynieść nie więcej niż 75% ogólnej sumy wydatków publicznych, pozostałe 25 % to wkład ze strony polskiej.

Sposób wykorzystania programu w Polsce został określony w Programie operacyjnym programu SAPARD. Zgodnie z tym dokumentem priorytetowymi kierunkami działania programu SAPARD w Polsce będą:

- inwestycje w gospodarstwach rolnych,
- poprawa przetwórstwa i marketingu produktów rolnych i rybnych,
- rozwój i zróżnicowanie działalności gospodarczej w celu tworzenia nowych miejsc pracy i źródeł dochodu,
- rozwój i doskonalenie infrastruktury na terenach wiejskich.

Przewidziano także uzupełniające środki działania obejmujące: pilotażowe projekty dotyczące ochrony środowiska na terenach rolniczych oraz zalesiania, szkolenie zawodowe: pomoc techniczną (doradczą) na rzecz środków objętych programem.

Rozpoczęcie programu SAPARD planowane było na początek 2000 roku, jednak wobec opóźnienia wydania aktu wykonawczego, precyzującego zasady finansowe programu, został wprowadzony dopiero w czerwcu 2002 roku. Zasady te są zbliżone do stosowanych w Europejskim Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej, w części dotyczącej gwarancji rolnych. Instytucją realizującą program SAPARD w Polsce jest Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Agencji tej powierzona została zarówno funkcja implementacyjna (akcje informacyjne, zbieranie, opiniowanie i selekcja propozycji przedsięwzięć przewidzianych do finansowania w ramach programu), jak i płatnicza (zarządzanie finansami programu, dokonywanie płatności i rozliczeń z beneficjentami programu z jednej strony oraz – za pośrednictwem Narodowego Funduszu – z Komisją Europejską z drugiej). Program SAPARD w odróżnieniu od innych programów pomocy przedakcesyjnej, ma być realizowany w sposób w pełni zdecentralizowany. Oznacza to m.in., że Komisja Europejska sprawuje kontrolę ex-post zamiast ex-ante. Oznacza to także, że Komisja Europejska nie będzie decydowała o wyborze poszczególnych przedsięwzięć finansowych w ramach programu. Będzie natomiast prowadziła kontrolę poprawności wydatkowania środków oraz realizacji programu – zgodnie z zasadami – po fakcie. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości odpowiednie wydatki nie będą refundowane przez Komisję.

Podsumowanie

Powyżej przedstawiono tylko część funkcjonujących obecnie w Polsce źródeł finansowania ochrony środowiska. Są to jednak instytucje finansowe odgrywające dotychczas najistotniejszą rolę w tym systemie. Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, Bank Ochrony Środowiska czy Ekofundusz to od wielu już lat główne ogniwa tego systemu. Ale w Polsce funkcjonuje bardzo dużo mniejszych źródeł finansowania ochrony środowiska. Pojawiają się też systematycznie nowe instytucje finansujące przedsięwzięcia proekologiczne i nowe formy tego finansowania.

Wartą zainteresowania formą wspomagania inwestycji proekologicznych jest leasing. Polega on na oddaniu na określony czas przedmiotu w posiadanie użytkownikowi, który za opłatą korzysta z niego, z możliwością docelowego nabycia praw własności.

Leasing jest jedną z najszybciej rozwijających się form finansowania inwestycji w Polsce. Wkracza on coraz bardziej w sferę finansowania inwestycji proekologicznych. Zwykle z leasingu korzysta podmiot, który nie posiada wystarczających środków na zakup potrzebnego sprzętu lub który nie posiada wystarczającego zabezpieczenia potrzebnego do wzięcia kredytu bankowego. Z tego powodu leasing uznawany jest bardziej niż kredyt uniwersalną i elastyczną formę finansowania działalności inwestycyjnej. Z punktu widzenia podmiotu gospodarczego największymi zaletami leasingu są możliwości łatwego dostępu do najnowszej techniki bez angażowania własnych środków finansowych oraz rozłożenie finansowania przedsięwzięć w długim okresie czasu, co jest szczególnie istotne przy wielu rodzajach inwestycji ekologicznych.

Finansowaniem ochrony środowiska w Polsce interesuje się coraz więcej banków i funduszy inwestycyjnych.

Poszukiwane są też nowe instrumenty ekonomiczno – finansowe w ochronie środowiska, takie jak opłaty produktowe czy ekoobligacje. Rozwija się też pomoc zagraniczna, dzięki której funkcjonuje w Polsce wiele fundacji ekologicznych.

Po wejściu do Unii Europejskiej uzyskamy dostęp do znacznie większych funduszy pomocowych, w postaci funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w ramach których miasta (obszary zurbanizowane) otrzymają duże środki na rozwiązanie swych problemów środowiskowych, być może przekraczające zdolności absorpcyjne samorządów, a procedury ich wykorzystania są bardzo skomplikowane. W trakcie programowania Funduszu Spójności i Sektorowego Programu Operacyjnego, większy udział przypisano tym rodzajom działań, które są realizowane w ramach programu ISPA (poprzednika Funduszu Spójności). W praktyce jednak istnieją zewnętrzne uwarunkowania, które znacznie ograniczają możliwość absorpcji tych środków. Taką trudnością jest wielkość projektów (10 mln Euro). W sferze oczyszczania ścieków i budowy kanalizacji tak duże projekty są możliwe (co pokazała ISPA), ale w przypadku uzdatniania wody, gospodarki odpadami czy ochrony powietrza takie projekty są trudne do zorganizowania siłami jednej gminy. Dlatego należy szukać rozwiązań polegających na tworzeniu projektów o charakterze zintegrowanym, tzn. łączącym w jednym projekcie kilka zagadnień albo obejmującym grupę gmin (np. ponadgminne inwestycje w zakresie gospodarki odpadami, ochrona wód w układzie zlewniowym, itp.)

Inwestorzy w zakresie ochrony środowiska mogą więc liczyć na to, że system finansowania przedsięwzięć proekologicznych w Polsce będzie rozwijał się nadal, oferując coraz szersze formy finansowania i coraz większe środki finansowe, przeznaczone na wsparcie działań służących ochronie środowiska w naszym kraju.

8.2.2. Oszacowanie wielkości środków możliwych do zaangażowania

W oparciu o analizę źródeł finansowania działań w zakresie ochrony środowiska w ostatnich latach w Polsce, województwie lubuskim i gminach powiatu zielonogórskiego oraz prognoz co do perspektywicznych źródeł, przewiduje się następujące ramy finansowe dla wdrażania Programu w najbliższych czterech latach:

Tabela 8.3. Źródła finansowania i koszty (tys. PLN)

Źródło finansowania	2004	2005	2006	2007	Łącznie	%
Środki własne gmin i powiatu	7500	13500	8500	6000	35500	18,2
NFOŚiGW ,WFOŚiGW	7500	9000	6500	3500	26500	13,6
Środki pomocowe UE	22500	35000	26100	11000	94600	48,6
Budżet państwa	3000	3500	2500	1500	10500	5,4

Organizacje pozarządowe i inne	4500	7000	4000	3000	18500	9,5
Środki własne podmiotów gospodarczych	2000	3000	3500	500	9000	4,6
RAZEM	47000	71000	51100	25500	194600	100

8.3. Koszty realizacji przedsięwzięć w latach 2004 - 2007

8.3.1. Wprowadzenie

W rozdziale 7 niniejszego dokumentu przedstawiono harmonogram wdrożenia „Programu ....”. Kalkulacja kosztów przedstawiona w par. 8.3.2. dotyczy wykonania zadań, które będą realizowane w latach 2004 – 2007. Szacowanie kosztów w dalszych latach jest obciążone dużym błędem, stąd dalsze obliczenia stają się mało przydatne (planowane inwestycje wraz z szacowanymi kosztami na lata 2008-2011 zostały przedstawione we wcześniejszych działach niniejszego programu). W okresie tym przewiduje się działania z zakresu:

- Zarządzania środowiskiem zgodnie z celami i strategią Programu Ochrony Środowiska; koordynacja / zarządzanie, monitoring wdrażania programu, doskonalenie przepływu informacji, edukacja ekologiczna
- Inwestowania w techniczną infrastrukturę ochrony środowiska (zgodnie z listą przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2004 - 2007, zawartą w niniejszym dokumencie).

8.3.2. Koszty realizacji przedsięwzięć w latach 2004 – 2007

Szacunkowe koszty wdrażania "Programu ..." w latach 2004 - 2007 przedstawiono w tabeli zbiorczej (tabela 8.4.). Koszty te zostały określone w oparciu o:

- szczegółowe dane zgłoszone przez różne jednostki nt. kosztów realizacji konkretnych przedsięwzięć lub szacunek kosztów przeprowadzony w oparciu o średnie wskaźniki dotyczące budowy i eksploatacji urządzeń,
- ocenę wielkości środków możliwych do zaangażowania (tzw. ramy finansowe)

Tabela 8.4. Szacunkowe koszty wdrażania Programu w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)

Lp.	Zagadnienie	Koszty w latach 2004-2007 w tys. PLN		
		Poza inwestycyjne	Inwestycyjne	Razem
1	Zarządzanie Programem	50	0	50
2	Edukacja ekologiczna	404	14	418
3	Jakość wód –gospodarka ściekowa	3045	108781	111826
4	Jakość wód –zaopatrzenie w wodę	315	14107	14422
5	Melioracje	0	46842	46842
6	Powietrze atmosferyczne	0	6860	6860
7	Awaryjne przemysłowe	0	0	0
8	Przyroda i krajobraz	740	5105	5845
9	Gleby użytkowane rolniczo ⁷	0	715	715
10	Lasy	1365	0	1365
11	Energia odnawialna	0	0	0
12	Zasoby kopaliny	0	0	0

⁷ W tym koszty zalesiania

13	Gospodarka odpadami – w planie gospodarki odpadami	PGO	PGO	PGO
Razem w latach 2004 - 2007		5919	182424	188343

Uwaga: W powyższej kalkulacji nie uwzględniono kosztów budowy obwodnic oraz modernizacji i budowy nowych odcinków dróg

8.3.3. Prognoza podziału kosztów wg źródeł finansowania

Struktura finansowania wdrażania Programu Ochrony Środowiska powiatu zielonogórskiego w latach 2004–2007 oparta o ramy finansowe przedstawione w paragrafie 8.2. powinna być następująca:

Tabela 8.5. Struktura finansowania wdrażania Programu Ochrony Środowiska

Źródło	Udział	
	Tys. PLN	%
Środki własne gmin i powiatu	35500	18,2
NFOŚiGW, WFOŚiGW	26500	13,6
Środki pomocowe UE	94600	48,6
Budżet państwa	10500	5,4
Organizacje pozarządowe i inne	18500	9,5
Środki własne podmiotów gospodarczych	9000	4,6
RAZEM	194 600	100

Spis literatury

1. II Polityka Ekologiczna Państwa, Warszawa, 2001
2. Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2002
3. Narodowa strategia ochrony środowiska na lata 2000 - 2006; Ministerstwo Środowiska, 2000
4. Narodowa strategia edukacji ekologicznej, Ministerstwo Środowiska, 1998
5. NATURA 2000 Europejska sieć ekologiczna, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2002
6. Program wykonawczy do II Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2002 - 2010 (Projekt), Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2002
7. Spójna polityka strukturalna rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, 1998
8. Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym, Instytut Ochrony Środowiska, Zakład Polityki Ekologicznej, 2002
9. Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31 XII 2000, Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa, 2001
10. Mapa Głównych Zbiorników Wód Podziemnych, Państwowy Instytut Geologiczny, Zakład Geologii i Hydrologii Inżynierskiej, Warszawa, 2000
11. Program ochrony środowiska dla województwa lubuskiego, Arcadis Ekokonrem Sp. z o. o. z Wrocławia, 2003
12. Rocznik statystyczny Głównego Urzędu Statystycznego; 2002
13. Raport o stanie środowiska województwa lubuskiego, WIOŚ, 2001
14. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Zielonogórskiego, listopad 2000
15. Strategia Gminy Czerwieńsk na lata 2002-2010
16. Strategia Miasta i Gminy Nowogród Bobrzański; Agenda Rozwoju Regionalnego S.A. z Zielonej Góry; maj 1998
17. Strategia rozwoju Gminy Kargowa 1999-2006, grudzień 1999
18. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Zielona Góra, 2000
19. Strategia rozwoju Miasta i Gminy Sulechów

20. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy i Miasta Sulechów, 1999
21. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Zabór, 2003
22. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Świdnica, JBPIP, 2000
23. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Trzebiechów, Regioplan Sp. z o.o. z Wrocławia, 2002
24. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bojadła, ArKom z Zielonej Góry, 2000
25. Strategia rozwoju Gminy Bojadła 2000-2010, 2000
26. Plan Strategiczny rozwoju Gminy Babimost, czerwiec 1999